

DOM GASPAR LEFEBVRE O. S. B.

ZÁKLADY LITURGIE

VOLNĚ PŘELOŽIL

REGINALD M. DACÍK O. P.

VOLOMOUCI 1930

NIHIL OBSTAT

Olomucii, die 27. Septembris 1929.

Censor ex Officio :

P. Em. Soukup O. P.

Reg. fol. 165.

IMPRIMI PERMITTITUR

Olomucii, die 10. Octobris 1929.

P. Odilo Pospíšil O. P.,

Prior Provincialis.

Nr. 644.

IMPRIMATUR

Olomucii, die 14. Januarii 1930.

Josephus Vyvěčka,

Præses a. c. Consistorii.

PŘEDMLUVA

Často slyšíme dnes vyslovovati slovo *liturgie*. Toto slovo, jež pochází z řečtiny a značí „veřejný úkon“, znamená pro mnohé věc velmi podružnou v křesťanském životě. A myslí se při tom na bohoslužebná roucha gotického slohu, na dlouhé a zastaralé obřady nebo na gregoriánský chorál. Liturgie by byla obnovením starého umění, jež hraničí s archeologií velmi speciálním odvětvím, jež může zajímati pouze několik milovníků starožitností nebo několik diletantů.

Jiní říknou: nač tolik usilovati o znovuoobnovení věcí, jež se už nehodí pro naši dobu? Naše moderní lidové pobožnosti jsou vyzkoušeny, jsou přizpůsobeny době, v níž žijeme, jsou schváleny církví: nač je tedy odstraňovati a nahrazovati čímś zastaralým?

Jiní konečně nejdou tak daleko a nevidí v liturgii než prostou organizaci vnější a veřejné úcty, již církev vzdává Bohu: rozsáhlé provádění liturgických předpisů a obřadů, jež se týkají pouze kněží.

Těmto posledním řekneme, že to, o čem mluví, je ovšem jen *tělo*, viditelná část liturgie. Ale třeba si všimnouti, že liturgie má též duši, jež je neviditelná a jež, bohužel, právě proto je často neznáma. A tato duše — toť síla, již mají tyto věci, tato slova a tyto vnější obřady, moc, oslavovati Boha. Kdo by dovedl vypočítati všechny milosti a všechna naučení, jež pramení z těchto obřadů, jsme-li si jich vědomi?

Liturgie je úřední bohoslužba církve. Je to dílo po výtce sociální, společenské, protože je to modlitba a oběť, která byla vykonána za spásu celého světa Ježíšem na Kalvarii a kterou koná katolická hierarchie, oděna v kněžství Kristovo, veřejně Bohu

na oltáři, často uprostřed četného shromáždění věřících a vždy ve jménu všech a za všechny.

Jak krásné je pohleděti na veškerou křesťanskou společnost, jak vzdává Nejvyššímu povinnou úctu za všech věků papežem v basilice římské, biskupy v jejich katedrálách, faráři a kněžími ve farních kostelích a ve všech svatyních světa! Jaká to úžasná a pravá organizace všech základních prostředků spásy: oběti, svátostí, Pisma svatého, podání a svátostí, jichž církev používá v liturgii, jež je skutečně nástrojem posvěcení prvního řádu!

Pius X. ujišťuje ve svém prvním *Motu proprio*: „Prvním a nezbytným pramenem pravého ducha křesťanského je činná účast v přesvatých tajemstvích a ve veřejné slavné modlitbě církve.“

Kardinál Dubois, navazuje na slova Pia X., vidí v liturgii „rozřešení otázky sociální“. Kardinál Mercier praví rovněž, že její pomocí „náboženství vzpruží božskou mízou všecek náš život a účinně nám pomůže vykonávat naše sociální poslání v církvi“.

Mohli bychom zde snadno nahromaditi spousty výroků biskupů, kněží, řeholníků, křesťanských laiků, ba i nevěřících, kteří poukazují na naprostou nutnost liturgie ve dvacátém století.

Proto můžeme pozorovat všeobecný vzmach, jenž chce uvést v pohyb, strhnouti „za liturgii“ celé město Boží.

Neboť jako mistrovská díla přesahují staletí, protože jsou tak přizpůsobena člověku, že nenesou na sobě výlučné známky toho onoho jedince, toho onoho národa, té oné doby, tak i liturgie — mistrovské dílo Ducha svatého — hodí se právě tak potřebám duše moderní, jako se hodila duši dřívější. Liturgie je pro všechny lidi, ať náleží kterémukoliv národu nebo kterémukoli století. Je to modlitba církve, modlitba jediná a všeobecná, jež vyjádřena množným číslem nám brání uzavírat se do své osoby.

Jako věroučný článek víry, zjevený Ježíšem v evangeliu, a jako mravouka Desatera, daná Bohem Mojžíšovi, tak liturgická bohoslužba, jež odtud vy-

chází a zde má svou oporu, je vždy stará a vždy nová. Každé století jí přináší svá bohatství, jež jsou jen výkvětem zděděného základu, jako na příklad svátek Srdce Páně, svatého Josefa, svátky poměrně nové, nebo též svátek Panny Marie Růžencové, Panny Marie Lurdské, jež souvisí s prozřetelnostním zjevením Panny Marie v dějinách církve.

I když všechny kraje a všechny doby mají své zvláštní pobožnosti, jež nesou povahu národa neb doby, kdy se zrodily, přece možno říci, že pouze ty mají zabezpečenu budoucnost, které získají místo v kalendáři svátků liturgických. Nechtěl právě proto Ježíš od sv. Markety, aby pracovala o to, aby svátek Srdce Páně byl zařazen do liturgického kalendáře?

Takto liturgie, která musí býti nutně všude tatáž, poněvadž je modlitbou velké křesťanské rodiny, daleka je toho, aby ubíjela moderní pobožnosti, právě naopak, snaží se je připoutati k pobožnosti taktéž podstatně moderní, k úřední bohoslužbě církve.

Nejde tedy o potlačení, nýbrž o zcírkevnění těchto pobožností tím, že se podřídí oficiálnímu kultu, a to proto, aby se vzdalo Nejvyššímu co nejvíce povinné slávy a aby se zajistilo člověku pokud možno nejvíce potřebných milostí. Neopouštíme tedy druhotných pramenů nadpřirozeného života, chceme se pouze vrátiti k prvním pramenům, z nichž se občerstvovaly duše prvních století církve. Po Piu X. vidí zde liturgisté jeden z nejúčinnějších prostředků, jak „obnoviti vše v Kristu“, a to je jejich jediná ctizádost.

OFICIELNÍ BOHOPOCTA KLANĚNÍ

Kdyby někdo popíral, že svět byl stvořen k slávě Boží, budiž vyloučen z církve, praví sněm vatikánský. „Vztah tvora k Tvůrci je podstatný cíl stvoření, neboť Bůh náleží zcela sobě a vše, co stvořil, stvořil pro sebe.“¹

Bůh je bytí přesažné po výtce. Jsa nekonečný a nestvořený nutně vždy byl a vždy bude. Každý tvor má od něho své bytí. Kdyby životní vliv, jenž neustále vychází z Boha jak ve světě nadpřirozeném, tak v přirozeném na okamžik ustal, všechno tvorstvo v témže okamžiku by se zřítilo v nic. A zůstala by pouze nejsvětější Trojice jako před stvořením, jež byla obklopena „slávou na počátku i nyní i vždycky až na věky věkův“.

Jestliže Bůh stvořil bytosti obdařené rozumem a pozvedl je do nadpřirozeného řádu, je třeba, aby je uznaly za svého *Stvořitele* a *Otce*.

Hledati slávu Boží je první povinností spravedlnosti tvorů; zpívati slávu Otci i Synu i Duchu sv. je první závazek lásky království nebeského. Toť rovněž první prosba, již chce Ježíš, abychom vysílali k jeho Otci: „Posvět' se jméno tvé . . . jako v nebi, tak i na zemi.“

Isaiáš a sv. Jan nám ukazují anděly a svaté, jak vržení na tvář před Nejvyšším a Beránkem, zpívají ve dne v noci bez odpočinku: *Svatý, svatý, svatý* jest Pán Bůh všemohoucí. Jemu čest, sláva a moc po věčné věky.²

Náš život na zemi musí býti předehrou této nebeské chvály, neboť jsme jako andělé a svatí tvory Božími a dítkami nebeského Otce. „Prosíme tě, všemohoucí Otče,“ praví kněz v prefaci, „abys ráčil

spojiti naše hlasy s hlasy andělů, bychom pěli s nimi: Svatý, svatý svatý. Plna jsou nebesa i země slávy tvé. Hosana na výsostech!“

„V příbytku blažených zaznívají bez ustání zpěvy chval a jejich zvučné hlasy oslavují Boha jednoho ve třech osobách: spojme své zpěvy ve zbožném závodění s hlasy obyvatel svatého Sionu.“³

Aby zajistil tuto slávu, povinnou Nejvyššímu, a umožnil ubohému člověku vzdávati mu ji dokonalým způsobem, Syn Boží se stal „tělem a přebýval mezi námi“. Od okamžiku vtělení v lůně Panny Marie bylo svaté člověčenství Ježíšovo, jsouc nerozlučně spojeno s osobou Slova, pomazáno olejem božství. „Já dnes zplodil jsem tebe,“ oznamuje mu Otec a podle sv. Pavla⁴ a podle proroka⁵ připojuje bezprostředně jako logický důsledek: *Ty jsi knězem na věky.*

Každý křesťan stává se křestní milostí účasten božského synovství Ježíše Krista nabývá nezrušitelným znamením, jež vtiskuje tato svátost, i účasti na Kristově kněžství. Nezrušitelné znamení křestní je doplněno nezrušitelným znamením biřmovacím, k němuž se připojuje u těch, které zve Bůh ke kněžství, nezrušitelné znamení, jež přináší svátost svěcení kněžstva.

Tato tři nezrušitelná znamení, vtisknuta nezrušitelným způsobem v duši, slavnostně zahajují a zdokonalují jejich připodobnění *Ježíši knězi*. Svátostné znamení je skutečně odlesk a výron nejvyššího kněžství Kristova. Na křtu a na biřmování je to schopnost účastniti se svaté oběti, přijímati sv. svátosti a konati ostatní posvátné úkony v církvi. Při svátosti svěcení kněžstva je to činná moc, jež uschopňuje udělovati svátosti. Nezrušitelná znamení jsou tedy stále dokonalejší zasvěcování službě Boží, kde Ježíš je nejvyšším veleknězem, a proto mohl sv. Petr říci veškerému křesťanskému lidu, že je lidem kněžským.⁶ Je spojen s Ježíšem milostí, je knězem s ním mocí nezrušitelného znamení: „Vy však jste rodem vyvoleným, královským kněžstvem, národem svatým,

lidem vlastnickým, abyste zvěštovali vznešené vlastnosti Boží.“⁷ Od té doby, co Kristus, pravý král a věčný kněz, jak praví v krásném komentáři svatý Isidor Sevillský, byl pomazán Bohem Otcem mystickou a nebeskou masťou, nejsou už pouze kněží a králové posvěceni mazáním sv. křížem, nýbrž celá církev, neboť je *údem kněze a krále věčného*. A protože jsme *rodem královským a kněžským*, jsme po křtu mazáni, abychom byli jako druzí Kristové, *ut Christi nomine censeamur*.⁸

Jsme spojeni s Ježíšem poutem *nebeského manželství*, abychom se co nejvíce účastnili na jeho kněžství. V tom stupni, jak jsme připodobněni Kristu knězi, vzdáváme jeho prostřednictvím Nejvyššímu nekonečnou poctu klanění, již jsme mu povinni. A toto kněžství Kristovo vykonává církev úředně v liturgii.

Křesťanská liturgie je „veřejná pocta, vzdávaná ve jménu církve, osobami zákonně k tomu určenými a úkony, jež podle ustanovení církve mohou býti vzdávány pouze Bohu, svatým a blahoslaveným,“ (Can. 1256). — Bohopocta byla nejdříve předobrazena liturgickou bohopoctou lidu Božího, odkud čerpala mnohé své prvky: žalmy, čtení, obřady atd.

„Bohopocta, jakou vzdával Adam, Noc, Mojžíš a jakou vzdáváme my,“ píše Duvoisin,⁹ „označuje jen různá období a postupný vývoj jediného náboženství, zvěstovaného v době patriarchů, nastíněného zákonem mosaickým a dokonaného Ježíšem Kristem.“

Perron, mluvě o bohopoctě u Židů a křesťanů, praví, že „jsou jedinou a toužé květinou, jejíž kořeny tkví v Bohu, prameni pravdy a života, jejíž lodyha je náboženství patriarchů, jež se rozvíjí pak v náboženství mojžíšském a jež vydává veškeru svou svěžest, veškeru plodnost a vznešenost v křesťanství.“¹⁰

Kříž Kristův se vznáší nad všemi oběťmi starozákonními, „nad dary spravedlivého Abela, nad obětí patriarchy Abrahama a nad onou svatou obětí, kte-

rou přinesl nejvyšší kněz Melchisedech,¹¹ a zajišťuje jejich účinnost. Kult synagogy byl pouze nástin kultu křesťanského, jitřenka, jež předcházela světlo.

A byl to Ježíš, jenž slavnostně zahájil křesťanský kult na Kalvarii: „Per suam passionem,” praví sv. Tomáš, „Christus initiavit ritum christianae religionis¹² — svým utrpením zahájil Kristus obřad křesťanského náboženství.

Křesťanská liturgie počíná tedy Kristem, jenž zůstává povždy nejvyšším veleknězem. Střed bohoocty je mše sv., kde Ježíš je hlavním obětníkem, jenž pod způsoby chleba a vína podává Bohu nekrvavým způsobem obět, kterou vykonal na Kalvarii. Činí to, aby oslavil svého Otce a přivlastnil duším ovoce svého utrpení. Jsou to vlastní slova Spasitele, jež čteme v evangeliu. I modlitbu Páně tu zpíváme. A udělují-li se svátosti, čerpají opět svou sílu z Ježíše: „Petr křtí, Kristus křtí,” praví sv. Augustin. Je to tedy vždy bohoslužba Kristova, která se koná zároveň v celém světě a po všechny věky díky službě církve, oděné k tomu účelu v samo kněžství Bohočlověka.¹³

Tato bohoocta bude dokonána v nebi, kde Ježíš od nynějška ji vykonává, ukazujc Bohu své oslavené rány a kde „se neustále za nás přimlouvá“, jak dosvědčuje Apoštol. Jeho zásluhy byly sice získány v minulosti, ale jejich podávání Bohu prostřednictvím samého Krista je stále přítomné. A to právě mějme stále na mysli v liturgické bohooctě, jež se neustále děje úkonem nebeského kněžství Kristova. „Poněvadž Kristus zůstává na věky, má kněžství nepomíjející; proto také může dokonale spasiti ty, kteří přistupují k Bohu skrze něho.“¹⁴

Církev v nebi a na zemi svou bohoslužbou, tak jak jest, přináší slavnostně Bohu s Ježíšem Kristem dokonalou poctu klanění. Klanění, praví Bossuet, je „uznání v Bohu nejvyšší svrchovanosti Boží a v nás nejhlubší závislosti na něm.“ A kult latríe, jež litur-

gii vzdáváme Nejvyššímu, uznává právě v Bohu jeho dvojí vznešenost jako Otce a jako Stvořitele a naši dvojí závislost, jakožto dětí a tvorů. „Kladu jako základ,“ praví Bossuet, „že dobré klanění vychází z dobrého poznání. Modlitba je úkon rozumu, neboť, praví sv. Tomáš, vlastností klanění je postavit tvora v řád, to jest podrobiti jej Bohu. Pořádati pak věci náleží rozumu — rozum je tedy hlavním východiskem klanění, jež tedy musí býti vedeno poznáním.“¹⁵

Sláva je „clara notitia cum laude“ — chvála, jež se rodí z jasného poznání. „Bůh je duch, a proto se musíme jemu v duchu a v pravdě klaněti,“ řekl Ježíš Samaritánci.¹⁶ Proto je také bohopocta výrazem naší víry, neboť právě tato ctnost osvětluje náš rozum a dává mu lépe pochopiti Boží velikost a naši ubohost.

Z této pohnutky uděluje liturgie tak velké místo *vyznáním víry*, neboť články víry jsou nutným základem dobré modlitby. „Posvátné obřady,“ praví Sixtus V., „jichž církev, poučena apoštolským podáním, používá v přísluhování sv. svátostmi, při kněžských hodinkách a při všem, co se týká kultu ať Božího ať svatých, obsahují hluboké poučení pro křesťanský lid a vyznání pravé víry: jsou schopny umáseti duše v rozjímání o nejhlubších věcech a zapalovati v nich oheň zbožnosti.“¹⁷ „Obřady bohopocty,“ píše kardinál Bona, „rozmnožují víru a poučují nevědomé.“ A právě proto, že církevní modlitba je tak věroučná, vstěpuje hluboko ducha klanění.

Naše úcta k Bohu je rovněž výrazem naší *naděje*. Jsouce si vědomi své slabosti, voláme Nejvyššího na pomoc. „Bože, k pomoci mé vzeři, Pane, k pomoci mi pospěš,“ praví kněz vždy na počátku církevních hodinek. Žalmy a liturgické modlitby jsou voláním tvora, jenž důvěřuje svému svrchovanému Pánu, a dítěte, jež se vrhá v náruč svého Otce.

Modlitba, praví sv. Tomáš, je „úkon rozumu, jímž prosíme toho, jenž je vyšší než my“. A jestliže Bůh,

jak tvrdí sv. Augustin. „dává jen tomu, kdo prosí“. činí tak jen proto, aby zavázal duše vyznávatí, že jen On může vše. Proto též modlitba má podstatný úkol v nynější správě Prozřetelnosti. „Je třeba se vždycky modlití,“ praví Ježíš, „a nikdy neustávat.“¹⁸ Písmo sv. a všichni svatí Otcové zdůrazňují právě tak tuto naléhavou potřebu pro člověka obracet se k Bohu. Ba, odvažují se i tvrdit, že odbojní andělé a naši prarodiče padli *proto*, že *se nemodlili*. Sv. Řehoř praví: „Prosí-li lidé, zaslouží si, co Bůh před věky určil jim dát.“ „Předurčení,“ píše sv. Tomáš, „podřaduje spásu člověkovu modlitbám jeho nebo modlitbám bližních . . . aby se tedy vyvolení oddali modlitbě.“ První příkaz, jež dává sv. Benedikt v Úvodu ke své Řeholi, je, aby se řeholníci oddávali při všech pracích především modlitbě: „Ať začínáš jakékoliv dobro, na prvním místě pros Boha velmi vroucí modlitbou, aby ti je dal dobře dokonati.“ Před ním slavný mnich z Thebaidy sv. Antonín napsal jako první pravidlo životní: *Především se modli bez oddechu*. A sv. Alfons shrnuje veškeré učení sv. evangelia a ústního podání v tuto jadrnou větu: *Kdo se modlí, bude spasen, kdo se nemodlí, bude zavržen*. „Myslím,“ pravil Donoso Cortes, španělský vyslanec v Paříži. „že ti, kdož se modlí, konají více pro svět, než ti, kdož bojují, a jestliže svět je stále horší, to je tím, že na světě je více bojů než modliteb. Kdybychom mohli proniknout do tajů Božích a dějin, mám za jisté, že bychom užasli nad podivuhodnými výsledky modlitby i ve věcech lidských.“ Není-liž to opravdu Bůh, jenž dává druhotným příčinám schopnost konati, a jenž jde až tak daleko, jak vidíme v životě svatých, že jim k vůli pozměňuje pravidelný běh věcí, jestliže důvěra dovede býti dosti velká, aby té milosti byla hodna? „Důvěrné modlitbě nemůže odporovati mé srdce,“ pravil Pán Ježíš sv. Gertrudě. Avšak liturgie je nejdůvěrnější modlitba ze všech, všude vyjadřuje naději.

Naše bohopocta konečně musí býti zvláště vý-

razem *lásky*. Mohli bychom nemilovati Bytost nekonečně lásky hodnou a neplniti s radostí svých povinností k ní? Modlitba, píše Mgr. Gay, je „nejkrásnější květ naší lásky k Bohu“. Svatý Augustin praví: „Milovati Boha znamená chváliti jej a chvála je potud upřímná, pokud vychází z lásky.“ Modlitba spojuje úzce naši duši s Bohem a tím posiluje tuto lásku. „Modlitba,“ tvrdí sv. Jan Damaský, „je vzešup ducha k Bohu.“ Slova církevní modlitby, odříkávaná zbožně a pozorně, živí nesmírně tuto lásku a upevňují toto spojení.

Pius X. píše: „V žalmech je obsažena ohromující síla k povzbuzení duší k lásce všech ctností. Proto sv. Augustin píše ve svých „Vyznáních“: „Zvuky hymnů a zpěvů zaléhaly v mé uši a jimi se šířila v mém srdci pravda a rodily se city vroucí zbožnosti. A věru, kdo by se necítil pohnut tak četnými místy žalmů, kde po řadě se slaví hlubokými slovy nezměrná velebnost Boží, jeho všemohoucnost a spravedlnost, jeho dobrota a nevýslovná milostivost a ostatní nekonečné vlastnosti? Kdo by necítil pohnutí při oněch zpěvech díky za nová dobrodiní a konečně při oněch výkřicích duše, plačící nad svými hříchy? Kdo by nebyl uchvácen podivem, slyší-li žalmistu mluvit o velkých darech, přijatých od božské štědroty ať národem izraelským nebo veškerým lidským pokolením. slyší-li ho vykládati pravdy nebeské moudrosti? A konečně, kdo by necítil, jak srdce schvacuje láska před tak věrným obrazem Krista, jehož hlas slyšel sv. Augustin ve všech žalmech, hlas pějící chvály, chvějící se nářky, mluvící o radostech, v něž doufá, a o bolestech, jichž právě zakouší?“¹⁹

Liturgická modlitba je tedy *uskutečnění všech křesťanských ctností v pocitu klanění Bohu*.

*

Bohu, praví žalmista, musíme se klaněti „*secundum multitudinem magnitudinis ejus, podle jeho nesmírné velikosti*“. Kdo by si troufal tam dospěti?

— Proto apoštolé prosili Ježíše: „Pane, nauč nás modliti se.“ A Mistr je naučil krásné modlitbě, Otčenáši. Církev pokračuje v díle Kristově a učí nás rovněž, jak se máme modliti. Ve smyslu myšlenky sv. Athanáše učí nás „způsobu, jímž třeba chváliti Boha, a slovům, jimiž ho můžeme důstojně oslavovati“.

Jestliže to církev činí, schvalující modlitby složené jistými svými dětmi, činí to především ustanovujíc úředně svou *modlitbu*. Určuje svými závaznými předpisy všechny podrobnosti veřejné bohopocty: knihy, modlitby, předměty, zpěv, jazyk, místo, čas. Jejím obřadním předpisům, jež jsou dvorními předpisy Krále králů, se přizpůsobuje posvátná hierarchie zcela, předstupujíc před Boha.

Tato veřejná modlitba nutně jediná, svatá, katolická, apoštolská a římská jako sama církev má za svůj střed *eucharistickou obětí*, kterou přikázal Ježíš apoštolům slavit na jeho památku. K tomuto středu tihnou *církevní hodinky*. Svátky liturgického kalendáře osvětlují postupně během roku podle své zvláštní povahy naši svatou a církevní hodinky, a konečně svátosti nám přinášejí duchovní pomoc, nejlépe přizpůsobenou našim potřebám v různých obdobích našeho života.

Tyto oficiální úkony bohopocty, konané v basilikách, katedrálách a chrámech celého světa údy katolického kněžstva, to jest papežem, biskupy a kněžími, k nimž se druzí věřící, spojují opravdu křesťanská pokolení všech časů a míst s kněžstvím Ježíše Krista, aby je uschopnily vzdáti Bohu způsobem hierarchickým a sociálním prostřednictvím Krista a církve povinnou svrchovanou poctu a obdržeti týmiž prostředníky pravidelným způsobem dobrodiní vykoupení.

„Úkolem liturgie,“ píše Vigourel, „je stanovití úřední vztahy mezi nebem a zemí.“²⁰ A Pius X. ve slavném *Motu proprio* dne 11. listopadu 1903 napsal tuto větu, kterou budeme rádi opakovati: „Veřejná bohopocta je první a nezbytný pramen pravého

křesťanského ducha, a věřící ho nebudou mítí leč v míře, v níž se budou činně účastniti přesvatých tajemství a veřejné a slavné modlitby církve.“ Uvažme každé z těchto slov: „první a nezbytný pramen pravého křesťanského ducha“, znamenajíme toto vyloučení: „nebudou mítí křesťanského ducha leč“, a bezprostřední ujištění: „v té míře, v níž se budou činně účastnit“ a konečně slova: „presvatých tajemství a veřejné a slavné modlitby církve“.

Zdá se nám na první pohled divné, že by ústní modlitba, konaná veřejně v rozsáhlém chrámu s velkými vnějšími přípravami a uprostřed hustého davu zaujímala tak význačné místo v křesťanském životě. Rozjímavá modlitba, jsouc konána v tichém pokoji podle příkazu Spasitelova, by měla přirozeně více posvěcovati. A přece sv. oběť, sv. přijímání, sv. svátosti a církevní hodinky jsou nejvznešenější úkony ctnosti nábožnosti. Církev je vykonává jako společnost, což vyžaduje, aby byly zároveň vnitřní, vnější a společné, neboť člověk je podstatně složen z těla a z duše a mimo to je tvor společenský. A jako každá společnost potřebuje autority, tak i tato bohopocta se nutně koná za vedení jisté hlavy.²¹ Takto chápaná veřejná bohopocta církevní čili liturgie vyniká nad soukromou bohopoctu a je opravdu prvním a nezbytným pramenem křesťanského ducha.

Ač dáváme přednost oltáři před klekátkem a breviáři před usebraným rozjímáním, nikterak nezneuznáváme nesmírnou nutnost rozjímavé modlitby. Převaha mše sv. a breviáře, jak jsme ji právě stanovili, naprosto nezmenšuje *vznešenosti* rozjímání. Papež Pius X., jenž vyslovil veškeru velikost liturgie, připojil: „Ať jsou jakkoliv pravdivé a vznešené různé kněžské úkony, přece se stává, že ti, kdož je neustále konají, ztrácejí k nim pomalu náležitou úctu, které zasluhují . . . Co zvláště dává a upevňuje duši knězovu ve stavu, jehož vyžaduje jeho úřad, je konání každodenního rozjímání, zajišťující ochranu.“²² Rovněž slova, jímž musíme popřáti sluchu, neboť nemáme-li ducha modlitby, liturgie nám nedá

nic. „Když se modlíte.“ pravil Ježíš, „nebud'te jako pokrytci, kteří si libují v synagogách a na rozích trzísk stojíce se modliti, aby je viděli lidé. Když však ty se modlíš, vejdi do svého pokojíka, zavři dveře a pomodli se k Otci svému ve skrytě, a tvůj Otec, který vidí ve skrytě, odplatí tobě.“²³

To znamená, že naše úkony veřejné bohopocty budou úměrny našemu duchu klanění a vnitřní modlitby. Neboť Bůh pohlíží zvláště na srdce, odkud vychází, jak jsme viděli, každá pravá modlitba. Jinak bude platit i nám výtku Spasitelova Židům: „Pokrytci, Isaiáš dobře o vás prorokoval, když pravil: tento lid mě ctí ústy, ale jeho srdce je daleko ode mne.“²⁴ A zda také Ježíš neřekl: „Nechej svůj dar před oltářem a jdi se nejdříve smířiti s bratrem a pak se vrať a přines svůj dar?“²⁵ Vidíme tedy, že, nevyjadřuje-li církevní modlitba city našeho srdce, ať je jakkoliv krásná, je pouhým formalismem a přestává býti pramenem života pro duši.

Jestliže však naopak, jak praví sv. Augustin, „rozumíme v srdci o tom, co vyslovujeme ústy“, nebo „jestliže“ podle přání sv. Benedikta „náš duch je v souzvuku s tím, co praví náš hlas“, tento hlas církve, nevěsty Kristovy, bude pak slyšen v nebi a získá námi více milostí, než bychom dosáhli jinými prostředky. Toužíme-li tedy vzdáti Bohu nejvyšší slávu a chceme-li býti velmi svatými, milujme veřejnou bohopoctu, dejme jí ve svém životě první místo, neboť křesťan musí dáti přednost před svou soukromou modlitbou modlitbě, jež nese známku společnou, veřejnou, vpravdě katolickou. „Nevymlouvejte se,“ praví sv. Jan Zlatoústý, „že se můžete dobře modliti doma. Ano, můžete, ale nikdy s takovým užitekem, jako když se budete modliti k Bohu ve společnosti věřících, ve spojení s knězem, jenž podává Bohu vzdechy shromážděných,“²⁶ a nikdy tak účinně jako ve chrámě, posvěceném k tomu účelu biskupem, jenž prosil, „aby ti, kdož budou zde vzývati svaté jméno Páně, byli vyslyšeni“.

Dokonalá liturgie vzdává oficiálně Bohu neko-

nečnou bohopoctu klanění na zemi jako vítězná církev v nebesích. „Božské pění žalmů nevěsty, jež se v dalekém vyhnanství těší svým nebeským snoubencem,“ praví Urban VIII., „musí býti jasné a bez úhony, neboť je dítkem chvály, jež se pěje neustále před trůnem Božím a Beránkovým.“²⁷

NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE

Liturgický kult, jsa především kultem latríe neboli klanění, má nutně jako první předmět samo božství.

Ale kdežto patriarchové a spravedliví Starého zákona se klaněli Bohu v jednotě jeho přirozenosti, uctívá církev se svým Snoubencem Ježíšem Boha v Trojici Osob.

„Tajemství nejsvětější Trojice,“ praví Lev XIII., „bylo zastřeno ve Starém zákoně a Bůh sám sestoupil z příbytku andělů k lidem, aby je jasněji oznámil. Nikdy nikdo neviděl Boha, a jediný Syn Boží, jenž je v lůně Otcově, sám jej zjevil. Jen proto byli stvořeni andělé v nebi a lidé na zemi, aby poznávali a nazírali na nejsvětější Trojici, jež je podstatou Nového zákona, největším tajemstvím, pramenem a základem všech ostatních.“¹

Cílem křesťanské bohopocty je tedy Bůh: Otec, Syn a Duch svatý. Liturgie nás úzce spojuje s každou ze tří Osob, nebo církev je pozvána proniknouti s Ježíšem Kristem, svou hlavou, do lůna této božské rodiny, aby se zde s ní sdílela o její vnitřní život. V nebi budeme patřiti tváří v tvář nejsv. Trojici a budeme milovat každou ze tří Osob láskou, jež bude odpovídat tomuto patření. A liturgie chce nás zasvětit na zemi do tohoto patření věrou a do tohoto spojení láskou.

Proto také modlitba církevní obsahuje pravé zjevení věroučného článku o nejsvětější Trojici. Každá Osoba se nám tu představuje se svým svérázem a se svými vlastnostmi, abychom mohli míti ke každé z nich zvláštní vztahy.

Otec nevychází ze žádné Osoby; plodí Syna a

z obou vychází Duch svatý. Shrnuje tedy v sobě celou nejsvětější Trojici, jsa jejím prvním původem. Aby dala vyniknouti tomuto svérázu, obrací se liturgie na prvním místě k Otci a přivlastňuje mu všemohoucnost. Podle slov kředa obrací se církev se svou poctou nejdříve k „Otcí všemohoucímu, Stvořiteli nebe i země“. Na počátku církevního roku, totiž v době adventní, obrací se rovněž hlavně k němu: „Pošli toho, jenž má přijíti.“ Vždyť je to Otec, jenž nám posílá Syna, neboť on plodí Slovo.

Pak oslavuje církev v Ježíši Slovo, jež se vtělilo, aby nás spasilo. Od doby vánoční až do Nanebevstoupení Páně uvažuje o tajemství vtělení a vykoupení. „Přijď, Pane, nemeškej!“ Ježíš přichází a umírá za naši spásu; pak vstává z mrtvých a vstupuje na nebesa k Otci.

Nyní se církev obrací k Duchu svatému, poslanému Otcem a Synem, neb vychází z obou cestou lásky. „Přijď, Duše svatý,“ praví církev o svatodušních svátcích, „naplň srdce svých věřících a zapal v nich oheň své lásky.“

Nemysleme si však, že církev od sebe odděluje Osoby ve své bohopoctě, vždyť třebaže jsou rozlišeny, mají jedinou a touž přirozenost. Proto liturgie zpívá: „Sláva Otci i Synu i Duchu svatému.“ „Dobrořečme Otci i Synu i Duchu svatému.“ Kredo ujišťuje, že Duchu sv. „se klaníme a jej oslavujeme zároveň, *simul*, s Otcem a Synem. Božství Otcovo a Synovo a božství Ducha svatého jest jedno. jejich sláva stejná, jejich vznešenost souvěčná.“² „Bud' čest Bohu Otci, Kristu Pánu sláva, svatému též Duchu, všem třem jedna chvála“ (Zdrávas, hvězdo mořská). „Tomu, jenž plodí (Otcí), tomu, jenž jest zplozen (Synu) chvála a jásot; tomu, jenž z obou vychází (Duchu svatému), compar sit laudatio, bud' vzdáváno stejné chválení“ (Pange lingua). Církev tedy, modlíc se ke třem božským Osobám, je si dobře vědoma jejich osobité vlastnosti a jednoty jejich přirozenosti.

Řím nikdy nechtěl povolit zvláštního svátku ke

cti jedné božské Osoby. A jestliže oslavuje jednotlivými slavnostmi Syna a Ducha sv., oslavuje jejich vnější poslání. Lev XIII. píše: „Náš předchůdce Inocenc XII. přes naléhavé žádosti rozhodně odmítl ustanoviti zvláštní svátek ke cti Otcově. Co se toho týče, že slavíme zvlášť svátek vtěleného Slova, na-prosto není svátku, uctívajícího jedině božskou přirozenost Slova a slavnost svatodušní byla od prvních dob ustanovena nikoliv k výlučné úctě Ducha sv. samého v sobě, nýbrž aby nám připomínala jeho sestoupení, čili jeho vnější poslání.“³

Nejsvětější Trojice je nejvyšším cílem veškeré úřední bohopocty církve, takže se vše k ní odnáší; svatí jsou v liturgickém pořadí teprve na druhém místě.

Mše svatá, jež jest obětí, to jest úkonem, který obětujeme pouze Bohu, se obětuje třem Osobám: *Suscipe, Sancta Trinitas, Placeat tibi Sancta Trinitas*. Církev začíná tento převznešený úkon znamením kříže „ve jménu Otce i Syna i Ducha sv.“ a končí ho žehnáním věřících, užívajíc týchž slov. *Kyrie, Christe, Kyrie* se opakují třikrát ke cti téhož tajemství. *Gloria in excelsis* slaví Boha Otce, *Deus Pater omnipotens*, Ježíše Krista, jeho Syna, *Domine Fili unigenite, Jesu Christe*, a Ducha svatého *cum sancto Spiritu*. Zdá se mi zbytečným uváděti ještě Credo, které je výrazem víry v nejsvětější Trojici. Modlitby se obracejí k Otci, „jenž žije a kraluje se Synem v jednotě Ducha svatého“.

Při obětování podáváme chléb a víno Bohu Otci, naléváme do kalicha, připomínajíce si tajemství vtělení Slova, pak se modlíme k Duchu Posvětiteli, aby sestoupil na dary obětní.

V mešním kánonu vzdáváme díky Bohu Otci, připomínáme si tajemství života Kristova a vzýváme velmi zřetelně v jistých liturgiích Ducha sv.

„Všechny anafory,“⁴ praví P. Cagin, „mají podobu vyznání víry v nejsvětější Trojici, jako rovněž je trinitářskou formule při udělování křtu. Přesně řečeno celé díkůčinění (preface) je vzpomínkou na

vznešenost a díla Boží až po proměňování. Proměňování samo je pouze vzpomínkou na poslední večeři, jež se dostala do anafory přesně ve smyslu historického okamžiku Zeleného čtvrtku, jako hned nato vzpomínka na Velký pátek nebo na utrpení Páně, Bílou sobotu nebo sestoupení do předpekli, zmrtvýchvstání, nanebevstoupení, jež ukončuje kněžské *offerimus*,⁵ odpovídající vstupu věčného kněze do velesvatyně blažené Trojice, pak vzývání Ducha svatého neboli epiklese, odpovídající zase historickému okamžiku svatodušních svátků a dostávající zde práve svůj theologický význam nesmírně tajemný a přesný — konečně účast věřících na všech těchto tajemstvích v církvi a ve věčném chvalozpěvu nejsv. Trojici.

Tento nadpřirozený obor skutečného vtělení a vykoupení se vyvíjí přesně podle plánu . . . přichází od Boha všemohoucího, Stvořitele, k vtělení a vykoupení a nanebevstoupení a k letnicím — k církvi a k věčnému životu. Anafora apoštolská vychází rovněž od Otce k Synu a Duchu svatému a k církvi, doplňující na mystickém těle Kristově, co zbývá z jeho utrpení, a připravuje, jak to krásně vyjadřuje anafora V., působením Ducha sv. účast údů v božském životě, přidružující je už napřed k čistému konu věčného chvalozpěvu ve věčné Trojici . . . *per ipsum et cum ipso et in ipso*.

Poslední část kánonu by tedy byla část činnosti, vlastní Duchu svatému — dílo posvěcení — tak jako část od *Sanctus* až po epiklesi by náležela Synu, vykonávajícímu dílo vykupitelské, jako *Eucharistia* až po *Sanctus* by byla obětí chvály Starého zákona, vzdávaná Bohu Otci, vděčnost za stvoření a zachovávání.⁶

Všechny žalmy a chvalozpěvy se končí *Gloria Patri*, jež se říká stoje s úklonou. „Když zpěvák začíná *Gloria Patri*,“ praví sv. Benedikt v Řeholi, mluvě o Jitřní, „ihned všichni vstanou se svých sedadel z posvátné úcty k nejsvětější Trojici.“

Te Deum oslavuje tři božské Osoby: „Svatá cír-

kev slaví Tebe: Otce nekonečné velikosti, velebí Syna tvého pravého a jediného, jakož Ducha svatého, Utěšitele.“

Hymny, jež vyjadřují v různých dobách ročních taje života Kristova a divy v duších světců, připomínají totéž vždy v doxologii, jež se rovněž zpívá s úklonou k slávě nejsvětější Trojice. Na svátky Panny Marie na příklad zpívá církev: „Ty budiž, Pane, slaven, který jsi z Panny narozen, i s Otcem a Duchem svatým na věky věků.“

Liturgie nám dává uctívati svaté, ale je daleka toho, aby nás odvracela od nejsvětější Trojice, a proto nás stále k ní uvádí.

Uctívá-li církev Ježíše Krista, přináší mu poctu klanění jakožto druhé Osobě nejsvětější Trojice. Po každé, když kněz vyslovuje u oltáře slova: *A Slovo tělem učiněno jest*, na příklad v kředu a v posledním evangeliu, pokleká, neboť Ježíš jest Bůh. A snad by nebylo neúčelné si přát, aby naše úcta k Srdci Páně — na př. v měsíci červnu — měla za poslední předmět božskou Osobu, jíž jest Kristus v jednotě přirozenosti s Otcem a Duchem svatým, neboť člověčenství Spasitelovo samo se koří před božstvím, od něhož je odděli nekonečná vzdálenost.

Protože člověčenství Ježíšovo je spojeno se Slovem, církev se klaní a koří před nejsvětější Svátostí.⁷ A předmětem klanění není pouze Bůh Syn, nýbrž i druhé dvě Osoby nejsvětější Trojice, neboť kde je Slovo, tam je i Otec i Duch sv., neboť všichni tři mají jednu přirozenost.

Zkoumáme-li zbožnost dvacátého století, můžeme snad zjistiti úpadek úcty v nejsvětější Trojici. A mohli bychom žasnouti, že moderní zbožnost, jejíž stále nové prostředky mohou býti ostatně přijaty a podporovány v té míře, v jaké je chápe sama církev, že nikdy nevyhradila některý měsíc nejsvětější Trojici a mluví velmi zřídka o novénách nebo triduích k její poctě.

Nečekajíc na tyto lidové projevy, církev zasvětila hlavně úctě nejsvětější Trojice den, jež si Bůh vy-

hradil a přikázal slaviti každý týden. Na důkaz toho stačí připomenouti, že preface, určená pro neděli, opěvuje toto hluboké a vznešené tajemství: „Věčný Bože, tys s jednorozeným Synem svým a Duchem svatým jeden Bůh, jeden Pán; ne v jedinosti osoby, nýbrž v Trojici jedné podstaty . . . takže vyznávající právě a věčné božství, klaníme se zároveň i svérázu v Osobách i jednotě v bytosti i rovnosti ve velebnosti, kterou chválí andělé a archandělé, cherubové a serafové, kteří bez ustání den ze dne volají, jednohlasně pravíce: Svatý, svatý, svatý.“

Právě v neděli v První hodině se modlí kněz Vyznání sv. Atanáše, jež zevrubně vysvětluje celou nauku církve sv. o nejsv. Trojici. „Víra katolická záleží v tom, že uctíváme jednoho Boha v Trojici a Trojici v jednotě. Nesměšujeme Osob aniž dělíme podstaty. Neboť jiná jest Osoba Otce, jiná Syna, jiná Ducha sv. Ale jedno a totéž je božství Otcovo, Synovo i Ducha sv., stejná je sláva jejich, souvěčná velebnost.“ A rovněž tak praví kněz při křtu dospělých: „Jiná jest Osoba Otcova, jiná Synova, jiná Ducha sv., ale tito tři mají jedinou podstatu, jen jedno božství.“

Votivní mše, vyhrazená už před IX. stoletím neděli, je *De Sancta Trinitate*. Proto též přirozeně vyplnila mezeru, která byla o první neděli po svatém Duchu.

To byl počátek svátku nejsvětější Trojice, o němž „se klaníme“, jak praví invitorium, „pravému Bohu, jednotě v Trojici a Trojici v jednotě“.

Neděle je den církví zvláště třem božským Osobám zasvěcený. Nepředstírejme bludně a nesprávně jednotvárnost, abychom se znova domohli té úpravy kalendáře, jaká byla před r. 1913, kdy téměř všechny neděle byly obětovány svátkům svatých, jež připadaly na ten den! Hajme naopak tuto bohatou a rozmanitou liturgii, jež je všechna ke cti nejsvětější Trojice a dejme všem svým úkonům zbožnosti tento směr k nejvyššímu tajemství, pravému klíči k Novému zákonu. Toť jedna z nejmocnějších po-

hnutek, proč veřejná bohoslužba je prvním pramenem pravého křesťanského ducha.

Totéž vyjadřuje daleko účinněji, než si myslíme, hlavní oltář, zvláště když je postaven na místě, kde se protínají hlavní a příční loď, oltář z pouhého vzácného kamene, nad nímž se vznáší ciborium, ozdobený velkým křížem a svícny, ale bez zadní stěny a bez sochy, jak tomu je v basilice svatého Petra v Římě. Tak lze snáze pochopit, že se úcta vztahuje více k Bohu než k svatým.

Má-li oltář zadní stěnu (oltář retablový), nesmí to být nikdy na škodu oltáře, jenž naopak úměrností a bohatostí dostává větší ceny. Svaté, kteří oltář zdobí, možno pokládati za mystické tělo Kristovo, neb Kristus sám je představován oltářem. Je to vidění Apokalypse, kde andělé a blažení jsou na tváři před trůnem Božím a okolo oltáře Beránkova a pějí věčné *Sanctus*. Takto není nesrovnalosti v podstatném směru zbožnosti.

III

K OTCI PROSTŘEDNICTVÍM SYNA V DUCHU SVATÉM

Jak jsme viděli, prvním účelem liturgie je dovésti nás k tomu, abychom se klaněli nejsvětější Trojici a stanoviti mezi naši duši a božskými Osobami vztahy, odpovídající jejich příslušným vlastnostem.

Ukažme nyní, jak úřední modlitba církve usku-tečňuje tento program, a jak si počíná, aby nás uvedla podle slov svatých knih a ústního podání k Otci skrze Syna v Duchu svatém.

1. K Otci.

V modlitbách (kolektách) obrací se liturgie vše-obecně k Otci, připisujíc¹ mu divy, vykonané svatými.

Bože, jenž jsi ráčil ozdobiti sv. Fidelise palmou mučednickou a slavnými zázraky... (24. dubna).

Bože, jenž jsi pozvedl blahoslaveného Marka, našeho evangelistu, na hodnost kazatele evangelia... (25. dubna).

Bože, těšiteli zarmoucených a spásu v tebe dou-fajících, jenž jsi milosrdně přijal zbožné slzy blahoslavené Moniky... (4. května).

Tímto *Bohem* jest *Otec*, neboť modlitby se končí: Skrze Pána našeho Ježíše Krista, jenž s tebou žije a kraluje v jednotě Ducha svatého Bůh na věky věkův.

Téměř všechny modlitby kněze při mši svaté smě-řují k Otci. „Když se modlíme u oltáře,“ praví sně-my v Hippu (393) a v Kartagu (397), modlitba musí vždy býti vysílána k Otci.“ V římském misálu je pouze 27 modliteb k Synu a jsou téměř všechny z dob po 13. století.

K Otci se obrací kněz při obětování: *Suscipe sancte Pater*, Otci vzdává díky v prefaci: *Tibi semper et ubique gratias agere, Domine sancte, Pater omnipotens*, jeho oslavuje při malém pozdvihování: *Tibi, Deo Patri, omnis honor et gloria*, jemu platí modlitba před přijímáním: *Pater noster* a díkyčinění po sv. přijímání.

Ježíš pravil svým apoštolům: „Když se modlíte, říkejte: „Otče náš.“ A církev se přizpůsobuje tomuto příkazu. To však neznamená, že Syn a Duch sv. nejsou cílem naší bohopocty, nýbrž tím prostě tvrdíme, že z Otce vycházejí dvě druhé Osoby,² takže zahrnuje v sobě jaksi celou nejsvětější Trojici. Ctíti Otce znamená uctívati Syna a Ducha svatého.

2. Prostřednictvím Syna.

Hlavní pohnutka, proč se církev obrací k Otci, je, že jsme takto sjednoceni s Ježíšem, Synem Otcovým, že s ním tvoříme podle nauky sv. Pavla nesmírné živé tělo, jehož hlavou je Kristus a údy jsou křesťané všech končin světa a všech časů. Na křtu svatém jsme vešli s Ježíšem v božské manželství, jež dochází svého dokonání, praví Bossuet, ve svatém přijímání: *Budou dva v jednom těle*. Proto se modlíme též při obětování s církví, abychom tak, jak kapka vody se mísí s vínem, měli podíl na božství toho, jenž ráčil na se vzítí naše člověčenství. Tímto mystickým manželstvím Otec Ježíše, našeho Snoubence, stává se také naším Otcem a pak s posvátnou odvahou můžeme zvolati: *Otče náš*.

Jako synové tedy, úzce jsouce spojeni s Ježíšem, vcházíme v lůno božské rodiny a stáváme se dítkami Otce. Kristus je nám cestou: *Já jsem cesta*. On je též branou: *Já jsem brána*, jíž nutno projíti, chceme-li dojít k Otci. „Prostřednictvím Krista člověka,“ praví sv. Augustin, „jdeme ke Kristu Bohu.“ A to nám liturgie chce dáti.

Tato úřední modlitba se nesmírně líbí Otci, neboť, jsouc konána ve spojení s Ježíšem, má neko-

nečné rozpětí, jež jí uděluje Slovo. Proto modlitba *Aperi*, jež předchází církevní hodinky, obsahuje slova: „Pane, ve spojení s oním božským úmyslem, s nímž jsi sám na zemi vzdával Bohu chválu, modlím se tyto hodinky.“

Bohočlověk je tedy prostředník (nebo přímlovce) mezi lidmi a Bohem. Proto též vždy končí liturgické modlitby, vysílané k Bohu Otci, slovy: *Skrze Krista Pána našeho* . . . Preface připojuje: „Skrze něhož velebnost tvou chválí andělé, koří se panstva, v úctě mají mocnosti. *Te igitur*, Tebe tedy, nejlaskavější Otče, skrze Ježíše Krista, Syna tvého, pokorně prosíme a žádáme, abys mile přijal tyto oběti . . . , neboť skrze něho, v něm a s ním se Ti vzdává veškerá sláva, Bože Otče.“ (Kánon mše sv.)

Vtělené Slovo, jež je jako člověk naším vůdcem k Otci, je, jak jsme řekli, jako Bůh cílem naší bohopocty. Úzávěrka modliteb nás nenechává o tom v pochybnostech. *Skrze Ježíše Krista . . . jenž s Tebou žije a kraluje v jednotě Ducha sv. po všechny věky věkův*. Ale církev chce, abychom v Ježíši viděli více člověčenství, abychom pohlíželi na Něho jako na svrchovaného Velcekněze, jenž jako hlava mystického těla ve jménu všech svých údů s nimi se klaní Bohu v Osobě Otcově. A tak je i odstraněno nebezpečí, že se budou věřící domnívat, že jsou v Kristu dvě Osoby: osoba, jež se klaní, a osoba, již se klaní.

Spojme svou modlitbu s modlitbou Kristovou, přibližujme se k Otci, podávajíce mu zásluhy jeho milovaného Syna, v němž se mu velmi zalíbilo. Tak to chce Mistr, když praví: „Žádejte Otce ve jménu mém.“ Zanedbávání tohoto příkazu by snad vysvětlilo častý neúspěch našich modliteb. Nebylo by pak svaté přijímání, vykonané po obětování krve Ježíše Krista Bohu ve spojení s knězem při mši svaté, spíše polibkem Otce usmířeného tímto darem?

Nauka o prostřednictví Kristově je vždy zachovávána církví v její oficiální bohopoctě a je rovněž pohnutkou, proč liturgie je prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha.

3. V Duchu svatém.

Úřední modlitba je sice zcela proniknuta věroučným článkem o vtělení, ale vyjadřuje rovněž vnější poslání Ducha sv., Posvětitelce duší.

Duch sv., vycházející z Otce a Syna, je poutem lásky, jež je poji navzájem. Obestírá Marii svým stínem a sestupuje v podobě holubice na Ježíše, aby ukázal, že jeho působením je spojeno svaté členství Kristovo s božstvím.

Proto též církev končí své modlitby slovy: „Skrze Ježíše Krista, jenž žije a kraluje s Otcem v jednotě Ducha sv.“ a na konci kánonu prosí: „Nechť je prostřednictvím Ježíše vzdána Bohu Otci všemohoucímu všechna čest a sláva v jednotě Ducha svatého.“

Tento Duch sv., poslaný Otcem a Synem, sestoupil na církev v den letnic a neustále sestupuje do každé z našich duší.

Okolo večeradla vane *prudký vítr* — *uvnitř ohňové jazyky* se posazují na apoštoly. Otec a Syn posílají Ducha sv. Jeho poslání se projevuje vnějšími znameními, jež, jak jsme viděli v předešlé kapitole, dala podnět k ustanovení svátku letnic ke cti Ducha svatého.

Ježíš dýchá na apoštoly a praví: „Přijměte Ducha svatého.“ Kněz při křtu třikrát dýchá na dítě a praví: „Odejdi, nečistý duchu, a učiň místo Duchu svatému.“ Svatý olej, užívaný ve čtyřech svátostech, připomíná holubici, nesoucí větvíčku olivovou a znamená milosti Ducha sv., jež se rozlévají v duších.

Vždy tedy je nám udělována milost vnějším obřadem, jenž se vztahuje jedině k Duchu svatému. A totéž vyjadřuje nauka řeckých Otců a zvláště svatého Cyrila Jerusalemského, jenž tvrdí, že tato Osoba má v ní úkolem posvěcovati duše. Duch sv. si přivlastňuje duši, činí ji svým majetkem a jeho prostřednictvím přicházejí Otec a Syn do duše a zůstávají v nás, neboť má s nimi jednu a touž přirozenost a je od nich neodlučitelný.

A tento Duch nás pojí s Ježíšem. Je mocným vánkem, jenž nás pudí, abychom šli prostřednictvím Krista k Bohu Otci.

„Máme přístup k Otci v Duchu svatém.“ praví Apoštol.³

„Přijali jste,“ pokračuje, „ducha synovství, v němž voláme: Abba, Otče.“⁴ Liturgie je si vědoma vnějšího poslání Synova a poslání Ducha svatého a vždy je potvrzuje svým slovem i obřadem a činí z Ducha svatého *počátek*, z Krista, našeho Velekněze, *prostředníka* našeho vzestupu k Bohu, a Otec, jenž v sobě zahrnuje celou nejsvětější Trojici, je *cílem* toho jeho vzestupu.

IV

PROSTŘEDNICTVÍM CÍRKVE K BOHU

K Bohu Otci musíme jít prostřednictvím Ježíše v Duchu svatém. Ale budeme moci užívatí tohoto prostřednictví Ježíšova, když po nanebevstoupení opouští náš svrchovaný Velekněz zemi? A kde sídlí Duch svatý, poslaný, aby ho zastupoval?

Zde třeba vyvolat onu osobu — společnost, kterou liturgie nazývá *naše svatá matka církev*. Nevěsta Kristova, pokřtěná v Duchu svatém, uvádí nás, své děti, až k Bohu, Otci Ježíšovu i svému. Církví a jediné církvi vcházíme do otcovského domu, do království nebeského.

Viditelnou církev představuje předně papež. Dříve než opustil zemi, Ježíš Kristus oděl v nejvyšší velekněžství Petra, hlavu apoštolů a všechny papeže, jeho nástupce: „Ty jsi Petr a na této skále vzdělám církev svou. Vše, co svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi, a vše, co rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“¹ Když se pak Ježíš loučil s apoštoly, pravil jim: „Přijměte Ducha svatého. Všechno, cožkoliv svážete na zemi, bude svázáno i na nebi a vše, cožkoliv rozvázete na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“²

Petrova moc se vztahuje ke všem apoštolům, sjednoceným se svou hlavou. „Bezprostředně po římském veleknězi a za jeho vedení,“ píše Lev XIII., „náleží starost o náboženské zájmy křesťanstva biskupům. Třebaže nejsou na vrcholku velekněžské moci, jsou přece knížaty v církevní hierarchii, a jako každý z nich je ustanoven, aby vládl jednotlivému okruhu církevnímu, jsou, jak praví sv. Tomáš, „na stavbě duchovní budovy jakoby hlavními dělníky“.“³

Tak existuje na zemi viditelná hierarchie neboli

posvátné knížectvo, sestávající z papeže a všech biskupů. Tato viditelná církev zastupuje Ježíše Krista, jehož vtělení, abychom tak řekli, rozšiřuje na celý svět a všechny věky, neboť její činnost vychází z moci Kristovy. Mimo to má tajemnou moc způsobiti, aby sestoupilo na všechny oltáře vtělené Slovo, a bdí u všech svatostánek, kde Slovo sídlí. Slovy: „To číňte na mou památku,“ praví sněm tridentský, apoštolové dostali moc proměňovati a stali se kněžími, což ukazuje úzké spojení mezi Eucharistií a hierarchií. Církev je tedy druhým Ježíšem, protože je od něho neoddělitelná a protože oděna v kněžství samého Spasitele, doplňuje svou službou vše, co chybí Kristu v nejsvětější Svátosti.

Ve jménu Ježíše-Hostie, jenž v tomto novém stavu přestal mluvit a se pohybovat, církev káže a jedná, takže církevní autorita, již od Krista nikdy nelze odloučiti, může říci jako on: „Nikdo nepřichází k Otci, než jen skrze mne.“⁴

*

Prostřednictvím Ježíše-církve jdeme tedy k Otci v Duchu svatém. „Jsou to biskupové,“ ujišťuje apoštol, „jež Duch svatý ustanovil, aby řídili církev Boží.“

Duch svatý se ujal v držení církve v den letnic. Sestoupil na Krista v podobě holubice, náznaku lásky, a sestoupil, jak jsme viděli, na snoubenku Kristovu v podobě ohnivých jazyků — v jiném znamení lásky — ve svatebním pokoji, ve večěradle. A od té doby nikdy neopustil církev. A proto vlada katolické hierarchie je vlada Ducha svatého. Je s ní tak nerozlučně spojen, že sv. Petr na sněmu jerusalemském zvolal: „Zdalo se nám a Duchu svatému . .“

V předešlé hlavě jsme řekli, že církev činí zmínku o působení Ducha svatého ve svých modlitbách, formulkách a četných obřadech. Věc je důležitá a proto ji ještě lépe objasníme.

Sv. Pavel mluví o milosti Ducha sv., kterou udělil Timoteovi skládáním rukou. A při svěcení biskupa,

tři biskupové-světitelé skládají na něho zároveň ruce se slovy: „Přijmi Ducha svatého.“ Pak lijí na jeho hlavu svaté křížmo, obvyklé znamení milostí Ducha svatého.

Téhož Ducha sv. biskupové opět udělují svým kněžím. „Kdyby někdo řekl, že svěcením kněžstva nebyl udělen Duch svatý, budiž vyloučen z církve,“ praví sněm tridentský. Biskup vztahuje svou ruku a po něm všichni kněží a praví: „Vylij, Pane, v jejich duši Ducha svatosti.“ Pak za zpěvu *Veni Creator Spiritus* maže jejich ruce olejem katechumenů. A konečně dýchne na ně a praví: „Přijměte Ducha svatého; komu odpustíte hříchy, odpouštějí se jim.“

Podobně vzkládaje své ruce, biskup také jáhna světi a praví: „Přijmi Ducha svatého, abys statečně odolal d'áblu.“ U podjáhna praví: „Napln jeho duši Duchem svatým a jeho sedmi dary.“

Když biskup biřmuje, zpívá nejdříve: „Přijď, ó Duše přesvatý,“ pak vzkládá ruce. Nato pokračuje: „Pošli Ducha svatého, Utěšitele, Ducha moudrosti a rozumu, Ducha rady a síly, umění a zbožnosti, Ducha bázně Boží.“ Poté maže biřmovance svatým křížmem a praví: „Posiluji tě křížmem spasení.“ A končí: „Bože, jenž jsi udělil svým apoštolům Ducha svatého a chtěl, aby oni a jejich nástupci jej zase udělovali ostatním věřícím, učiň, aby sestoupil týž Duch na dítky, jejichž čela jsme pomazali svatým křížmem, aby ráčil přebývat v jejich srdci a učinil si z nich chrám, kde by projevoval svou slávu.“

Při posledním pomazání kněz rovněž maže nemocného a připojuje: „Uzdrav, Pane, prosíme, milostí Ducha svatého neduhy tohoto nemocného.“

Posvátná hierarchie, jež jest pokračováním Ježíše Krista, má a udílí jako on sám Ducha svatého. Je jím zcela naplněna; a dáti se od ní vésti znamená, jak jsme řekli, jíti k Otci skrze Krista v Duchu svatém.

*

Ale jak nás ve skutečnosti vede církev k Otci?

Abychom to pochopili, vzpomeňme si, že Kristus svěřil církvi úřad učitelský, aby učila duše, úřad kněžský, aby je posvěcovala a úřad královský, aby je spravovala. Tento trojí úřad zastává pod vlivem Ducha svatého a nyní chci ukázat, že to činí zvláště liturgií.

1. Úřad učitelský.

Papež na stolci svatého Petra v Římě je učitelem celé církve, a když mluví *ex cathedra*, děje se to při některých liturgických obřadech.⁶ Rovněž tak biskup na svém biskupském stolci je učitelem své části církve, takže chrám, kde je stolec (katedra) nazývá se katedrálním (stoličným).

V první části mše svaté čtou lektori úryvky ze Starého zákona, podjáhen čte epištolu, nazvanou tak proto, že bývá pravidelně vzata z epištol Nového zákona, a konečně jáhen čte evangelium. „Ten, jenž předsedá,“ praví sv. Justin, „obrací se pak k lidu a má promluvu, v níž podává výklad čtených částí Písem a povzbuzuje k následování těchto vznešených příkladů.“⁷ V době tohoto církevního Otce kázal biskup sám, a stalo-li se, že byl nemocí zdržen nebo jinak zákonitě zaneprázdněn, zplnomocnil některého kněze, aby jej zastupoval v úřadě kazatelském.

„Od dob apoštolských,“ píše Dom Ursmer Berlière, „bylo slovo Boží hlášáno při službách Božích; bylo tak úzce spojeno s liturgickým čtením, že katolické podání se nikdy necítilo oprávněno, je zcela oddělit od liturgické bohoslužby nebo mu vzít toto čestné místo, jež mu právem náleží.“ A ještě za našich dnů v některých krajinách se čtou při mši svaté v neděli a ve svátky okružní listy papežské nebo pastýřské listy biskupů.

Jak podstatný a hojný je tento chléb nauky, který nám láme církev ve mši svaté! Každý den máme výňatky ze Starého a Nového zákona, verše žalmů v in-

troitu, graduale, offertoriu a komuniu. úryvky z pro-
roků nebo apoštolských listů v epištole, jež vesměs
mají účelem, aby jimi jasněji vyniklo slovo Kristovo
v evangeliu. A církev, snažíc se, aby ještě více vy-
nikla krása tohoto uspořádání, této mosaiky, jejíž
všechny části jsou v nádherném souladu, jsou litur-
gickým rámcem, svou bohatostí hodným pokladů,
připojuje k tomu poslední dokonalost. Chápeme
lépe naučení Mistrova, na př. o pokání, když je sly-
šíme na Popelečnou středu ve chrámu, kde všechno
hlásá smutek a vyjadřuje bolest, kterou cítí církev
nad našimi hříchy. Cítíme daleko lépe celý dosah
zmrtvýchvstání Kristova, když evangelium, jež o něm
mluví, je čteno a doprovázeno po dlouhých dnech
smutku svatopostního času služebnicky oděnými v ra-
dostný šat po nadšeném zpěvu Aleluja a za četné
účasti věřících na tomto novém životě Spasitelově
ve svatém přijímání.

Jak výmluvné naučení nám dává církev každého
dne, když nám předvádí světce jako vzor a popisuje
nám jeho život v kněžských hodinkách a ve mši
svaté! Vykládá nám tu zároveň teorii i praxi křes-
ťanské askese. A kolik to svátků během roku, kolik
to tedy ctností a pravd je nám vštěpováno! Je to
buď Kristus sám nebo ve svých údech, jehož máme
takto vždy před očima. A následování Krista — toť
svatost.

Sněm tridentský, mluvě o nedělních evangeliích,
jde až tak daleko, že tvrdí, že vysvětlují-li se věří-
cím postupem roku, že se za rok zopakují veškeru
nauku, obsaženou v katechismu. A Bossuet se ne-
rozpakuje říci, že „hlavní pramen podání se skrývá
v modlitbách církve.“⁴⁸

Liturgie je bohověda, která se studuje na kolenou.
Všechny články víry jsou zde podány s podivuhod-
nou silou a přesvědčením, protože církev zde učí,
používajíc všech schopností člověka zároveň. Svátky
vánoční na př. se svými radostnými zpěvy a světly,
s velebnými texty kněžských hodin a mše svaté,
které mluví jen o Bohu-dítěti, objevují se každého

roku jako nejvýmluvnější potvrzení dogmatu vtělení. Právě tak je tomu o vzkříšení, na Nanebevstoupení Páně, na Nanebevzetí Panny Marie a při slavení kteréhokoli tajemství. Veškerá nauka o těchto velkých tajemstvích je vyložena v misálu a breviáři v den, kdy se slaví.

Po všech těchto úvahách můžeme říci, že veřejná bohopocta, v níž církev sama pod vedením Ducha svatého uplatňuje bohatství, Písma sv. a tradice, je obyčejná cesta, cesta přirozená a bezpečná, kterou vykonává svůj učitelský úřad mezi lidmi.

2. Úřad kněžský.

Církev vykonává svůj kněžský úřad, používajíc množství modliteb, obřadů, které souhlasí s předpisy liturgických knih; totiž misálu, breviáře, rituálu, pontifikálu, ceremoniálu biskupského a martyrologia. Všechny následující kapitoly to dokáží. Nyní stačí ukázati v hlavních rysech, jak církev nás posvěcuje svou liturgií.

Každý den katolická hierarchie slouží naší svatou, která je středem jejího kultu, a modlíc se církevní hodinky, vyprošuje na Bohu všem věřícím milosti, zasloužené na Golgotě.

Každý rok nám připomínají svátky liturgického kalendáře všechna tajemství života Kristova, aby jeho zásluhy přivlastňovaly naší duši.

Po celý náš život svátosti nám zajišťují milosti ke spáse naší nezbytné; jejich působnost vyžaduje zhožnosti těch, kteří ji udělují, i těch, kteří je přijímají.

Narodí se dítě. Církev ve svých služebnících se sklání jako matka nad kolébkou a uděluje mu ve svatém křtu život milosti. Později je připouští ke stolu Páně, kde se plněji stává účastno ovoce máje svaté, jež je totéž jako na Kalvarii. Na prahu jinosti biskup mu udělí sv. biřmování. Bylo-li nešťastno, že urazilo Boha, církev je s ním smíří. A když mladému muži nadchází na př. okamžik,

aby si zvolil životní povolání, zase církev mu uděluje kněžské svěcení, přijímá řádové sliby, nebo žehná jeho svazku manželskému.

A konečně když se blíží hodina, kdy duše je na odchodu k Bohu, doporučí ji církev Nejvyššímu posledním pomazáním a po smrti člověkově se modlí hodinky a slouží mši sv. zádušní nad mrtvými pozůstatky, které pak uloží do posvěcené země.

Všechny svátostniny, jako svěcená voda, konfiteor, Otčenáš, čtení evangelia, okuřování, svěcení svící, popela, kočiček a všechna žehnání, která církev uděluje za všelikých okolností, přispívají rovněž, jak uvidíme, velmi účinně k našemu posvěcení.

3. Úřad královský.

Úřad královský je ona královská koruna, kterou vložil Otec na čelo svého Krista, a kterou Ježíš Kristus vložil na čelo své církve. Tato moc, jež je zároveň zákonodárná, soudní a donucovací, částečně se vykonává v liturgii.

Právo liturgie neboli právo řídit veřejnou bohopoctu náleží viditelné hlavě církve (Can. 1257). Od sněmu tridentského si toto právo vyhradili římsí velekněží. Liturgie různých církví a všeobecné zvyky, jež zavládly v bohoslužbě za souhlasu biskupa, nabyly oprávněnosti, když byly alespoň mlčky přijaty papežem.

„Liturgické knihy, které řídí každodenně naše oběti, naše klanění a naše modlitby, mají veškeru svou moc chvály, přímluvy a svatosti odtud, že byly dány aktuální hlavou hierarchie. Jejich přesažná nesrovnatelná hodnota před nebeským Otcem záleží v tom, že tvoří velkou modlitbu, sestavenou náměstkem Ježíše Krista.⁹ Breviář, misál, rituál, přijaly od své nejvyšší autority zákonnou hodnověrnost, a odtud modlitby, jež obsahují, nejsou pouze modlitby schválené, nýbrž je to úřední modlitba nevěsty Kristovy, obdařená jako taková vyšší mocí přímluvnou. Církev činí tyto modlitby *svými*,

oplývají tedy zásluhami Krista, hlavy církve, a všech svatých, kteří jsou jejími údy.

„Liturgie je ochránkyní ideje povinnosti a proto se stává pro rituelní zákonodárství školou povinnosti. Toto zákonodárství řídí liturgický pořad svátků, stanoví na každý den mezi různými liturgickými úkony určité úřední modlitby a konečně svými rubrikami určuje až do podrobností, jak vykonávati bohoslužbu.“

Pravidelně při liturgickém shromáždění vynáše la církev své rozsudky a svá nařízení, což připomíná ještě nyní církevní zákonodárství ohledně ohlášek, jež bývají po evangeliu nebo po kázání.

Ještě dnes jsou advent a půst zakázaným časem, co se týče slavného svatebního veselí a postní doba je dobou postu a zdrženlivosti. V týchž dobách církev zakazovala válku, zastavovala soudy a soudní půhony. Zachovávaní vigilií, čtvera suchých dnů a pátků jsou rovněž úkony kající, závislé na liturgii.

Při liturgických shromážděních též církev často používala své výkonné moci. „Vyloučení a smíření kajících, které náleželo donucovací moci církve, se dělo podle předpisů obřadních.“ Velikonoční zpověď s uloženým pokáním je ještě stopou a skutečným použitím této moci.

Vyobcování konečně vylučuje z církve a ze shromáždění věřících, ano, uzavírá i vstup do kostelů. Donucovací moc se projevuje ještě interdiktem, který zbavuje určitou krajinu veřejných modliteb, svátostí a církevních pohřbů.

Církev je tedy královna a vykonává část své svrchovanosti v liturgii. Vždy si vede při tom spravedlivě, a jestliže někdy z nutnosti je přísná k duším, o něž pečuje, připojuje k trestům modlitbu velmi mocnou, aby obdržela od Boha odpuštění. Je spíše matkou, která strohým pokáním postu, adventu nebo svatvečerů své děti vede tak, že mohou pak tím hojněji okoušeti radosti velikonoce, vánoc a velkých svátků církevního roku.

*

Uzavíráme: duše, která chce čerpati křesťanského ducha z prvního a nezbytného pramene, musí milovati liturgii, kterou církev vykonává velkou část svého úřadu učitelského, podstatné části úřadu kněžského a část moci královské.

Nejmenší míra účasti na liturgickém životě se ukládá všem; je to zvláště přítomnost na mši svaté v neděli a ve svátky. Ale duše, která se chce zcela poddati trojí moci, kterou církev vykonává, aby za její pomoci kráčela cele k Bohu, učiní si povinností, utíkat se co nejčastěji k liturgii. Bylo by tedy nesmyslné, kdyby člověk, který se chce státí svatým, si nevšímal v denním životě rámce, v němž se vyvíjí liturgická modlitba. Zbavoval by se milostí a zbavoval by také Bcha zvláštní slávy, kterou mu vzdává veřejná modlitba církve sv.

DUCH V DIECÉSI A VE FARNOSTI

Aby církev mohla vykonávat svůj trojí úřad učitelský, kněžský a královský, rozděluje katolický svět na diecése a farnosti.

Připomeňme si, že církev v plném svém rozsahu je předně papež, jenž obdržel trojí moc v nejvyšší míře od Krista učitele, kněze a krále. Pak jsou to biskupové, kteří se s papežem o ni sdílejí pro potřeby všech věřících a zvláště pro věřící své diecése. Pak dostávají kněží některá z práv svých biskupů v míře, jak tito uznávají za potřebné, a konečně věřící, kteří poddáni bezprostředně papeži, svým biskupům a svým farářům, vyznávají s nimi tutéž víru, přijímají s nimi tytéž svátosti a poslouchají pod nimi týchž zákonů.

Basilika sv. Petra, kde papež koná slavné bohoslužby, a basilika sv. Jana v Lateráně, která je katedrálou římského biskupa, jsou křesťanům celého vesmíru symbolem nejvyšší hierarchie — střed viditelné církve.

Četné katedrály po celém světě jsou jakoby věnec mateřské a přední basiliky. A konečně farní chrámy a všechny svatyně, kde kněží konají bohoslužby, jsou jakoby výhonky mateřského chrámu diecésního.

Úkolem kapituly papežské nebo biskupské jest především liturgie. Vlastním úkolem kanovníků jest slaviti katolickou liturgii v celé její čistotě a se vši žádoucí skvělostí každodenním zpíváním mše sv. a církevních hodinek. Ve dny sváteční zvyšuje biskup tuto diecésní liturgii pontifikální mší svatou. Tato náboženská služba činí je podstatným doplňkem diecésního života.

Dříve biskup v diecési sám sloužil mši svatou, sám kázal, sám křtil v jediné křestní kapli poblíže svého chrámu. Farností nebylo a diecése slula biskupská farnost.

„Věřící celého světa,“ praví kardinál Mercier, „rádi putují do Říma. Věřící diecése a tím spíše věřící biskupského města, musí čas od času vykonati nábožnou pout do svého katedrálního chrámu. Drazí, nechybí vám příležitost, abyste osvědčili svou synovskou oddanost k svému mateřskému chrámu.

Je v diecési jediný chrám, kde vznešenost náboženských obřadů přesahuje nebo se rovná vznešenosti, s jakou se zde konají? A závisí jen na vás, chcete-li býti šťastnými účastníky obřadů těch. Biskupská bohoslužba na všechny velké svátky roku, slavné nešpory v neděli, obřady na Velký pátek, svěcení kněžská — kolik to liturgické nádhery, která je, bohužel, dnes pro mnohé z vás skrytým pokladem.

Žehnal bych Prozřetelnosti, kdyby toto pozvání vás získalo nádherné katedrále a dalo vám více chutnati její liturgii... Neučiní si farní kněží povinností dáti s radostí svému biskupu tento pocit duchovního otcovství, kterého zakoušejí sami každou neděli uprostřed svých oveček?“

Protože biskup soustřeďuje v sobě všechny síly tohoto duchovního otcovství, je sám otcem v pravém slova smyslu a katedrála je pravým rodinným domem všech diecesánů. Jestliže je nejkrásnější a nejprostornější ze všech chrámů v diecési, je to zvláště proto, že je sídlem toho, jenž má v sobě pro všechny diecesány plnost kněžství.

V biskupovi je soustředěn veškeren náboženský život diecése. Jím přijímá církev dary Boží, jeho prostřednictvím vysílá k Bohu své prosby, své chvály a své dobrořečení, jeho prostřednictvím vzdává Bohu díky. Zde spočívá tajemství liturgické modlitby, této veřejné modlitby, která je každodenním a věčným úkonem církve sv. A jestliže členové církevního okrsku nemohou se vždy skutečně shro-

mažd'ovati kol trůnu biskupského, viditelné pouto církevní pospolitosti neustále shromažďuje údy církve v liturgické modlitbě, již se účastní na kterémkoliv místě. Tak ona velká oběť liturgické modlitby je obětí neustálou a spojení biskupa s lidem v této oběti se nikdy nepřerušuje. To je duch katolický a diecéšní.

Jak jinak se může uskutečňovati spojení s biskupem u většiny věřících, ne-li prostřednictvím kněží? Biskupové nemohou v diecési všechno vykonávat sami; ustanovují kněze, aby je zastupovali u lidu. Poněvadž tedy kněz jedná ve jménu a na místě vyšší hierarchie, shromažďovati se okolo něho za účelem služebným znamená shromažďovati se okolo svého biskupa.

Bůh rád přijímá kněžskou modlitbu a musíme se snažiti obětovati často Bohu své modlitby ve spojení s modlitbami kněží. To se děje při každé modlitbě liturgické, při níž vždy je na prvním místě kněz. A jestliže — jako při slavné mši svaté — je více přísluhujících a jestliže ti konají zbožně své obřady, můžeme tvrditi, že Bůh je tím spíše ochoten nám uděliti, oč žádáme prostředníky tak četnými. Není král více poctěn, když mu vyslanec podává žádost, obklopen četným průvodem, plným uctivosti, než když mu ji podává samojediný?

Ale mezi kněžími, kteří jsou našimi prostředníky, je jeden, kterého církev zvláštním způsobem k tomu určuje, je to *farář naší farnosti*. Farní chrám je pomocným kostelem katedrály a farář zástupcem biskupovým. Jen proto je farní chrám naším duchovním ohniskem, že je dcerou mateřského chrámu. A farář je poutem, které nás spojuje s naším biskupem, neboť od něho dostal úkol býti pastýřem našich duší. Je zástupcem, jenž od svého jmenování se stal oficielním služebníkem bohopocty ve své farnosti. Ku prospěchu svých farníků vládne zvláště účinnou mocí prostřednictvím, protože je usta-

noveným prostředníkem mezi nimi a nebem. Tak jako biskup, arcipastýř, musí i on jisté dni sloužiti mši svatou za své stádce a živiti je svým slovem. On je knězem náležitě k tomu ustanoveným a na kazatelně je přede všemi jinými vlastním zákonným orgánem církve. „Hlas pastýře má zvláštní půvab a sílu u oveček,“ praví Massillon, „on mluví s autoritou a něžností otcovskou. Nejprostší pravdy z jeho úst jsou z milosti jeho úřadu provázeny požehnáním, jehož bychom nedovedli dáti svým.“

Svatostánek farního chrámu učinil Ježíš z lásky k nám svým trůnem. Zde také s oltáře sobě zasvěceného rozdává Maria farníkům milosti svého mateřství. Vidíme tu oltář svatých, jiniž farnost je více povinna, zvláště oltář svatého patrona, k jehož cti je chrám postaven a jenž je ochráncem celé farní rodiny, která se tu shromažďuje. A konečně zde, kde nám církev udělovala za života našeho různé svátosti, i truchlí nad našimi tělesnými pozůstatky.

Jediná stránka, napsaná mistrem, shrnuje podivuhodně všechny tyto myšlenky. P. Desurmout píše v X. hlavě, první části svého díla *La Charité sacerdotale*:

„Tak jako Ježíš Kristus v Eucharistii způsobil, že každý z nás jej má pro sebe a u sebe, tak chtěl, aby i všeobecná církev byla jako by rozčleněna a aby křesťanský lid měl po své chápavosti jakoby ukázkou katolické církve: to je farnost. Farnost je křesťanskému lidu místem Prozřetelnosti Boží, střediskem náboženství, dobrým základem a řádem hierarchie . . . Prozřetelnost má vsutku svá výsadní místa, kde působí více než jinde pro dobro vyvolených. Mezi významenanými útulky má své místo farnost a v jisté příčině je to první místo, neboť ze všech míst, kam třeba jíti hledati Boha, je místem nejoprávněnějším, všem nejvhodnějším, nejrozšířenějším a nejprístupnějším. Ve farním chrámu, tomto příbytku Prozřetelnosti, se vykonávají více než kde jinde veškeré úkony náboženské: křest, biřmování, katechismus, zpověď, slovo Boží, sňatky, pohřební

obřady, neustálá a povinná oběť. Zde je konečně nejúplnější zosobnění Ježíše Krista, to je duchovní pastýř. Farnost je střediskem náboženství a nejmenší složkou hierarchie. Jejím prostřednictvím jde každý křesťan od kněze k biskupovi, od biskupa k papeži, od papeže k Ježíši Kristu.“

Farář je tedy ustanoven církví, aby umožnil papeži, první hlavě farnosti, a biskupovi, druhé hlavě farnosti, účinně vykonávat jejich povinnost u křesťanů, za něž jsou odpovědni.

A jsou to opět farnosti, rozpínající se jako hustá síť po celé zemi, jimiž církev úředně upevňuje království Kristovo na zemi. Proto sněm tridentský nařizuje biskupům, „aby k bezpečnější péči o spásu duší, které jsou jim svěřeny, rozdělili lid v přesné a rozlišené farnosti a dali každé farnosti faráře a v městech a místech, kde tomu ještě tak není, aby to pokud možno co nejdříve učinili“.

Je tedy třeba, abychom v sobě obnovili ducha farnosti. Musíme si vzpomenouti, že fara a farář byli především ustanoveni a zřízeni k tomu, aby vykonávali úřední bohoslužbu církve, neboť liturgie tvoří nejpodstatnější část života farního. A tento život se projevuje zvláště při velké mši sv. v neděli. V tomto plném shromáždění celé rodiny — při zmenšeném konání mše pontifikální v katedrále — je nadbytek duchovního života. A zvláště zde se cítíme v těsném styku s úřední modlitbou matky církve.

Užíváme-li takto *prostřednictvím svého faráře*, jsme spojeni s kněžstvím svého biskupa a papeže, kteří sami jsou účastni kněžství Ježíše Krista. Takto se dostává Bohu od nás dokonalé slávy, a Bůh nás zahrnuje svými dobrodiními. Toť opět pohnutka, proč je liturgie první a nezbytný pramen pravého křesťanského ducha.

VI

OBĚŤ MŠE SVATÉ

„V celém vesmíru nic není většího,“ praví Bossuet, „než *Ježíš Kristus*. V Ježíši Kristu nic není většího než jeho *oběť*“. A v jeho oběti není nic většího než okamžik, kdy Spasitel zvolal hlasem velikým: „Otče, v ruce tvé poroučím ducha svého“ a *umřel*. — Připomeneme-li si, že církev je pokračováním Ježíše Krista a mše svatá pokračováním Kalvarie, můžeme říci podobně, že na celém světě není nic většího než *církev*, že v církvi není nic většího než *mše svatá*, a že ve mši svaté není nic většího než *předpodstatnění*. „Co je podivuhodnějšího nad tuto svátost,“ volá svatý Tomáš, „v níž se podstatně mění chléb a víno v tělo a krev Kristovu, takže Kristus, Bůh a dokonalý člověk, je skryt pod nepatrnou způsobou chleba a vína.“¹

Tento úžasný zázrak, jenž se děje každého dne na našich oltářích, je středem veškeré liturgie, (protože) je to oběť. Avšak duch klanění se projevuje zvláště v oběti, vyhrazené pouze Bohu. Proto vzdává církev třem božským Osobám povinnou bohopoctu klanění, především ve mši svaté.

Eucharistie se jeví v řadě pokoření jako pokračování začaté při vtělení a na Kalvarii. Sv. Bernard praví: „Ježíš se snížil z lásky k nám „*usque ad carnem, usque ad crucem, usque ad panem*“ — až k přijetí těla, kříže, způsoby chleba. Duch Betlema a duch Kalvarie se opět shledávají v celé své velikosti na oltáři, kde Spasitel obětuje Bohu celopal, jímž byl v jesličkách a na kříži.

Po příkladu Kristově, jehož neustálým zaměstnáním byla oběť kalvarská, soustřed'uje se i myšlení církve na oltář. Oltář je střediskem, k němuž

směřuje celá stavba chrámu, a u něhož vykonává církev celou svou liturgii.

„Mše svatá byla hořčičným semenem, z něhož vzrostla celá katolická liturgie.“ „Křesťanská liturgie splnila svůj úkol uspořádáním mystické oběti mše svaté a sama se soustředila okolo mše sv. Oběť je hlavním dílem církevní bohopocty, obsahujíc a soustřed'ujíc v sobě všechny roztroušené síly. „Oběť mše svaté,“ píše M. Desloge, „jest nejdokonalejší úkon křesťanské liturgie, a církev, božsky inspirována, myslí, že nemůže více doporučiti vznešenost ostatních obřadů, než když je koná v těsné souvislosti s velkým tajemstvím oltáře. Projděte stránky pontifikálu a poznáte úmysl církve věnovati úctu svátostem a obřadům hodným úcty tím, že je spojuje se mší svatou.“² „Mše svatá sama o sobě,“ píše Otec Lafontaine, „spojuje celou liturgii. Ještě dnes ji ovládá a vše ostatní má vztah k ní.“ Konati liturgii znamenalo dříve tolik, co náš výraz sloužití mší svatou.

*

„Při poslední večeři,“ prohlašuje sněm tridentský, „v noci, kdy byl zrazen, prohlásil se Ježíš věčným knězem podle řádu Melchisedechova a obětoval Bohu Otci své tělo a svou krev pod způsoby chleba a vína, aby zanechal církvi, své milované snoubence, viditelnou oběť, která by představovala a připomínala až do konce věků krvavou oběť na kříži. A pak rozkázal apoštolům a jejich nástupcům v kněžství přinášeti touž oběť.“³

Oběť mše svaté tedy představuje, připomíná a přivlastňuje oběť na kříži.

„Kdykoliv jíte z tohoto chleba a pijete z tohoto kalicha,“ prohlašuje apoštol, „zvěstujete smrt Páně.“ A církev zpívá: „Při této božské hostině uctívá se památka jeho umučení — *recolitur memoria passionis ejus*.“

Mše svatá je skutečně podle přání Kristova, jenž ji ustanovil v předvečer své smrti o velikonocích židovských,⁴ památkou na jeho „přechod“ s tohoto

světa k Otci. A aby Ježíš sám byl živou památkou, bere do svých ctilhodných rukou chléb a víno, jež Židé od více než dvanácti set let jedli a pili s beránkem velikonočním na památku svého přechodu z Egypta do země zaslíbené. Pak dvojím proměňováním změnil podstatu chleba, pokrmu, v podstatu svého těla a podstatu vína, nápoje, v podstatu své krve. Proč toto dvojí postupné proměňování, proč tato dvojí různá způsob a dvojí rozlišné proměňování, ne-li proto, aby byla Kalvarie zpřítomněna na oltáři?

Když kněz podle rozkazu Mistrova vysloví svátostná slova poslední večeře, slova prvního proměňování, nastává předpodstatnění neboli proměnění chleba v tělo Kristovo, ale přímo mají slova právě jen tuto moc. Právě tak, jako slova druhého proměňování mají přímým účinkem předpodstatnění vína v krev Kristovu. Chléb má tedy zvláštní úkol, má nám představovati tělo Kristovo, protože jeho podstata byla proměněna jen v podstatu těla Spasitele, a víno krev Kristovu, neboť jeho podstata byla proměněna jen v podstatu krve Kristovy. Krev a duše jsou přítomny pod způsobou chleba a tělo a duše pod způsobou vína tím, že ji *doprovázejí*, protože Ježíš po zmrtvýchvstání už nemůže umřít, jsou jeho tělo, krev a duše neoddělitelný. Přesně řečeno, po proměnění je na jedné straně jeho tělo a na druhé jeho krev.

A proto, třebaže ve skutečnosti je celý pod oběma způsoby, může Ježíš říci, lámaje posvěcený chléb: „*Toto je tělo mé*“ a podáváje kalich: „*Toto jest kalich krve mé.*“

Po něm řekne svatý Pavel: „Kalich požehnání, který proměňujeme, není-liž účastenstvím na *krvi* Kristově? A chléb, který lámeme, není-liž účastenstvím na *těle* Kristově?“

A církev ve všech obřadech a liturgických modlitbách bude vždy pečovati o to, aby označila tělo Kristovo, když jde o způsobu chleba, a jeho krev, když jde o způsobu vína.

Při obětování podává kněz odděleně chléb a víno. Při proměňování je proměňuje, pak je zvedá odděleně a církev si přeje, abychom podobně pohlíželi na chléb a osvědčili svou víru v jeho přepodstatnění v tělo Kristovo a pak abychom pohlédli na kalich a projevíli svou víru v přepodstatnění vína v krev Spasitelovu. Z tohoto postupného hlediska si uvědomujeme svatou oběť. Mezi mši svatou činí kněz častěji znamení kříže, zvláště nad hostií, nazvanou tělem, a zvláště nad kalichem, jehož obsah se zve krví Kristovou. V okamžiku malého pozdvihování je hostie takřka spojena s kalichem, patrně proto, aby se naznačilo, že se obětuje celý Kristus Otci. Konečně kněz přijímá pod obojí způsobou: „Krev Pána našeho Ježíše Krista zachovej duši mou,“ připojuje kněz, pije proměněné víno.

Svým dvojím proměňováním je tedy mše svatá živým představením Kalvarie. V tomto smyslu dlužno rozuměti slovům Bossuetovým: „Při proměňování je tělo a krev mysticky odděleno, protože Ježíš Kristus řekl odděleně: toto je tělo mé, toto jest krev má, což vyjadřuje živou a účinnou představu násilné smrti, kterou vytrpěl. Syn Boží spočívá na stole Páně moci svých slov, oděn ve znamení, představující jeho smrt. Nelze pochybovati, že tento úkon je sám sebou příjemný Bohu a že ho zavazuje, aby na nás pohlížel milostivým okem, protože mu staví před oči jeho Syna ve znamení smrti, kterou se dal usmířiti.“⁵

Kdo by nyní nechápal slov sněmu tridentského, že mše svatá, která „představuje krvavou oběť na kříži, dává nám spasnou sílu na odpuštění každodenních našich hříchů?“ „Je to táž oběť,“ prohlašuje sněm, „která byla obětována na Kalvarii, protože je tu týž kněz a týž obětní dar.“ „Krvavá žertva“ (na Golgotě), čteme v katechismu sněmu tridentského, „a nekrvavá žertva (na oltáři) nejsou dva obětní dary, nýbrž jeden.“ Je to Kristus, „jenž se obětoval na kříži a obětuje se nyní rozdílným způsobem prostřednictvím svých kněží.“ Jestliže

Ježíš skončil dílo našeho vykoupení, zbývá mu ještě přivlastniti nám je; Bůh žádá, aby mu Kristus sám podal zásluhy, kterých dobyt na kříži, aby nás uschoпил těžití z nich.

V den svého nanebevstoupení počal Kristus v nebi vykonávati tento nebeský kněžský úřad a ustavičně jej vykonává, neboť „neustále se za nás přimlouvá“, ukazuje Otcí své oslavené rány. „Jako velekněz, jenž vešel do velesvatyně s krví býčků a jalovic, tak vešel Kristus do nebeské svatyně s vlastní krví svou.“ „Chtěl raději,“ praví sv. Ambrož, nésti do nebe rány, jež si za nás utržil, a nechtěl smazati jejich stopy, aby ukázal Bohu, svému Otcí cenu, za kterou jsme nabyli svobody.“ „Vizme,“ pokračuje Bossuet, „jak se blíží k Otcí, ukazuje mu své docela čerstvé rány, krásně se rdící božskou krví nové úmluvy, prolitou na odpuštění našich vin.“⁶

A na zemi obětuje Ježíš svou krev svému Otcí při mši sv. Jak při proměňování, tak při obětování, které je s ním spojeno (obřad malého pozdvihování před Pater noster),⁷ je *hlavním činitelem* On sám. Jeho mocí se děje předpodstatnění, a třebaže kněz obětuje, on sám je Veleknězem a obětí, která sebe obětuje — kněží jsou pouze zástupci, účastníky kněžství Kristova. „Poněvadž při této božské oběti,“ praví sněm tridentský, „je přítomen a mysticky obětován též Kristus, který se obětoval způsobem krvavým na kříži, mše svatá jest skutečně *smírnou*. Proto podle apoštolského podání obětuje se nejen za hříchy, tresty, dostičinění a všechny potřeby živých, nýbrž i za ty, kteří zemřeli v Kristu, aniž byli zcela očištěni.“⁸ Kristus při mši svaté usmíruje Boha rozhněvaného hříchem, neboť mu podává svou krev, kterou prolil na Kalvarii. Oběť oltářní, jsouc *obětí smírnou*, odvrací od nás svou vlastní silou hněv Boží a naklání nám Boha. Proto slovo *pokoj* vyslovují po Pater noster ústa knězova co chvíle.

Mezi obětí na Golgotě a obětí na oltáři je tajemná souvislost. Z požadavku práva „byl Kristus obětován jednou, aby shladil hříchy mnohých“, jak praví sv.

Pavel," ale *ve skutečnosti* je třeba jiné oběti, aby nám byly přivlastňovány zásluhy kříže. „Oběť kříže zasloužila vše, ale nepřivlastňuje nic; oběť mše svaté nezasluhuje nic, ale přivlastňuje vše.“

Mše svatá tedy zajišťuje kalvarské oběti veškeru její účinnost, je to kříž, postavený u brány duší všech krajů a všech věků. V tom smyslu praví sekreta IX. neděle po svatém Duchu, že, „kdykoliv se slaví památka této oběti, koná se dílo našeho vykoupení“. A svatý Jan Zlatoústý připojuje, že „sloužení mše svaté má touž cenu jako smrt Ježíšova na kříži“, v tom smyslu, že nám přivlastňuje milosti, které získal Kristus svou smrtí. Jako bychom tedy byli sami u paty kříže!

Hle, co praví o tom sněm tridentský: „Pán usmířen podáním této oběti, uděluje milost a dar litosti a odpouští i těžké hříchy.“¹⁰ Tyto hříchy nejsou odpuštěny přímo jako při křtu nebo pokání, neboť mše svatá působí týmž způsobem jako oběť na kříži, která dává Bohu spravedlivé odpykání za naše chyby, ale získává nám skutečné bohaté milosti, které nás uschopňují konati záslužné skutky, litovati svých hříchů a vyznávat se z nich. A jestliže naše duše není dobře připravena, může nám dát tato oběť i právo přijímati tyto milosti za lepších okolností a zvláště v hodině smrti.

Mše sv. je obětí *smírnou* a proto má zcela zvláštní moc promíjeti tresty za hříchy již odpuštěné. Jako oběť na kříži odpouští je přímo, podávajíc Bohu zadostčinění Kristova. A právě tím lze si vyložit, proč „duším věřících v očištění se pomáhá . . . zvláště spasonosnou obětí oltáře“.¹¹ Mše svatá vzdaluje od nás tresty, jež bychom měli snášeti za hříchy, a zkracuje náš očistec.

Mše svatá má konečně velkou moc *prosebnou*, zjednávat nám u Boha pomoc ve všech životních potřebách. Proto jsou v misálu mše za nemocné, v době války, za mír atd. Kdo by dovedl říci, kolik požehnání se pramení ze mše svaté i v řádu čistě přirozeném!

Vážme si svaté oběti a nemysleme, že je nižší než svátosti, když neodpouští — jako ony — hříchy sama sebou nebo nerozmnožuje přímo milosti. Její účinky jsou rozdílné od účinků svátostí, ale nikterak nejsou za nimi.

Církev sama pokládala mši svatou za tak nutnou, že nám nařizuje, abychom se jí účastnili každou neděli a každý svátek, kdežto přísně vzato nařizuje svaté přijímání jen jednou za rok. Čím lepší je naše příprava, s níž přistupujeme ke mši svaté, tím více oslavujeme Boha a tím značnější je náš užitek.

Pia VII. kdysi žádali, aby udělil odpustky těm, kdo se účastní mše svaté. A velekněz žadatelům nevyhověl řka: „Velebná Svátost má dosti bohaté a cenné poklady milosti, aby vzbudila zbožnost sama sebou.“

*

Končíme tento oddíl neúprosným závěrem, že třeba spořádati naši zbožnou úctu k Eucharistii. Na prvním místě je svatá oběť se svatým přijímáním, které je jejím doplňkem, a teprve po ní klanění nejsv. Svátosti ve svatostánku. Není-liž to u hlavního oltáře, kde se vykonávají všechny vznešené obřady slavné mše svaté a kde se zpívají církevní hodinky? Avšak na hlavním oltáři katedrál a opatských chrámů se nemá uchovávat nejsvětější Svátost. Rovněž tak — vyjma několik skrovných výjimek — podle ceremoniálu má býti nejsvětější Svátost vystavena na jiném oltáři než na tom, kde se slouží slavná mše sv. (což se vždy zachovává v Římě), protože jen tehdy svatá oběť zcela zaujme pozornost přítomných.

Tato podřaděnost svatostánku oltáři je jasně výtčena církví, která žádá — není-li zvláštního dovolení — aby se každého dne mše svatá sloužila ve svatyni, kde se uchovává Eucharistie. Rovněž zakazuje církev svatostánky ve věžkovité formě mimo oltář.

Ostatně dobře si představíme chrám bez svatostánku, ale nikdy ne chrám bez oltáře, neboť kostel

je určen především ke sloužení svaté oběti, jak to velmi dobře ukazují obřady při jeho svěcení.

Než třebaže pobožnost k nejsvětější Svátosti, vy-
stavené v monstranci nebo přítomné ve svatostánku,
nezaujímá první místo, nikterak ji nechceme nedo-
ceňovati. Po mši svaté bere svatostánek zpět svá
práva a církev chce, aby kaple, kde se nalézá, byla
nejnádhernější ze všech. Když zvláště ke konci
XIII. století se odvážili bludaři popíratí přítomnost
Kristovu v nejsvětější Svátosti mimo mši svatou,
církev podporovala liturgický kult Eucharistie jako
Svátosti. Nejsvětější Svátost, uchovávaná na oltáři
po nejsvětější oběti, se slavně nosí v průvodu. Stává
se předmětem zcela zvláštní slavnosti, Božího těla,
o níž řekl Luther, že jest nejhanebnější ze všech
svátků římské církve. Je třeba však poznamenati,
že středem tohoto svátku je mše svatá.

Když přestal zvyk sloužit mši svatou večer, vzni-
kala, zvláště od XVI. století, požehnání s nejsvětější
Svátostí mimo mši svatou. Ale je zajímavě pozna-
menati, že byla původně spojena s nešporami nebo
kompletářem. A Pius X. praví: „Možno s užitkem
připojiti k slavným nešporám příslušné kázání a
požehnání s nejsvětější Svátostí.“¹²

Tak jako svaté přijímání získá, je-li spojeno se
mši svatou, k níž náleží, tak získá i svátostné po-
žehnání, je-li spojeno s církevními hodinkami, jichž
střediskem je svatá Oběť. Teprve později bylo po-
žehnání a sv. přijímání odloučeno, a bylo by dobře
je zase spojit.

Mějme tedy vždy největší úctu ke mši sv. a účast-
něme se jí činně, abychom získali všechno spaso-
nosné ovoce, které obsahuje tento první a nezbytný
pramen pravého křesťanského ducha.

SVATÉ PŘIJÍMÁNÍ

Mše svatá není pouze mocný prostředek posvěcení, protože je obětí Nového zákona, nýbrž také proto, že Ježíš se v ní stává pokrmem duší. V tomto úmyslu zvolil, ustanovuje nejsvětější Svátost, způsoby chleba a vína. „Vezměte a jezte, toto je tělo mé, vezměte a pijte, toto jest kalich krve mé,“ řekl svým apoštolům.

Dříve se zúčastnili oběti tím, že na hostině jedli z obětovaného masa. „Nejsou-liž ti, kteří jedí oběti, účastni oltáře?“ praví svatý Pavel.¹ Přijímání těla a krev Spasitelovu, praví kánon (*Supplices*), znamená účastnit se oltáře. Totéž potvrzuje pontifikál, který před svatým přijímáním biřmovancům nařizoval: „Nechť se účastní nyní oběti.“

Svátostné přijímání je nejvyšší stupeň účasti ve svaté oběti. Věřící jsou povinni přijímati alespoň jednou za rok v době velikonoční, která připomíná ustanovení Eucharistie. Ale sněm tridentský si přeje, aby věřící *svátostně* přijímali, kdykoliv jsou přítomni mši svaté, „aby se jim dostalo co nejvíce milosti z nejsvětější oběti“.

Oltář prvního večerádla byl stůl. Apoštolé jedli chléb a pili víno, které Ježíš právě proměnil ve své tělo a svou krev. Nikdy v prvních dobách nebyli věřící přítomni mši svaté bez přijímání. „V prvních stoletích církve neztráceli nikdy s očí tuto jednotu věřících s knězem při téže oběti.“ „Papež Anaklet,“ jak čteme v breviáři 13. července, „ustanovil, aby po proměňování všichni přijímali.“ Jsou ostatně velmi četná svědectví, která ukazují, jak dříve pro prvotní nadšení, učení apoštolů a prvotní zvyk bylo nemožno oddělit ode mše svaté svaté přijímání.

Kněz musí vždy přijímati při svaté oběti, kterou přináší. Kdyby po proměňování nemohl dokončiti mši svatou, musel by jiný kněz požití svaté způsobu.

„Děje se,“ praví Fénélon, „jistý druh násilí oběti Kristově, když se spojujeme s knězem, abychom ho obětovali a nespojujeme se s ním, abychom ho požívali. Účastniti se mše sv. a nepřijímati při ní, je čin jakoby ochromený.“ Svaté přijímání je nezbytný doplněk mše svaté, takže bez něho je to úkon necelý, neúplný, je jakoby zmrzačený.

Přijímání při mši svaté, třebaže jest božského ustanovení a církevním podáním potvrzeno, není přece příkazem božským ani církevním. Když se přestalo vyžadovat přijímání pod obojí způsobou, zaváděl se zvyk podávati věřícím Eucharistii mimo svatou oběť. A tento zvyk brzy zevšeobecněl. Cíhoře, které byly nejdříve velmi malých rozměrů, poněvadž uchovávaly pouze několik hostií pro nemocné, stávaly se důležitějšími, jako svatostánky, do nichž se měly uzavíratí. Věřící už nepřinášeli jako dříve k obětování chleba, jehož se používalo k oběti a jež si brali, když byl posvěcen. Svaté přijímání pak bylo snadno odděleno od oběti.

Nicméně bylo by třeba, když přijímáme mimo mši svatou, abychom nikdy neztráceli s očí, že hostie pochází z oběti a že by tedy pravidelně měla býti podávána při mši svaté. Přijímáme-li ji mimo ni, alespoň myšlenky na ni upoutávejme. Rituál prohlašuje, že kněz může podávati sv. přijímání mimo mši svatou, používaje bílé štol, ale činí zmínku i o použití štol v barvě šatu příslušného dne. „A je třeba dáti přednost barvě dne,“ protože ukazuje úzký vztah, který je mezi mši svatou a svatým přijímáním.“ „Lépe je oddělití svaté přijímání ode mše svaté, než je opominouti. Ale jestliže okolnosti dovolují, jejich spojení bude vždy plodnější. Mše svatá je opravdu nejlepším přípravou na svaté přijímání, jako svaté přijímání samo je nejlepším účastí na mši svaté.

Svaté přijímání je liturgický úkon prvního řádu

a proto nesmí býti nějakou pobožností. Musí podřet charakter liturgický. Je třeba se na ně *připravovat*, je *přijímat* a Bohu *děkovat* způsobem liturgickým.

Svaté přijímání je částí oficiální bohopocty; neoddělujeme ho tedy od obřadů a modliteb, s nimiž nám je církev podává! Tyto obřady a modlitby byly složeny pod vedením Ducha svatého k tomu účelu, aby nás připravovaly na svaté přijímání; papež, biskupové a všichni kněží nemají jiné přípravy.² Přijímají při mši sv., kterou slouží. Církev, prikazuje jim to, nepředpisuje jim, co uznává za nejlepší? Proč by se tedy měli věřící oddělovati od svých kněží, když se připravují na svaté přijímání, a dělali z přípravy jakousi soukromou pobožnost? Nemá mnohem větší cenu spojovati se zvláště v tomto okamžiku s hierarchií, s církví, abychom kráčeli k Bohu? Důvěřujme této dobré matce, která svou liturgií nás připravuje způsobem tak dokonalým na přijetí Těla Ježíše Krista. „Pane,“ volá kněz před svatým přijímáním, „nehled’ na mé hříchy, nýbrž na víru své církve.“

A církev je jista, že nemůže činiti lépe, než když se blíží k Bohu s kalichem krve Kristovy v rukou. Nejprve podává Otci mezi mešním kánónem obětní dar oltární, který je shodný s obětním darem na Kalvarii. A teprve pak prosí milosrdného Otce, aby nám dal *chléb náš vezdejší* a nutnou lásku k jeho přijetí: *odpusť nám, jakož i my odpouštíme*, a pak nám jej podává jeho jménem.

Nemá větší cenu přijímati obětní dar kalvarský, když byl obětován na zahlazení našich hříchů, jak se to děje při mši svaté? Svatá oběť tiší božskou spravedlnost a svaté přijímání, umístěno jsouc v jejím rámci, představuje lépe to, co nazývá kardinál Mercier polibkem míru, který dává Otec svým dětem jako v záruku smíření, doprovázeje jej svými dary. Ostatně účast při mši svaté dává nám větší podíl na oběti a činí přijetí Svátosti plodnějším. Zde důkaz:

Úkony lítosti jsou ve mši svaté časté a nabývají tu nejrůznější podoby. Tyto úkony knězovy, jichž se účastní věřící, jsou-li si jich dobře vědomi, jsou *svátostinami*, které působí mocí modliteb a zásluh církve svaté. Proč bychom se nechopili těchto prostředků, jimiž můžeme tak snadno očistit své srdce?

Je to předně *svěcená voda*: „Pokrop mne, Pane, hysopeni a očistěn budu, obmyj mne a nad sním zbílen budu.“ Pak je to *Confiteor*. Kněz se hluboce sklání u paty oltáře, k němuž se neodvažuje přistoupiti, hlasitě se obviňuje před Bohem, před nebeským dvorem a před celým shromážděním z chyb, kterých se dopustil myšlením, řečí a skutky. Třikrát se bije v prsa, jako by chtěl rozdrtit své hříchy, a praví: „Má vina, má vina, má největší vina.“ Pak se utíká k milosrdenství Božímu a k přímlovám svatých. Nato se zvedá, znamená se svatým křížem. Obdržel a my s ním prominutí, rozhřešení a odpuštění svých každodenních lehkých hříchů. Nicméně nestoupá k oltáři než s prosbou k Bohu: „Sejmi s nás, prosíme, Pane, nepravosti naše, abychom byli hodni s čistou myslí vejíti do svatyně svatých.“ Líbá ostatky mučedníků, jež jsou v oltáři, prose Boha: „Prosíme tě, Pane, pro zásluhy svatých, jejichž ostatky zde jsou, a všech svatých, abys ráčil prominouti všechny mé hříchy.“ Nová svátostina, která očišťuje naši duši, jsme-li sjednoceni s knězem. Pak prosí Pána o slitování: *Kyrie eleison*. Při Gloria se obrací ke Kristu: „Beránku Boží, jenž snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.“ Tyto vroucí prosby, zbožně vykonané, dosáhnou vyslyšení.

Po čtení evangelia kněz líbá přečtené místo a praví: „Evangelními slovy bud'tež zhlazeny naše viny.“ Při obětování kněz podává Bohu obětní dar se slovy: „... za nespočetné hříchy, urážky a nedbalosti své a za všechny přítomné.“ Pak se kněz hluboce skloněn modlí: „V duchu pokory a se srdcem zkroušeným nechť jsme přijati tebou, Pane.“ *Lavabo* je také svátostina, která obmývá duši, zatím co voda

stéká na ruce knězovy, jestliže srdcem se připojíme k vnějšimu úkonu. „Umýji mezi nevinnými ruce své a choditi budu kolem oltáře tvého, Pane . . . Já však v nevinnosti své jsem kráčel, spas mne a smiluj se nade mnou.“

Po pozdvihování kněz se bije v prsa a prohlašuje, že je hříšník: *Nobis quoque peccatoribus*. V *Pater noster* prosí a dostává odpuštění všedních hříchů. „*Remissio peccatorum in oratione dominica et quotidiana*,“ praví svatý Augustin. Při *Agnus Dei* prosí Beránka, jenž svou krví snímá hříchy světa, aby se nad námi smiloval. A pak připojuje: „Zprošť mne, Pane, tímto svatosvatým tělem a krví svou všech mých nepravostí,“ „Požití těla tvého, Pane Ježíši Kriste, jež já nehodný odvažuji se přijmouti, nebudiž mi k odsouzení a zatracení, nýbrž k ochraně duše i těla.“ A jako setník kněz se bije třikrát v prsa a vyznává: „*Pane, nejsem hoden . . .*, ale toliko rci slovem a uzdravena bude duše má.“

Úkony víry nejsou méně četné. Jsou zvláště v oracích, epištole a evangeliu. „Dejte vyznání kředu,“ praví sněm tridentský (589); „tímto zpěvem pravá víra se posiluje úžasným způsobem a duše katolického lidu, prožívajíc svou víru, připravuje se na přijetí těla a krve Kristovy.“ Proměňování je tajemství víry po výtce. Všechno ve mši svaté živí víru a zvětšuje náš pojem o Bohu, jehož hodláme přijmouti.

Úkony naděje a lásky jsou rovněž četny při mši svaté. Všechna naše naděje se zakládá v Kristu, neboť „skrže něho, s ním, v něm je vzdávána Bohu veškerá čest a veškerá sláva“. Důvěřujeme v jeho prostřednictví a duše, obětující se s Kristem, rozohřívá se vzpomínkou „na největší důkaz lásky“, který nám dal, když umíral za nás, a který nachází své doplnění ve svatém přijímání, kde dává sama sebe našim duším.

Všechno ve mši svaté má vztah k našemu spojení s Ježíšem-Hostií. A poněvadž se účinky, které v nás působí tato oběť a přijímání, mění podle tajemství

nebo svátků, jež se slaví — neboť přijímání znamená účastniti se v Ježíši Kristu v tajemství, jež si připomínáme — kdo by neviděl výhody, připravuje-li se na ně podle liturgie? Vždyť jiné jsou milosti vánoční, jiné velikonoční, jiné si vyprošujeme na svátek Panny Marie. Jen čtème antifony, komunio a modlitby po svatém přijímání a pochopíme tuto různost dober, jež nám přináší sv. přijímání, takto umístěné ve svém pravém prostředí. A není třeba k jejich přijetí patřičné přípravy, k tomu uzpůsobené? Nebojme se tedy vzdáti se obvyklých modlitbiček, často šablonovitých a jednotvárných, a všelijakých vzbuzování úkonů ctností před svatým přijímáním. Nahradíme je výhodně nábožným a pozorným čtením a rozjímáním slov, která se čtou v ten den ve mši svaté.

Oběť mše svaté, jak jsme řekli v předešlé kapitole, představuje Kalvarii. Tato památka na smrt Spasitelovu se ještě přesněji vyslovuje, když uvažujeme o Eucharistii jako o *svátosti*. Ježíš je zde skutečně pod způsoby chleba a vína, jež jsou pravidelným pokrmem člověka. V tomto stavu se podobá obětnímu daru, jehož maso se jí a víno pije. Idea oběti, celopalu, zničení se zde zdůrazňuje.

Účastniti se tohoto obětního daru znamená účast míti v Ježíši Kristu ukřižovaném, znamená sjednotiti se se Spasitelem v okamžiku, kdy rozhoduje o svém životě. Umřel za nás — a přijímání znamená vystoupiti na Kalvarii, přibíti se tam na kříž Kristův, abychom umřeli s ním. Ježíš přestal trpěti, na nás nyní je, abychom se spojili s jeho utrpením, bychom hodni byli z nich těžiti. To je smysl křesťanského přijímání, jež může nyní jen získati, je-li spojeno s obětí, k níž náleží jako doplněk. „Velmi často zapomínáme, že přijímání, aspoň duchovní, je podstatným doplňkem naší účasti na svaté oběti.“

„Církev obětuje chléb a víno, aby se z něho stalo tělo a krev, a že pak obětuje ještě toto tělo a krev, když byly proměněny, činí to proto,“ praví Bossuet, „aby přinesla ještě třetí oběť, již obětuje sama se-

be.“ A svatý Tomáš praví: „Oběť, která se obětuje vnějším obřadem, je znamením duchovního obětování, jímž duše obětuje sama sebe Bohu.“³ Ježíš byl krvavou žertvou oběti na kříži, a my jsme v jistém smyslu krvavou žertvou na oltáři, kde přinášíme každého dne neb aspoň každou neděli duchovní a tělesná utrpení, jejichž tíže zakoušíme za dne a po celý týden. Žertva kalvarská a žertva na oltáři se spojují s námi a dávají nám sílu.

V pontifikálu římském čteme: „Budiž na oltáři pýcha obětována, hněv usmrcen, zhýralost a všechny žádostivosti ubity k smrti.“ „Chápejte, co konáte,“ připojuje velekněz při svěcení kněží, „a když slavíte smrt Páně, dejte umřít v sobě zlým žádostem.“ „Učiň, Pane, abychom my sami byli hostií, hodnou, aby ti byla věčně obětována,“ praví v podstatě četné tiché modlitby a modlitby po svatém přijímání.

Tato nauka vyplývá ze všech spisů svatého Augustina. Připomíná, že v oltáři jsou ostatky svatých, a praví, že mají také čest býti přidruženy k oběti Kristově. „Nepostavili jsme oltáře Štěpánovi, nýbrž s ostatky Štěpánovými, s ostatky těla, jež se obětovalo za Boha, vystavěli jsme oltář Pánu.“

Pak připojuje: „Oběť se nepřináší svatým, neboť oni jsou sami touto obětí.⁴ Celá vykoupená obec, to jest shromáždění věřících a svatých, je obětí, kterou podává Bohu Velekněz, jenž se za nás obětoval ve svém umučení.⁵ Církev ví, že se při oběti, kterou přináší každého dne, jako tělo takové hlavy musí obětovat sama s ní.“⁶

„Církev je,“ praví svatý Pavel, „tělem Kristovým a má svou plnost v něm.“⁷ My jsme v okamžiku svatého přijímání tou malou kapkou vody, kterou kněz přimísil k vínu při obětování. My jsme jedno s Ježíšem, údy ukřižované s hlavou věnčenou trním. A jako oběť Kristova má svou cenu odtud, že byla přinesena dobrovolně, tak i my se jí účastníme v té míře, v níž se sami s odevzdaností, ba i s radostí dobrovolně obětuje. To jest ovoce svatého přijímání, a ovoce to dává pravý smysl sv. přijímání,

zvláště když se přijímá jako posila na poslední cestu.

Poznamenejme s P. Gabrolem, že „sv. přijímání nemocných se úzce pojí s obětí mše svaté a není ve skutečnosti nějakým zvláštním obřadem:“⁸ můžeme říci, že se podává tak, jako při mši svaté.

„Chtítí těžiti plody z oběti při svatém přijímání,“ praví Grimal, „a neobětovati se, chtítí se obožiti sv. Hostií a nezničití se s ní, to znamená toužit žiti jako cizopasník oltáře, to znamená hledati spásu mimo kříž.“ Svaté přijímání zavírá tedy v sobě oběť a je proto prvním pramenem pravého křesťanského ducha, jenž ve své negativní části spočívá ve zřeknutí se sama sebe, v umrtvování starého člověka. Toto přijímání, skutečná účast na obětním úkonu, jímž jest proměňování, je dokonalá pocta klanění Bohu, neboť obětujeme tu sebe samy ve spojení s žertvou Ježíše Krista na kříži. Tímto způsobem je naše každodenní sv. přijímání každodenními velikonocemi nebo našim přechodem ze země egyptské, pod vedením pravého Mojžíše, to znamená ze zajetí démona a našich špatných náklonností do země zaslíbené nebo do země svobody dítek království Božího.

Pohlížení na svatou Eucharistii jako na sílu životodárnou znamená vždy více přecházení ze smrti k životu. Nejsvětější Svátost je opravdu první a nezbytný pramen pravého křesťanského ducha, zvláště po své části pozitivní. Vlastní účinek Eucharistie v nás je rozmnožení milosti. Je to božský pokrm, který musí v nás udržovati život nového člověka, život nadpřirozený. „Já jsem chléb života. — Nebudete-li jísti mé tělo a pít mou krev, nebudete mít v sobě života.“⁹

Tak jako pokrmy, kterých požíváme, obsahují výživné prvky, jež si přizpůsobujeme, abychom mohli žiti, tak chléb nebeský, jež přijímáme, obsahuje život Boží a dává jej naší duši. Jenže vzhledem k obyčejnému pokrmu člověk je vyšší a proto jej stravuje, kdežto v Eucharistii je pokrmem Ježíš,

jenž nás pozvedá až k účasti na svém božském životě. „Pravidelně,“ praví Inocenc III., „se pokrm mění v podstatu bytosti, která jej přijímá, kdežto zde pokrm má úlohu aktivní; on přivtěluje, a ten, kdo ji, je přivtělován.“ Pokrm odumírá, takřka sám sobě, abychom z něho žili my. Proto v té míře, v níž umřeme sami sobě, život Ježíšův nás pronikne — *ipse vivet propter me*, pravil Mistr. „Kristus mne jí,“ praví svatý Bernard, „polyká, zažívá, přetvořuje v sebe božskou přeměnou.“ On jí nás a my jíme ho, neboť nejím-li ho já, a nejí-li on mne, on bude ve mně, ale já nebudu ještě v něm. Ale jí-li on mne a já ho, pak budu v něm a on ve mně.“¹⁰ „Svátostným přijetím pravého těla Kristova,“ praví sv. Tomáš, „utváří se jednota jeho mystického těla.“

Eucharistie jako svátost — Sacramentum — nemá jiného účelu než označovati a působiti *rem sacramenti*, čili jednotu církve shromažďováním všech věřících v mystickém těle Spasitelově. Nejde tedy pouze o přítomnost Ježíše Krista ve svatostánku nebo o krátkou fysickou přítomnost svatých způsob v nás po svatém přijímání, nýbrž také o tajemný účinek, jenž jest jeho výsledkem a spočívá v ustavičném přebývání Kristovu v naší duši a naší duše v Kristu. On je naší hlavou a my jeho údy, a toto živoucí spojení, začaté na křtu sv., který zahrnuje v sobě přání nebo touhu přijmouti Eucharistii a dává nám k tomu právo, se obnovuje a upevňuje při každém svatém přijímání.

To vysvětluje obřad *políbení pokoje*, jež si první křesťané nikdy neopomínali dávat před svatým přijímáním, neboť jestliže Eucharistie plodí lásku, vyžaduje jí též jako podmínky přijetí. „Chléb, který lámeme,“ praví svatý Pavel, „není-liž účastenstvím na těle Kristově? Poněvadž je to jen jeden chléb, jsme my mnozí tělem jedním, neboť všichni jsme účastni jednoho těla.“¹¹ Svaté přijímání má účel ryze sociální, a proto také je slušno, abychom to dosvědčili aspoň za jistých okolností a rádi společně přijímali.

„Dej nám.“ volá modlitba k nejsvětější Svátosti, „prosíme, abychom svatá tajemství těla tvého a krve tvé tak velebili, bychom užitek vykoupení tvého stále v sobě zakoušeli.“ A tímto plodem je — Ježíš to řekl při poslední večeři — uskutečňovati v Kristu společenství svatých, *ut unum sint*, a společně se účastniti tajemství jeho života.

Jaké to nádherné divadlo, když veškeré křesťanstvo přijímá Eucharistii, aby se účastnilo všech tajemství života Spasitelova, jež připomíná církev v liturgickém kalendáři.

Ukončeme tuto hlavu a řekněme: Jestliže je Ježíš Kristus podstatně přítomen v nejsvětější Svátosti, není přítomen pouze proto, abychom se mu tam klaněli, — *tantum ergo Sacramentum veneremur cernui* —, nýbrž především proto, abychom se tam klaněli Otci, usmiřující jeho spravedlnost stálou obnovou oběti kalvarské při mši svaté, a aby se lidé přijímáním svaté Hostie vždy už včleňovali v jeho mystické tělo.

A proto liturgie hierarchisuje naši úctu k Eucharistii a uschopňuje nás pracovati o rozšíření království Božího nejen vnější úctou k nejsvětější Svátosti, jež se stává stále velkolepější, nýbrž zvláště vždy dokonalejší účastí na svaté oběti a postupným rozvojem mystického těla Kristova ve svatém přijímání. Tot' plné uskutečnění slov „Přijď království tvé.“

VIII

SVÁTOSTI

Mimo Eucharistii ustanovil Kristus ještě šest jiných svátostí, jež odpovídají různým stavům našeho života, jimž mají dáti nadpřirozený ráz.

Křest svatý vlévá do duše novorozenátka život milosti a činí je dítkem Božím. *Břmování* dává mladíku božskou sílu vzrůstu, zralému muži uděluje *svátost stavu manželského*, nutnou milost k utvoření a pořádání křesťanské rodiny. Církev potřebuje řádně ustavené pravomoci; *svěcení kněžstva* vtiskuje v duši těch, jež pozval Bůh k vedení věřících, nezrušitelné znamení a vykazuje jim místo v katolické hierarchii. Tak jako se léčí tělo používáním léků, tak a ještě lépe léčí svátost *pokání*, ba i křísí duše, v nichž nadpřirozený život chřadne nebo dokonce odumírá. Konečně těm, kteří nemocí neb starobou jsou v nebezpečí smrti, přináší *poslední pomazání* odevzdanost, odvahu, mír, ano i uzdravení, jestliže další život přispívá k jejich věčné spáse. A tak jsou věřící po čas svého života opatrováni veškerou žádoucí podporou duchovní.

Šest svátostí, o nichž jsme právě mluvili, má vztah ke Kalvarii a také k Eucharistii, ať ji bereme jako oběť nebo jako Svátost.

Křest má vztah ke Kalvarii, neboť na křtu „umíráme a jsme pohřbeni s Kristem, abychom s ním vstali k životu novému“.¹

Tato svátost se vztahuje rovněž k Eucharistii, neboť křest nám vtiskuje nezrušitelné znamení a dává právo účastniti se svaté oběti a přistupovati ke sv. přijímání. Křestní voda je slavně svěcena při mši svaté na Bílou sobotu a svatý olej, jehož se tu používá, byl svěcen při mši svaté na Zelený čtvrtek.

Dříve se křtilo bezprostředně přede mši svatou na velikonoce, což se děje pokud možno ještě dnes s katechumeny. Theologové praví, že křest uděluje milost jen vzhledem k Eucharistii. A v předešlé kapitole jsme viděli, že nás činí údy Kristovými a s ním dítkami Božími, pokud obsahuje *votum Eucharistiae*, to je touhu po přijetí Eucharistie.“

Při biřmování se vtiskuje v duši naši nové nezrušitelné znamení a milosti Kalvarie ještě hojněji stékají do duše, aby v ní doplnily milosti, jež jsme přijali na křtu. Tato svátost má rovněž vztah k Eucharistii, neboť svatá Hostie je pokrm silných, těch, které biřmování uvedlo ve věk mužný. A mimo to svatý olej, jenž je látkou biřmování, se svěťí na Zelený čtvrtek.

Svátost pokání obmývá naši duši krví Beránkovou, vylitou na Kalvarii. Smazuje všechny hříchy, ať jsou jakkoliv velké a jakkoliv četné. Tato svátost má vztah k Eucharistii, jelikož připravuje hříšníka k plodné účasti na svaté oběti a činí jej hodným svatého přijímání. I zde jako u křtu theologové učí, že svátost pokání udílí milost jen vzhledem k Eucharistii.

Co jsme řekli v předešlé kapitole o sv. přijímání jako pokrmu na poslední cestu, ukazuje, jak i poslední pomazání spojuje nemocného s umírajícím Ježíšem na kříži a vlévá do jeho duše milosti kříže prostřednictvím svaté oběti a nejsvětější Svátosti. Má vztah také ke mši svaté, protože olej nemocných, látka této svátosti, se svěťí mezi mši svatou na Zelený čtvrtek.

Svátost svěcení kněžstva má velmi úzký vztah ke Kalvarii a Eucharistii i jako Svátosti i jako oběti. Bylo to v předvečer umučení, kdy Ježíš — jak jsme viděli, a je to článkem víry — udělil apoštolům kněžství a jejich nástupcům slovy: „To číňte na mou památku“ a dal jim moc sloužiti mši svatou výslovně na památku svého umučení.

„Svátost svěcení kněžstva je ustanovena pro Eucharistii,“ praví svatý Tomáš, „neboť moc, kterou

uděluje, má za cíl buď proměňování samo nebo jiné služby, jež se všechny vztahují k Eucharistii, která je svátostí svátostí.“

„Udělení moci,“ praví dále, „se koná podáním znamení, které se vztahuje k podstatnému úkonu každého svěcení. A poněvadž vlastní úkon kněžství je proměňovati tělo a krev Ježíše Krista, proto podle pravděpodobného mínění podáním kalicha a s příslušnými slovy svátostné formy se vrývá nezrušitelné znamení kněžské v duši svěcencovu.“ A ta slova jsou: „Přijmi moc přinášeti Bohu oběť a sloužiti mše za živé i za zemřelé.“

„Každé náboženství v počátcích svých vidělo se nuceno položit oběť jako úhelný kámen do základu své rituální stavby. Oběť spojená s přijímáním je símě liturgie pohanské. K obětování třeba modliteb a obřadů, to jest jisté třídy lidí, schopných obětovati. První povinností knězovou je přinášeti oběť.“ „Podstatný úkon a zároveň hlavní tvůrce liturgie je oběť. Z té se rodí kněžství.“

Svátost stavu manželského má konečně také vztah k Eucharistii i jako k oběti i jako k Svátosti.

„Starý zvyk církevní chce, aby byl svatební obřad vykonán při mši svaté, třebaže může býti i mimo ni. Když se slavil mezi mší svatou, přinášeli ženich a nevěsta obětní dary.“ I mše je v misálu *Pro snoubence*, jež se slouží po vykonání obřadu. A při této mši se dostává ženichovi zvláštního požehnání. Církev radí snoubencům, aby dali sloužit mši svatou ke cti Ducha svatého, aby se žena mohla státí matkou.

Nepředpokládá-li ostatně nový způsob života, jaký snoubencům nastává, četné oběti? A přítomnost při mši svaté v okamžiku, kdy si přísahají věrnost, nespojuje-li zvláštním způsobem tuto oběť sebe, kterou přinášejí ženich a nevěsta, s obětí Ježíše Krista, kterou dokonal na kříži, aby si učinil z církve svou snoubenku, a kterou církev neustále uskutečňuje s Ježíšem na oltáři?

Životní spojení, utvořené mezi nevěstou a ženichem, nikde se tak úzce nestmeluje jako ve svatém

přijímání, k němuž přistupují, neboť všechny milosti svátosti stavu manželského proudí z Ježíše, obětovaného na Kalvarii a z Chleba andělského. Odtud vidíme těsné spojení mezi svátostí lásky, kde se Ježíš dává za pokrm své nevěstě církvi a mezi touto druhou svátostí lásky, kde snoubenci „dva v těle jednom“ znázorňují toto vznešené manželství podle tak známého tvrzení svatého Pavla: „Tajemství toto jest veliké; já však to pravím s ohledem na Krista a církev.“³

Gaudier dokonale shrnuje celou tuto nauku o vztazích, které pojí svátosti s Kalvarií a s oltářem. Pravi: „Uvažujeme-li o ustanovení svátostí, dlužno říci, že vyplývají z krvavé oběti -- z utrpení Ježíše Krista -- neboť toto ustanovení bylo dokonáno a potvrzeno Bohem jen pro nekonečné zásluhy jeho. Ale uvažujeme-li o jejich udílení, o jejich vzniku, jest jejich pramenem nekrvavá oběť — mše svatá — jakožto vzpomínka na oběť krvavou. Proto nám chtěl Kristus dáti svátost svého těla a své krve jen obětí. Tím chtěl nám dáti na srozuměnou, že, ač lze různými jinými způsoby se modliti k Bohu a vyprošovati si jeho pomoci, přece žádný prostředek se nemůže rovnati mši svaté. A aby tento prostředek byl neustálý, zůstává v eucharistické oběti uprostřed své církve jako prostředník mezi Bohem a lidstvem pod způsoby chleba a vína, jako jím byl na kříži.“

Je tedy zřejmo, že v mystickém těle Kristově je Eucharistie *srdcem* neboli skrytým pramenem nadpřirozeného života a svátosti jsou *tepny*, jež se k němu pojí, aby rozváděly do všech údů vznešenou krev milosti. Ony tvoří mezi obětovaným Ježíšem a duší přímý styk a vlévají do duše posvěcující milost, křesťanské ctnosti a dary Ducha svatého.

*

Tuto božskou milost svátosti udělují, naznačující ji slovy a viditelnými úkony. Jimi možno jaksi pozorovati činnost Boží v duši.

Chceme-li se o tom přesvědčiti, uvažme na příklad, jakou božskou silou jsou proniknuty svaté oleje a křestní voda. Při mši sv. na Zelený čtvrtek prosil biskup, aby svaté křížmo a ostatní oleje byly „naplněny silou Ducha svatého“. Na Bílou sobotu vzýval nad vodou „posvěcující moc Ducha Božího, která na počátku věků sestoupila na vody, aby je oplodnila“. A připojuje: „Necht' síla Ducha svatého sestoupí na všechnu vodu této nádržky, aby ji udělila plodnost a učinila ji schopnou dávatí nový život.“ Nalévá se do ní také svaté křížmo a olej křtěnců, takže tato voda je schopna posvěcovati, k čemuž je určena; skrze ni se rozlévá Duch svatý do duší způsobem takřka viditelným. Podobně je tomu u ostatních svátostí.

A poněvadž svátosti jsou nám udělovány po všechnen náš život, můžeme říci, že celý křesťanský život spočívá v přijímání a rozvíjení v nás svátostných milostí. Nestáváme se křestní milostí dítkami Božími? Milost posvěcující byla v *zárodku* uložena v naší duši na křtu svatém, je posílena biřmováním, živena Eucharistií. Jestliže jsme ji nešťastně ztratili, je nám vrácena ve svátosti pokání. Svátosti stavu manželského se rozvíjí tak, že odpovídá novým povinnostem, a konečně v posledním pomazání přijímá poslední dokonalost, která dovoluje duši předstoupit s jistotou před svého soudce.

Sláva nebeská sama, tento podivuhodný rozvoj milosti, je jen zdokonalením svátostných milostí přijímaných po dobu života.

*

Ovšem svátosti se nevztahují přímo a bezprostředně jako svatá oběť k účtě a oslavě Boha. Jsou to posvátné úkony, ustanovené především k tomu, aby duším našim přisvojovaly zásluhy kalvarské a nás posvěcovaly.

Ale tak jako Ježíš v tajemství vtělení, dokud žil v těle, nežil jen „konaje dobro“, nýbrž i „vzdávaje slávu Bohu“, tak i svátosti, jež se nazývají „ostatky

vtělení“, nezajišťují pouze milost našim duším, nýbrž vzdávají také chválu Bohu.

Tyto obřady směřují nepřímou k slávě Boží, pokud jakožto *medicamenta sanctificantia*, jak je nazývá sv. Bonaventura, udělující milost léčí duše a pozvedají je zároveň do řádu nadpřirozeného, aby mohly oslavovat Pána.

Svátosti směřují také přímo k slávě Boží, pokud přijímati je znamená užívatí Božích skutečných hodnot, což je podle slov sv. Tomáše plně *protestari divinam excellentiam*⁴ — vyznávat Boží vznešenost.

Tři svátosti tihnou ještě příměji k oslavě Boží. Jsou to ty, které vtiskují nezrušitelné znamení. „Nezrušitelné znamení,“ praví andělský Učitel, „má vztah k bohopoctě, která je vyznáním víry pomocí vnějších znamení.“⁵ osvědčením víry, která se počíná na křtu svatém, pokračuje při břimování a dosahuje svého vrcholu ve svěcení kněžském. Tyto tři svátosti jsou „debita praeparatio colentium Deum ad cultum ipsius“, praví sv. Tomáš.

Nezrušitelné znamení neposvěcuje duši, ale zasvěcuje duše Bohu a jeho službě. Je to nadpřirozená moc, která připodobňuje duše v pravém slova smyslu Ježíši Kristu jako Veleknězi a dává jim v různém stupni účast na jeho věčném kněžství. Nezrušitelné znamení, učí sv. Tomáš, je výron svrchovaného kněžství Kristova, jenž uschopňuje vykonávatí křesťanskou bohopoctu, jejímž účelem jest ctíti Boha. Svátosti nesmějí býti proto považovány jediné za zdroje svatosti pro duše, nýbrž i za prostředek, jímž má člověk vzdávat Bohu chválu.

*

Nakonec této hlavy ukážeme, kterak jsou svátosti částí oficielního kultu církevního.

Jelikož křesťanská liturgie je bohopoctou, uspořádanou církví, tážeme se, jak jsou liturgickými úkony svátostí, ustanovené Kristem v tom, co činí jejich podstatu a není ustanoveno církví. Jinými slovy: Zda z liturgie plynou svátostné milosti.

Ježíš Kristus skutečně svěřil církvi rozdělení těchto pokladů (To číňte na mou památku, křtíte všechny národy), která je činí jaksi svými a rozdává nám je při náboženských obřadech, uspořádaných až do podrobností liturgickými knihami.

Než církev se nespokojuje tím, že halí tyto úkony, ustanovené Kristem, do svých obřadů a modliteb; svým úřadem tvoří sama podstatné prvky oběti a svátostí.

Svátosti (jako oběť) jsou stanoveny trojím prvkem.

Je to *látka* (oběti a) svátostí, a tu aplikuje církev. Co se týče některých svátostí, možno dokonce věřit, že Kristus ponechal církvi výběr látky jakož i formy. Pak je to *forma* svátostí, čili slova, jichž používá kněz udělující svátost. Konečně kdo koná (obětní a) svátostný obřad, musí mít *úmysl* činiti, co chce církev.

V tomto smyslu pravíme, že oběť a svátosti, ustanovené Ježíšem Kristem, jsou úkony, které závisí na církvi a jsou částí liturgické bohoslužby, uspořádané církví.

To nám dovoluje opětně uzavírat, že liturgie je prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha jak proto, že přímo pomáhá zajistiti duším našim svátostné milosti, tak i proto, že dává věřícím prostředky, jak se klaněti Bohu takovým způsobem, že toto klanění nás posvěcuje.

IX

SVÁTOSTINY

Svatá oběť a svátosti, ustanovené Ježíšem Kristem, záleží v několika slovech a několika obřadech, jež dlužno vždy dobře rozlišovati od ceremonií, které připojila během staletí církev. Velikost mše svaté a svátostí ovšem nezávisí na vnějším lesku ceremonií ani na množství modliteb, ani na krásných obřadech a krásném zpěvu nebo na bohaté výzdobě či umělecké ceně staveb.

Svatý Otec slouží slavně mši svatou v nádherném chrámu sv. Petra, kdežto nějaký neznámý misionář někde v bídne chatrči uprostřed lesů, ale svatá oběť je podstatně stejná. Totéž možno říci o křtu, udělovaném slavně četným katechumenům na Bílou sobotu, a o křtu, udělovaném laikem dítěti v nebezpečí smrti.

Proč tedy církevní zákony vyžadují doplnění obřadů křestních, byly-li při křtu z nutnosti vynechány? Proč tolik okázalosti, tolik modliteb, zpěvů a obřadů při slavné mši svaté a při udílení svátostí?

V dnešní době, kdy kněží a věřící jsou přetíženi, nebylo by lepší odstraniti dlouhé církevní obřady, kterým se už valně nerozumí, při nichž se lidé nudí a víc a více je opouštějí? Nebylo by výhodnější zmenšit jejich počet a trvání a podržeti pouze, co je podstatné?

Církev slyší všechny tyto poznámky, vidí, že lid téměř už nechodí na její slavné bohoslužby, jako jsou pontifikální mše, svěcení kněží, svěcení popela, svéc, křestní vody, prosebné průvody atd. A přece je nechce zrušit, a kdyby byla tísněna pronásledováním, utekla by se do katakomb a tam by je sloužila. Ovšem jako shovívavá matka počítá s okolnostmi

časovými i místními, zmenšila počet svátků a dovo-
lila na př. mši sv. tichou a recitaci hodiněk mimo
chor, ale nikdy nezruší slavné liturgie, která má
charakter eminentně sociální a katolický.

„Liturgie, jak již jméno naznačuje, jest *veřejný
úkon*, vyžadující vnějšího lesku a předpokládající
přítomnost celé obce u oltáře. Teprve doba kasu-
istiky hledala ideál katolické zbožnosti jinde. Duše
opravdu zbožné musí vždy dáti přednost oněm for-
mám bohopoety, v nichž úmysly Páně vzhledem
k vznešenému tajemství lásky jsou dokonale zachy-
ceny a lépe vystiženy, před formami, jež dávají
převládati soukromé zbožnosti. Avšak dějiny církve
dokazují, že pravou formou právě katolické zbož-
nosti je slavná, veřejná modlitba liturgická.“

Posvátné obřady, konané ve vyzdobené svatyni,
povznášejí smysly do ovzduší, které je hluboce
uchvacuje a uvádí všechny schopnosti duše v pohyb.
Církev ví, že člověk nejdříve cítí a pak myslí; od
věcí viditelných vystupuje k neviditelným. Proto
vnější úkony v něm vzbuzují vnitřní pocity, jež zase
přecházejí v myšlenky a chtění. Chceme-li zachytit
ducha lidského a upoutat jeho vůli, dlužno projíti
branou smyslů. Proto Kristus kázal v podobenstvích
a ustanovil svatou oběť a svátosti v podobě vidi-
telné.

A církev množí ve své bohoslužbě symboly, ob-
razná rčení a obřady, v něž vtěluje své nejvzneše-
nější myšlenky o Bohu a náboženských tajemstvích.

Římský katechismus praví: „Obřady vyjadřují
účinky svátostí a činí je takřka viditelnými očím
věřících, kteří takto poznávají lépe jejich svatost.
Jejich víra, láska, nadpřirozené city jsou jimi více
povzbuzovány. Proto třeba o to pečovati, aby jim
tyto tak dojemné a poučné obřady nebyly neznámy.“

„Ježíš Kristus zvolil pro poslední večeři velkou
sín, bohatě vyzdobenou. Křesťané ho následují.
Chrámů nebudou nikdy dosti krásné, aby důstojně
kryly oltář a svatostánek...“

Ježíš se přizpůsobil obřadům synagogy, zpíval

s apoštoly hallál veliký, jenž liturgicky doprovázel požívání velikonočního beránka. A církev horlivě následuje i tu Mistra. Volí především modlitbu, které ji naučil sám Pán, pak inspirované texty biblické. Církevní Otcové, učitelé a světci se přibírají, aby spojili své mystické hlasy s posvátnou hudbou. Tento božský lyrismus neudrží se vždy v pravidelných tónech jazyka; chce zazářiti ve výrazu, lidskému citění tak přirozeném — mění se v melodii, harmonii zvuků, v hudbu, zpěv.

Všechny pohyby a modlitby, které při mši svaté a při udělování sv. svátostí obklopují podstatné obřady ustanovené Kristem, jsou úkony přidané církví, a staří autoři praví, že náleží všechny do třídy *svátostin*.¹

Obřady, žehnání, svěcené věci jsou tedy *svátostiny*, to jest viditelná znamení a symboly, budící spasitelné účinky v duších. Neodpouštějí hříchů ani neudělují milosti samy od sebe jako sv. svátosti, nýbrž působí *ex opere operantis ecclesiae, ex sua impetratione*, praví kánon 1144, to jest mocí všemocného vlivu, jaký má modlitba církve u Boha. Rovněž mají tyto věci a úkony účinky zvláště řádu duchovního, *effectus praesertim spirituales*. Budí naši pozornost, povzbuzují nás k lítosti a ke všem ctnostným skutkům.

Sv. Tomáš píše: „Jsou-li úkony sdruženy s jakousi ošklivostí nad hřích, působí odpuštění všedních hříchů, jako na příklad všeobecné vyznání (konfiteor), bití v prsa neb modlitba Páně; v modlitbě Páně prosíme: *Odpusť nám naše viny*. A jsou-li sdruženy s pocitem úcty k Bohu a k Božím věcem, jako biskupské požehnání, kropení svěcenou vodou, jakékoliv svátostné mazání, modlitba v posvěceném chrámu a podobné věci, působí též odpuštění lehkých hříchů.“²

Pochopíme celou důležitost svátostin, připomeneme-li si, že mše svatá a svátosti posvěcují naši duši v té míře, jak dobrá je naše příprava, a že právě svátostiny k přípravě té pomáhají.³

Aby svátostiny působily v nás plně, třeba, abychom si jejich významu byli vědomi. Když vidíme na př. obláček kadidla, jak stoupá s oltáře k nebi, a víme, že je náznakem modlitby vystupující k Bohu — *Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* — pozvedá tato svátostina naše srdce k Bohu. Jestliže oheň v kadidelnici nám představuje žár božské lásky, který nás musí roznititi — *ignem sui amoris accendat Deus in cordibus nostris* — naplní nás tato svátostina láskou k Bohu. Jestliže modlitba *Munda cor meum* před evangeliem nám připomíná žhavý uhel, jímž Seraf očistil Isajáše, očistí tato svátostina naše srdce. Čtení evangelia, zhožně vyslechnuté, je rovněž svátostinou, která smaže naše všední hříchy: *Per evangelica dicta de-leantur nostra delicta*.

Každá mše svatá a zvláště slavná, která jako modlitba církve je největší svátostinou, skládá se takto z řady svátostin, z nichž téměř nečerpáme náležitého užitku, protože neznáme jejich významu.

Podobně je tomu s obřady sv. svátostí.

Všimněme si jen podrobně obřadů křestních: kněz dýchá na dítě, koná různá zařikání, dává dítěti sůl atd. . . . a když je pokřtil, maže je svatým křížmem, klade na ně bílý závoj a dává mu rozžatou svíci. Kolik to svátostin, jež by posvěcovaly duše, kdyby byly chápány!

Kéž bychom pronikli smysl slov při svěcení popela, svíček, vody . . . ! Poznali bychom, jaké bohatství má duše v liturgii.

Kdo by mohl na příklad pochybovati o účinnosti modliteb církve sv., když při mši sv. na Květnou neděli světí ratolesti a modlí se: „Bože, rač požehnati a posvětiti tyto větve, aby, kdo je obdrží, pocítil účinky tvé ochrany na duši i na těle. Posvět tyto větve, aby kdekoliv budou chovány, těm, kdož tam přebývají, se dostalo tvého požehnání.“

Kdo by chtěl popíráti, že svěcení zvonů, jímž církev očisťuje zvonovinu a maže ji svatým křížmem, nepřináší jejímu hlasu zvláštní moci? Necht' jejich

hlas, prosí církev, odstraní léčky, vzdálí smrtě a bouře, kž rozmnoží zbožnost věřících, necht' je učíni horlivějšími v návštěvě chrámu Páně a v účasti na bohoslužbě.

Při svěcení vody se církev modlí: „Vlij, Pane, moc svého požehnání na tuto hmotu a dej jí svou božskou moc proti zlému duchu.“ Kdybychom znali tuto sílu svěcené vody, jak bychom jí používali k zahánění zlých duchů!

Liturgie má všechny druhy zvláštního žehnání; ale jak málo je známe! Má je pro svěcení chleba, vína, přibytků na svátek Tří králů, svatoblažské svíce, svěcení strojů, letadel, železnic, vozů atd. „Vyslyš naše prosby,“ praví na příklad církev při svěcení vozů, „a požehnej tento vůz a svěř jej ochraně svých svatých andělů, aby všichni, kdož na něm pojedou, byli uchráněni ode všeho nebezpečí.“

Ukončeme tuto kapitolu výňatkem z článku P. Le Bruna, nadepsaného *Vitaminy*.⁴

Krásné slovo, není-liž pravda? Zní tak jasně jako nějaké řecké slovo. Co znamená? Hleďte! Až dosud se věřilo, že stačí dáti organismu nezbytné výživné prvky, a hned nato vynalezli pastilky, v nichž byla kondensována výživná třešť oběda.

Zmýlili se. Věda jim to právě dokázala pokusy. Můžeme na příklad krmiti slepice, holuby a kachny pouze syrovou rýží. Vše se daří. Dáme-li jim pak rýži bez slupek, čištěnou, onemocní, zeslábnou všechna drůbež, a chceme-li ji vyléčit, musíme jí dáti rýži i s otrubami, které jí byly odňaty. Třebaže tyto otruby nemají výživné síly, musíme připustit, že mají *něco* potřebného ke zdraví zvířat. — Nuže, tyto pomocné výživné podstaty jsou vitaminy.

Nepotřebuje také duše vitaminů?

Ale ano! Nevím, zda jste pozorovali, kolik analogií je mezi řádem přirozeným a řádem duchovním.

V tomto století pokroku se často mluví, že stačí nedělní mše svatá a velikonoční svaté přijímání, aby duše mohla žíti. Jiní, moudřejší, právem vychvalují časté, ano každodenní svaté přijímání. Ale

z těchto mnozí zbavují svaté přijímání slupky, to jest všeho, co je obklopuje: mešních modliteb, čtení, zpěvů a obřadů, a praví, že to vše je nepodstatné, že „to není svátostí“.

Ovšem, to není, přesně řečeno, podstatným, ale je to nutným. Což nevidíte, jaká obdoba je mezi touto věcí a vitaminy?

Byly učiněny zkušenosti s dušemi, spokojujícími se nutnou stravou, a s těmi, kdož pijí plnými doušky vitaminy bohoslužby. U oněch náboženský život zakrněl, u těchto se plně rozvinul.

Mějme proto důvěru v modlitbu církve a utíkejme se více k *vitaminům bohoslužby*, k svátostinám, které rovněž přispívají k tomu, že je liturgie prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha.

CÍRKEVNÍ HODINKY

Středem církevních hodinek, jež církev ukládá modliti se každého dne tři sta padesáti tisícům kněží, je mše svatá. „Svatá oběť je vzácným drahokamem, zasazeným do zlaté koruny církevních hodinek.“

„Slavení vigilie se stalo závazným úvodem ke mši svaté; všechny církevní hodinky, jež vycházejí z vigilie, byly jí připoutány ke mši svaté. Všechny církevní hodinky mají svůj původ ve slavení vigilie. Matutinum (jitřní hodinka, jež se recitovala v noci) a chvály (modlily se při východu slunce) byly podle naší domněnky pouze vigilií, bez slavení Eucharistie, jež doznala některé změny následkem tohoto rozdělení. Jitřní a chvály na počátku svého vývoje se skládají skutečně z týchž prvků jako vigilie: ze žalmů, z čtení ze Starého a Nového zákona, epištol, evangelií, modliteb a ostatních obřadů jako vyznání hříchů.

Jsou to tytéž prvky jako mše katechumenů. Ostatní hodinky denní a noční se zrodily z matutina (tedy z části mše, která připravovala na vlastní oběť) a byly zřejmě tvořeny podle téhož vzoru; obsahují právě tak žalmy, antifony, čtení (kapitulum), responsorium, versikl, modlitbu nebo také jako chvály a nešpory chvalozpěv z evangelia jako zakončení. Všechny církevní hodinky tedy tíhnou k vigilií; nebo chceme-li, ke mši svaté. Pravý duch liturgie se tedy jeví v tom, že hledí povždy udržovati církevní hodinky v těsném spojení se mší svatou.

Po jitřní hodině a po chválách recituje se v klášterích první hodinka, během dne, obvykle dopoledne hodinka třetí, šestá a devátá. Nešpory navečer

a kompletář — doplněk — večer uzavírá práce a modlitby celého dne.

Konventní neboli slavná mše se slouží po hodince třetí, šesté nebo deváté, podle toho, jak bylo dříve třeba podle různých liturgických dob se postiti až po tu neb onu hodinku. Tímto způsobem hodinky přede mši svatou, pravidelně čtyři: jitřní, chvály, hodinka první a třetí, připravují na mši svatou, a ty, co následují: hodinka šestá, devátá, nešpory a doplněk jsou jakoby pokračováním mše svaté nebo díkůčiněním po celý zbývající den.

Církevní hodinky jsou mocným prostředkem posvěcovacím. Počínají se vždy vznešenou modlitbou, které učil Mistr apoštoly: „Když se modlíte, říkejte: Otče náš...“ *Otčenáš*, jenž má nesmírnou moc u Boha, poněvadž v něm Bůh poznává modlitbu svého Syna, má rovněž zcela zvláštní sílu, když se jej úředně modlí posvátná církevní hierarchie. To snoubenec a snoubenka se obrací spolu ke svému nebeskému Otci a činí to při každé církevní hodině a rovněž při mši svaté před svatým přijímáním. Při velké mši se *Otčenáš* slavně zpívá.

Zdravas, Maria, se modlí také při každé hodině. Tato modlitba, složená z pozdravu andělova (Marii) a ze slov svaté Alžběty k avaté Panně, nabývá rovněž zvláštní moci v ústech církve.

Hodinky obsahují také *Věřim* a Vyznání svatého Atanáše. „Duch se tu naučí mnohému v málo slovech,“ praví svatý Augustin. Nalézá tu cosi jako svátostnou sílu, která živí duši věřících. Tyto modlitby poskytují všem hutný pokrm víry, naděje a lásky.“

Jsou zde také *hymny*, jako *Te Deum* a ostatní při všech hodinkách církevních, v nichž posvátní básníci vyjadřují žhavými slovy své city chvály, modlitby a lásky.

Jsou tu také *antifony*, *verše* a *responsoria*, jež jsou jakoby střelnými modlitbami. Protože jsou krátké, možno je vrlnout jako rychlé šípy k nebi, aniž se k nim roztržitost může přimísiti. „*Brevissima et rap- tim quodammodo jaculata*,“ praví biskup hipponský.

Jsou zde ještě krátké *životy svatých*, jejichž příklad vzdělává duši, osvěcuje ducha a pudí vůli k dobrému.

Žalmy jsou hlavní části církevních hodinek. Ježíš se často modlil žalmy. Modlil se je se Židy v synagoze ve dni sobotní a také v domku nazaretském. Při poslední večeři zpíval žalmy t. ř. hallél, a jeho poslední slova na kříži: „Bože můj, proč jsi mne opustil,“ „Otče, v ruce tvé poručím ducha svého,“ jsou vzata ze žaltáře.

Církev nechce nic jiného, než napodobiti svého Mistra, když se modlí žalmy. „Žalm,“ praví svatý Efrém, „je hlas samé církve, je rozmluva země s nebem, modlitba libě vonící. Žalmy jsou dar nebes.“ Sv. Atanáš připojuje: „Křesťan se jimi naučí lkáti nad svými poklesky, vyprošovati si pomoci Boží, osvědčovati Bohu vděčnost a zpívati mu chvály.“ A svatý Ambrož tvrdí: „Žalmy se hodí pro každého a jsou milé každému věku. Poučení se v nich pojí s půvabem jazyka; můžeme je zpívati, abychom se rozjásali, a můžeme je studovati, abychom se poučili.“

„Žalm je libý pokrm křesťanova srdce,“ praví sv. Bernard. Svatý Basil prohlašuje, že nalezneme v žalmech celou bohovědu, a podle svatého Augustina všechny základy víry, naděje a lásky. Bossuet praví o žaltáři: „Nalezneme v něm vše, co je roztroušeno v Písmě sv. o dokonalosti člověka a dobrých skutcích, což mu dává zvláštní a vznešenou moc pozvedati lidské srdce k Bohu.“ „Jediný žalm, dobře pomodlený,“ praví svatý Alfons, „uvádí v pohyb všechny schopnosti duševní a dává vznik nesčetným úkonům ctnosti. Jediná hodinka zbožně pomodlená zanechává v hloubi srdce tisíc dobrých tužeb, tisíc zbožných citů.“

„Těmito žalmy,“ praví Lacordaire, „se modlí všeobecná církev a nalézá v jejich modlitbě mimo citovou něhu a velkolepost poesie též poučení o víře.“

V církevních hodinkách jsou také četné modlitby a zvláště kolekty. Jsou v jitřní, chválách, v hodince

třetí, šesté, deváté a v nešporách. Zřejmě vidíme, jakou důležitost přikládá církev této modlitbě, která vyjadřuje zvláštního ducha hodiněk každého dne. Kolekta je z nejstarších forem modlitby. Byla přejata první církví od synagogy. Když je skončena hodinka jakožto veřejná modlitba, ten, kdo ji řídí, obrací se k Bohu. Je to modlitba všech, na niž všichni odpovídají: Amen, tak se staň. Proto je to modlitba liturgická v plném významu slova.

Kde bychom našli modlitby, jež by obsahovaly podstatnější nauku, než jsou tyto modlitby církve? Uvedeme charakteristický příklad, který podává Lambert Beauduin: „Jediná modlitba, na příklad svátku Neposkvrněného Početí Panny Marie, kterou papež, biskupové, kněží, jáhni a podjáhni celého světa se modlí asi padesátkrát (ve svátek a v oktávu svátku), obsahuje veškeré jádro mariánského dogmatu. 1. Je to dílo nebeského Otce: *Deus, qui praeeparasti habitaculum* (tvůrce). 2. Dílo bylo vykonáno vzhledem ke vtělení: *Dignum Filii tui habitaculum* (účel). 3. Je plodem zásluh Ježíše Krista: *Ex morte ejusdem Filii tui praevisa* (pro či zásluhy). 4. Spočívá v prvotní nevinosti: *Per immaculatam Conceptionem, eam ab omni labe praeservasti* (příčina formální). 5. Milost, vyprošovaná všem údům svaté církve: podobná čistota duše (*nos quoque mundos*), jež z nás činí *dignum habitaculum Filii tui*. A celá církev se obrací k Otci prostřednictvím Syna v jednotě Ducha svatého, a neposkvrněná Panna Maria se přimlouvá za nás.“¹

Kolekta je mocnou svátostí, kterou by se zbožné osoby měly rády často za den modlití.

Breviář, misál, rituál, pontifikál obsahují řadu modliteb, u nichž nevíme, zda by se bylo třeba více diviti vznešenosti jazyka nebo pronikající theologické hloubce. Jak málo známe tyto prameny živé vody!

Církevní hodinky obsahují mnoho výňatků ze svatých Otců. Svatý Benedikt nařizuje v Řeholi, aby se četl při jitřní hodině výklad na božské knihy Sta-

rého i Nového zákona, který dávají nejslavnější pravověrní učitelé a Otcové katoličtí. Možno tedy říci o breviáři, co praví světec na konci Řehole: „Toho, kdo se snaží spěti k dokonalosti, zachovávání nauky svatých Otců vede na vrchol svatosti. Jest mezi knihami svatých Otců katolických jen jediná, jež nám neukazuje cesty, po níž bychom dospěli přímo ke svému Stvořiteli? A řeči Otců a jejich spisy a život, co jsou jiného, ne-li nástroj etnosti pro ty, kdož chtějí dobře žíti?“ Při modlitbě církevních hodinek je duše v neustálém styku s celou tradicí.

Breviář konečně obsahuje čtení z *Písma svatého*. Téměř všechny knihy Písma svatého jsou tu citovány. Je to tedy Duch Boha samého, který k nám mluví v církevních hodinkách. A mohli bychom zde uvést jiná slova svatého Benedikta: „Která stránka nebo slovo božské autority Starého a Nového zákona není nejbezpečnější normou lidského života?“

Nejkrásnější stránky inspirovaných knih jsou evangelia. Celá nauka Ježíše Krista se nám v nich připomíná během roku. Celé matutinum se jistým způsobem vztahuje k evangeliu, jež se čte v římském breviáři částečně a v mnišském celé na konci matutina. Podobně je tomu se mší katechumenů, která dříve, jak jsme viděli, byla s matutinem jedno. Každé ráno v hodinu oběti mše svaté zaznívají slova svatého evangelia. Idea, kterou introit sotva naznačil, jejíž souhrn vyslovila kolekta, kterou vyložila epištola, tu ideu osvětluje evangelium, dává jí zazářiti a vtiskuje ji výrazně do duše věřících. Koncem roku jaká to spousta věcí, jimž se možno takto a tak snadno naučiti z evangelia Ježíše Krista!

Církev pořídila pro breviář a misál ze čtyř evangelistů takový výbor, že možno říci, že se z nich čtou během roku podstatné části.

Evangelii svatého Matouše, svatého Marka a svatého Lukáše, zvaných synoptická, protože vypravují často týmiž slovy tytéž řeči a tytéž činy ze života

Ježíšova, se velmi často užívá. Z osmadvaceti kapitol svatého Matouše není citována pouze kapitola třetí. Ze šestnácti kapitol svatého Marka se uvádí pouze osm, protože jeho evangelium je nejkratší a nejzhuštěnější. Náhradou za to bere se z něho na velikonoce zpráva o zmrtvýchvstání a později o nanebevstoupení Páně.

Poměrně nejvíce je uváděn svatý Lukáš; ze čtyřadvaceti kapitol pouze dvacátá není citována. Ze všech synoptiků je pokládán za nejbohatšího, co se týče látky dějepisné. Jsa žákem svatého Pavla, předvádí nauku svého učitele s takovou věrností, že církevní Otcové nazývají třetí evangelium „evangeliem svatého Pavla“. Mimo jiné měl po ruce různé psané a ústní zprávy, jež mu umožnily napsati věci, o nichž se nikdo jiný nezmiňuje. Uvádí na příklad vzácné podrobnosti z dětství Ježíšova.

Ale jako sám Kristus, má i církev zvláštní lásku k svatému Janu, z něhož cituje úryvky ze všech jedenadvaceti kapitol. Tento apoštol se zabývá zvláště důkazem božství Kristova. Proto na kazatelkách, s nichž se vykládalo evangelium a na nichž byla často zobrazena čtyři zvířata, symboly evangelistů, převládá orel — znak svatého Jana, protože se nad ostatní vysoko vznáší — jak vidíme také na zpěvácích pultech. Kéž by tento orel byl pro nás ujištěním o božství Kristově!

Takto opět nalézáme v liturgii, co má evangelium nejdůležitějšího, a hodinky církevní, jež obsahují všechno toto bohatství, jsou předním pramenem křesťanského života.

Kéž by všichni věřící pili z tohoto pramene, kéž by milovali texty mše svaté, kéž by mnohé části církevních hodinek byly jejich soukromou pobožností! Kéž by se jejich ranní a večerní modlitba blížila pokud možno nejvíce hodince první a doplňku, jež jsou v pravém slova smyslu církevní modlitbou ranní a večerní. Kéž by všichni v těch místech, kde je to možno, se účastnili zpívaných nešpor v neděli nebo *kompletáře s požehnáním!* Vždyť Bůh rád

slyši a vyslyši hlas své nevěsty; *non frustra oravit ecclesia*, praví svatý Augustin.

„Hodinka první,“ psal mně jistý kněz, přečet první vydání této knihy, „je pro laiky nejkrásnější modlitba ranní a doplněk modlitba večerní po výtce. Nemohly by chvály býti díkůčiněním věřících po svatém přijímání, a nečerpali bychom z nešpor myšlenky, city, touhy, vzlety atd. při návštěvě nejsvětější Svátosti? Přizpůsobiti s krátkým výkladem malé hodinky různým cvičením zbožnosti celého dne — jak by to bylo užitečné pro duši!“

Přáli bychom si alespoň, aby se všichni účastnili v neděli nejen mše svaté, ale, pokud je možno, i církevních hodinek. To by byl nejlepší způsob, jak posvětit den Páně, o němž píše Bossuet: „To jest den, který učinil Pán; radujme se a veselme se tento den! Tot' den nejsvětější Trojice. Otec se nám připomíná stvořením světla, Syn zmrtvýchvstáním a Duch svatý sestoupením na apoštoly. Ó svatý dni, ó šťastný dni, kéž bys byl vždy pravou nedělí, pravým dnem Páně, kéž tě věrně světíme vždy tak svatě, jak (svatě) jsi byl ustanoven.“²

„V tento první den,“ pěje církev v hymnu jitřním, „stvořila nejsvětější Trojice svět a Stvořitel vstav z mrtvých, přemohl smrt a nás od ní vyvolal.“ „My se shromažďujeme tohoto dne slunce, protože tohoto dne Spasitel vstal z mrtvých,“ praví svatý Justin. Proto je neděle po celý rok jakoby ozvěnou velikonoce: *Haec est dies, quam fecit Dominus*.

Chápeme-li takto neděli, pak jistě nejdokonaleji oslavujeme Boha a čerpáme z prvního a nezbytného pramene pravého křesťanského ducha, jímž jest modlitba církevních hodinek.

XI

KRISTUS V LITURGHII

Ježíš ustanovuje Eucharistii, řekl: „To čiňte na mou památku!“ A církev, opakující tato slova při mši svaté, bezprostředně připojuje: „*Unde et memores*, proto pamětlivi jsouce, Pane, jak blahého utrpení a zmrtvýchvstání, tak i slavného nanebevstoupení tvého Syna.“ V modlitbě *Suscipe* řekl kněz o něco dříve: „Přijmi, svatá Trojice, tuto oběť, kterou ti přinášíme na památku umučení, vzkříšení a nanebevstoupení Ježíše Krista.“

Církev tedy pohlíží na mši svatou jako na památku nejen smrti Kristovy, nýbrž i všech tajemství jeho života. Doplnkem k tomu, co jsme řekli shora, můžeme učiniti toto srovnání: *Gloria in excelsis* připomíná narození Kristovo, evangelium jeho veřejný život, Hosana jeho vítězný vstup do Jerusalema, proměňování velikonoce Ježíšovy, to jest jeho přechod s tohoto světa k Otci. Jeho smrt je začátkem tohoto „přechodu“ a zmrtvýchvstání jeho ukončením.

Modlitba *Supplices*, která následuje, mluví o jistém způsobu nanebevstoupení, neboť prosí, aby oběť s oltáře byla přenesena na oltář nebeský, čímž se potvrzuje shodnost, která je mezi Ježíšem v nej-světější Svátosti a Ježíšem Veleknězem, jenž s kalichem své vlastní krve vešel čtyřicátého dne po svém zmrtvýchvstání do pravé velesvatyně, do nebe, Svatý Jan ve Zjevení jej vidí před trůnem Božím v podobě beránka „jako obětovaného“ na zlatém oltáři.

Ale jestliže ona část mše, která se nemění (*ordinarium missae*) připomíná jen všeobecně tajemství života Spasitelova, všímá si jich proměnlivá část

(*proprium missarum*) jednotlivě v den, na který je určena výroční vzpomínka na to neb ono tajemství. „Velikonoce se slavily vždy, když byla obětována eucharistická oběť, ale bylo přirozeno, že den, který připomínal ustanovení, byl slaven okázaleji.“ Ježíš umřel a vstal z mrtvých o velikonocích židovských a slavení svatého tajemství měla nahraditi mojžišský obřad pojídání velikonočního beránka, který byl jeho předobrazem. Církev podržela pro velikonoční svátky zděděné vročení a slaví je v neděli po prvním jarním úplňku. Mše sv. tohoto dne připomíná zvláště zmrtvýchvstání a je osou celého křesťanského kalendáře. Je to slavnost slavností. Ve čtvrtém století, praví poutnice Sylvia, v památný den, kdy Ježíš vešel vítězně do Jerusalema, scházeli se věřící tohoto města na místo, odkud vyšel Spasitel. Četl se tam výňatek z evangelia, který vypravoval o této události. Pak vsedl biskup na oslici a jel s vrcholku Olivetské hory do chrámu zmrtvýchvstání, obklopen davem, který v rukou nesl větve, zpívaje hosana. Když přišli do této svatyně, konal biskup svatou oběť.

Podobně oslavovali památný den nanebevstoupení čtením evangelia o tomto tajemství na místě, kde Ježíš vstoupil na nebe.

Pozvolna oslavovali během roku hlavní památné dni ze života Kristova, jim se přizpůsobovaly texty mše svaté a církevních hodinek, a od IV. až do IX. století vykonána jedna z nejpłodnějších prací, utvořena pravá liturgie. Abychom se o tom předsvědčili, všimněme si poněkud *kollekt*.

Na vánoce: „Bože, jenž jsi dal zazářiti této přesvaté noci jasem pravého světla...“

Na Zjevení Páně: „Bože, jenž jsi *dnešního dne* svého Jednorozeného hvězdou ohlásil pohanům...“

Na obětování Páně: „Všemohoucí Bože, tvůj jediný Syn byl *dnes* obětován ve chrámě...“

Na velikonoc: „Bože, jenž jsi *dnešního dne* skrze Jednorozeného svého smrt přemohl a bránu věčnosti nám otevřel...“

Nanebevstoupení: „... věříme, že *dnešního dne* tvůj Jednorozený, náš Vykupitel, vstoupil na nebesa...“

Na sv. Duch: „Bože, jenž jsi *dnešního dne* srdce věřících osvětlením Ducha svatého poučil...“

Preface mluví podobně. Na vánoce: „Tajemstvím vtěleného Slova nové světlo jasnosti tvé očím naši mysli zazářilo.“ V prefaci od Smrtné neděle do Zeleného čtvrtku: „Bože, jenž jsi založil spásu lidského pokolení na dřevě kříže, aby, odkud vzešla smrt, odtud život povstal, a aby ten, jenž na dřevě zvítězil, na dřevě byl též přemožen skrze Krista Pána našeho.“ Preface velikonoční: „Kristus náš beránek velikonoční jest obětován. Vždyť on je pravý Beránek, jenž sňal hříchy světa, jenž naši smrt zničil smrtí svou a život obnovil svým zmrtvýchvstáním.“ Na nanebevstoupení: „Kristus se po svém zmrtvýchvstání ukázal a zjevil svým učedníkům a před jejich zraky se vznesl do nebe, aby nás učinil účastny svého božství.“ A na svatý Duch: „Jenž (Ježíš) vystoupiv nade všechna nebesa, usedl po tvé pravici a slíbeného Ducha svatého *dnešního dne* na přijaté dítky vyhlil.“

„Způsob, jak používá církev svatých knih v bohoslužbě, zvyšuje neobyčejně obraz osobnosti Ježíše Krista a dává liturgii organickou jednotu vyšší, než jest jednota lecjaké biblické kompilace.“ Ale zvláště se uskutečňuje vyzvednutí osoby Ježíše Krista v liturgii pomocí úzkých vztahů, jež církev stanoví mezi četbou evangelia a skutečnou přítomností Krista v Eucharistii.

Poslyšme Bossueta: „Věčná Moudrost, zplozená v lůně Otcově, stala se viditelnou v těle, které přijala v lůně Mariině. A stává se také viditelnou v božském Písmě a slově evangelia, takže můžeme říci, že toto slovo a tato Písma jsou jakoby druhým tělem, které přijalo, aby se zjevila i našemu zraku. Zde ji skutečně vidíme. Ježíš, který obcoval s apoštoly, žije dosud pro nás v evangeliu a dosud rozdává pro naše blaho slova věčného života.“¹

Svatý Augustin řekl už před Bossuetem: „Naslouchejme svatému evangeliu, jako by k nám mluvil sám Pán. Vzácná slova, jež vyšla z jeho úst, jsou napsána, zachována a od nás čtena. Pán je v nebi, ale je také zde jakožto pravda. Slyšme Pána.“²

Slova Kristova jsou přímým a makavým vyjádřením Božích myšlenek. Kristus sám prohlásil, že, co praví, praví, jak mu řekl Otec. A jeho svaté způsoby jsou předmětem našeho klanění, protože obsahují božství, tak i nauka Kristova vyžaduje od naší víry úctu, protože je jistým způsobem částí věčné pravdy: „Kdo přijímá nedbale slovo Boží, není méně vinen, než ten, kdo nechává padnouti na zemi tělo Syna Božího,“ praví sv. Césarius. Co praví sv. Pavel o Eucharistii: „Kdo jí tělo Páně nehodně, odsouzení sobě ji,“³ praví Kristus o svém svatém slově: „Toho, kdo nepřijímá mých slov, samo slovo, které jsem zvěstoval, ho odsoudí v poslední den,“ neboť zavrhnouti je znamená zavrhnouti Boží Slovo, jež se nám zjevuje v této podobě.

Církevní hodinky a mše katechumenů s částmi evangelia nám zprostředkují tedy chléb nauky a mše věřících s proměňováním nám dává účast na chlebě eucharistickém. Tělem Ježíše Krista, z něhož žijeme duchovně, není pouze svatý chléb a svaté víno, jež se obětuje na oltáři; evangelium je také tělem Ježíše Krista. A když čteme nebo když slyšíme evangelium, jsme jakoby dítkami rodiny, sedící za stolem Páně, kde pojídáme nebeský chléb.³

Tato dvě přijímání mají vzájemný vztah.

„Liturgie chvály je podřaděna liturgii oběti,“ píše Dom. Festugière. Při mši svaté připravuje už předem slavnostní zpívání evangelia myšlenku na skutečnou přítomnost. Smysl katolický všech časů jasně chápal a zbožně uctíval úzké spojení slovem života a eucharistickou svátostí. Pocta okuřování, vzdávaná knize evangelia, zvyk, že křesťané stojí, jsouce obráceni k němu, když se čte, knězovo líbání čteného místa, to vše ještě posiluje dojem mystického vyvolání Krista.“⁴

A toto vyvolání se plně uskutečňuje v okamžiku proměňování. Historický Kristus a jaksi od nás vzdálený, o němž nám vypravovalo evangelium, sestupuje nyní na oltář. Dvacet věků, jež nás od něho dělí, mizí, abychom tak řekli, a Ježíš se skutečně vrací mezi nás v těchto tajemstvích. Položíme-li takto vedle sebe evangelia misálu a svatou Hostii, to jest slova pronesená Kristem a jeho skutečnou přítomnost, stáváme se jaksi současníky Spasitelovými. Zdá se nám, jako by on sám k nám mluvil, a protože každá mše svatá nám předvádí jistou fázi ze života Kristova, a poněvadž kalendář prochází metodicky tímto životem od počátku až do konce, oltář se stává novou Palestinou, kde Kristus obnovuje každého roku v nejsvětější svátosti svůj liturgický život, jenž je ozvěnou jeho pozemského žití. A tato skutečnost má ráz ještě zřetelněji sociální též proto, že Kristus tu žije v úzkém spojení se svým mystickým tělem. Svátostným a liturgickým životem Ježíšovým dlužno rozuměti život *celého* Krista, neboť, jak jsme viděli, účelem Eucharistie a liturgie je, přidružití církev k její hlavě ve všech jejích tajemstvích.

Jsou duše, které zvláště svatým přijímáním, spojeny s Ježíšem na oltáři, s ním se rodí o vánocích, umírají a vstávají z mrtvých ve dni Svatého týdne atd. — Misál je programem tohoto stále činného života Kristova ve Svátosti a v církvi, tohoto opět-ného prožívání minulého celého života Ježíšova. Není-li to svatý Pavel, jenž shrnuje celý křesťanský život ve slova: „Jsme předurčení státi se podobnými obrazu Syna Božího,“ a jenž dodává: „Bud'te mými následovníky, jako já jsem Kristovým!“ „Liturgické doby nejsou pouze zbožnými úkony, které živě předvádějí celé dějiny našeho vykoupení; jejich hlavním účelem, jakož i jejich vlastním účinkem jest ploditi v nás ovoce těch tajemství, jež představují.“ To nám ještě zbývá ukázati.

*

Abychom mohli při oběti mše svaté každého roku obětovati Bohu všechnu slávu Boží, jež obsahují všechna tajemství Spasitelova a abychom přijímali ve svatém přijímání ovoce svatosti, jež nám v nebi jest uschováno. rozdělila církev rok v různé doby, které se shodují s různými událostmi a různými obdobími v životě Kristově.

Církev obdržela od Boha poslání vésti naše duše, a není pochyby, že, aby splnila tento úkol posvěcovati nás, který na ni byl vznesen, uspořádala pod vedením Ducha svatého celý křesťanský rok. Ona uvažuje zvlášť o každém tajemství života Spasitelova a prosí vždy jen o ty milosti, které mu odpovídají.

V adventě na příklad nám ukazuje svět před vykopením. Patriarchové a proroci touží po příchodu milosti Spasitele, jako my toužíme dnes po jeho slavném příchodu. A církev používá jejich žalných proseb: *Přijď, Pane, nemeškej. Není pochyby, že tyto prosby, opakované od tisíců kněží a křesťanů, jež můžeme slyšet každého roku po čtyři týdny před vánocemi, jej mají k tomu, aby nám udílel každého roku 25. prosince milosti, zasloužené svým dětstvím v jesličkách, a nás připravoval na svůj poslední příchod na konci světa. Modlitba na Štědrý den praví: „Bože, jenž nás každým rokem očekáváním spásy naší svrchovaně těšíš, dej, abychom Jednorozeného tvého, Pána našeho Ježíše Krista, ježž jako Vykupitele svého radostně vítáme, podobně mohli pozdraviti s plnou důvěrou, až nás přijde soudit.“*

Na Zjevení Páně církev nás vybízí, abychom se připojili k průvodu králů mudrců a s nimi obětovali své dary božskému Králi: „Jako králové učinili ze svých pokladů tajemné oběti Pánu, hledejme i my ve svém srdci dary, jež by hodny byly býti obětovány Bohu.“⁵

V době postní chce církev, abychom šli s postícím se Kristem na poušť, abychom s ním kráčeli Palestinou, naslouchali jeho blahé zvěsti a stáli pod křížem, na němž umírá. Celá liturgie nás vybízí

k pokání, chce, abychom poslouchali slovo Boží a abychom umřeli sami s Ježíšem.

O velikonocích (phase — přechod) liturgie nás připojuje k Židům, kteří *přešli* v této době Rudé moře, a k Ježíši, jenž *přešel* s tohoto světa k Otci, a přeje si, abychom se každého roku snažili víc a více *přecházeti* ze smrti hříchu ke zmrtvýchvstání, k novému životu. Otcové se shodují v tomto bodě. „Doba velikonoční je dobou odpuštění a prominutí,“ praví svatý Augustin. „Včera jsem trpěl s Kristem na kříži, dnes se raduji s ním. Včera jsem umíral s ním, dnes jsem oživen s ním. Včera jsem byl s ním pochován a dnes s ním vstávám z mrtvých,“ dí svatý Řehoř Nazianský.

Na svatodušní svátky, památku to sestoupení Ducha svatého na apoštoly, přeje si církev, abychom klekli na kolena a zpívali: „*Veni Sancte Spiritus: Přijď, Duše svatý, naplň srdce svých věrných a zapal v nich oheň své lásky.*“ Duch svatý slyší tyto prosby, a každého roku tohoto dne mívá církev vskutku vždy nové letnice.

Děk liturgii, že mystické tělo Kristovo, roztroušené po celém světě, se účastní velkého díla vykoupení, vykonaného Kristem, svou hlavou, a přijímá ve vhodných okamžicích všechny milosti, plynoucí z různých tajemství života Spasitelova, zvláště z jeho smrti na Kalvarii; mše svatá, památka na umučení Páně, je zajisté vždy středem všech křesťanských svátků.

Guéranger mohl tedy říci všim právem, že životodárná moc liturgického roku je tajemstvím Ducha svatého, jenž neustále oplodňuje dílo, které vnukl církvi svaté“.

Mějme proto plnou důvěru v účinnost liturgických svátků, a protože je třeba k pokroku metody, obraťme se na oficiální metodu církve, žijme v srdečném poměru s touto dobrou matkou a účastněme se jejích radostí a bolestí prostřednictvím jejích svátků. Ale činnme to vytrvale a usilovně, neboť to vyžaduje, abychom se každého dne v roce a po všechn svůj život zříkali neustále nebe samých!

XII

ÚCTA MARIÁNSKÁ

Po bohohpocťě klanění, vzdávané Bohu, je kult „vyšší úcty“,¹ vzdávaný Marii, Matce Boží. Všimněme si povahy a rozsahu této úcty v liturgii.

Maria zaujímá v božském plánu výjimečné postavení. Je spojena s Bohem daleko úže než všichni andělé a svatí, neboť byla přihrána za tak blízkou společníci ve vykupitelském díle, takže ji můžeme bez obavy nazývatí spoluvykupitelkou lidského pokolení.

V ní se působením Ducha svatého Slovo stalo tělem. Její *staň se* rozhodlo o naší spáse, protože umožnilo vtělení, jež Bůh učinil závislé na ní.

Proto je svatá Panna, Matka Syna, jenž je vpravdě Synem Božím, vždy uctívána bezprostředně po Bohu. V modlitbách mše svaté, *Konfiteor*, *Communicantes*, *Suscipe* je jako v litaniích její jméno vždy před anděly a svatými, jejichž jest královnou.

Řekové psávali zlatým písmem na podstavcích jejich soch příčinu této výjimečné pocty: *Theotokos* — *Bohorodička*. Církev ve svých modlitbách vždy ukazuje matku vedle jejího božského Syna. Epištoly mariánských svátků vztahují k Marii, co praví svaté knihy o Moudrosti, jež je přívlastkem Slova věčného Otce. „Když v Adamovi a Evě bylo vrženo celé lidské pokolení do hříchu, ustanovil Bůh, aby bylo spaseno Ježíšem a Marií.“ (Nep. počtí.) „Berouc ono *Ave* se rtů Gabriela, mír dej, měnič jméno, které *Eva* měla.“ (Zdrávas, hvězdo mořská.)

V době vánoční, již se otvírá církevní rok, dýchá duše ovzduší radosti, nejdříve ztajené, pak překypující a v něm se rozvíjí prvních pět tajemství rů-

žencových. První z těchto tajemství se slaví 25. března, ale také v prosinci. „Podle příkladu jiných,“ praví sněm tolédský r. 665, „bude se slavit svátek Zvěstování 18. prosince v celém Španělsku, protože padne často do postu nebo do slavnosti velikonoční.“ Jsou tedy odedávna v liturgii vztahy mezi Zvěstováním a adventem.

Výňatky evangelií, vztahující se k Panně Marii v době vánoční (od prosince do února), předvádějí nám ji vedle Ježíše.

Zvěstování: „Ille, počneš a porодиš Syna“ (středa suchých dnů adventních).

Navštívení: Alžběta zvolala: „Požehnaný plod života tvého.“ (Pátek čtvera suchých dnů adv.)

Na Štědrý den: „Josefe, neboj se přijmouti Marii, manželku svou, neboť, co se v ní počalo, jest z Ducha svatého.“

Narození: „I porodila syna svého prvorozeného a obvinula ho plénkami — Pastýři našli dítě s Marií“ (25. prosince).

Zjevení Páně: „A vešedše do domu (mudrci), našli dítě s Marií.“

Očišťování Panny Marie: „Když se naplnily dni očišťování Mariina, nesli dítě Ježíše do chrámu.“ (2. únor.)

Nalezení ve chrámě: „Synu, otec tvůj a já s bolestí jsme tě hledali.“ (Neděle v oktávě Zjevení Páně.)

Prvního ledna byly dříve tři mše jako na vánoce. První byla ke cti Ježíše Krista a druhá ke cti jeho Matky. To je původ druhé modlitby nynější mše, v níž se oslavuje mateřství Boží.

V době velikonoční (od února do listopadu) slaví se nejdříve tajemství veřejného života Kristova. Evangelium mluví jen dvakrát o Marii: jak hledala Ježíše a jak žena z lidu, slyšíc kázání Spasitelovo, chválí tu, která byla jeho matkou. Liturgie uvádí také tato dvě místa z evangelia; první ve středu suchých dnů postních a druhé třetí neděli postní.

Dále na Zelený čtvrtek a Velký pátek nalézáme

tajemství bolestná, která dávají snášet Marii v hloubi srdce rány, trny, kříž a agonii jejího Syna. Na svátek Bolestné Matky Marie v pátek po Smrtné neděli a ve Svatý týden praví evangelia, že „stála pod křížem Maria, jeho Matka“.

A co se týče tajemství slavných, ty se nám pozvolna předvádějí v době velikonoční a v době po svatém Duchu, kdy oslavujeme svatou Pannu ve vítězstvích jejího Syna, v plamech Ducha Utěšitele a v její slávě jako Královny nebeské. Maria je tu vždy spojena s Ježíšem.

Mluvě o měsíci květnu, píše opat Guéranger: „Měsíc květen a červen plyne, aniž má nějakou zvláštní slavnost ke etí Matky Boží. Zdá se, jako by církev chtěla uctívati ve zbožném mlčení čtyřicet dní, v nichž Maria po tolika bolestech zase přijala ve svou náruč vzkříšeného Syna. Uvažujeme-li tedy o velikonočním tajemství během této tajemné periody, musíme pečovati o to, abychom nikdy neodlučovali Syna od Matky a zůstaneme v pravdě. Ježíš v těchto čtyřiceti dnech se často zjevoval apoštolům; mohl se na okamžik vzdáliti od své matky, když nadcházela nová a poslední zkouška, kterou musí podstoupit, když se otevrou nebeské brány, aby uvítaly Syna? Velmi často se Ježíš zjevoval jejím zrakům a zahrnoval ji synovskou něžností. Ale ani v době mezi těmito návštěvami jí neopouští; nejen vzpomínka na něho, nýbrž i jeho přítomnost zůstává celá v duši Mariině se vši něhou v úzkém a nevýslovném objetí.

Žádný svátek by nedovedl vyjádřiti takového tajemství. Nicméně Duch svatý, jenž řídí myšlení a citění církve svaté, dal nepozorovaně vzkličiti v srdcích věřících myšlence zvláštním způsobem Marii uctívati po celý měsíc květen, jenž téměř každého roku je cele vyplněn radostí doby velikonoční. Bezpochyby nádherný soulad vzbudil ve zbožných duších něžnou myšlenku zasvětití měsíc květen Marii; ale uvážíme-li nebeský tajemný vliv, jenž v církvi vše vede a pořádá, pochopíme, že podstatou tohoto

rozhodnutí je vlastně božský úmysl spojití s mateřskými radostmi, jimiž oplývá tyto dni neposkvrněné srdce Mariino, radostí, jež plní srdce jejích dětí na zemi po celý měsíc, zasvěcený oslavě její velikosti a jejího milosrdenství.“² „Šťastný měsíc, zářný, veselý, oplývající životem a hodný, aby byl každého roku věnován úctě Marie, Matky Boží, neboť je to měsíc vítězství Synova.“³

Ctíti Marii, Královnu máje, znamená ctíti Marii ve spojení se slavnými tajemstvími jejího Syna.

Zatím co oslavuje církev vítězství Kristovo, cítí potřebu obrátiti se k Marii a říci jí: „Královno nebes, vesel se, neboť tvůj Syn vstal z mrtvých.“ A ve druhé modlitbě, počínajíc Bílou nedělí, prosí Boha, „aby nás na přímluvu blahoslavené Marie vždy Panny osvobodil od truchlivosti nynějšího života a dal nám požívati radostí věčných“, jímž jsou velikonoční radosti předobrazem a předechrou.

Tajemství nanebevstoupení bývá znázorňováno s Pannou Marií. Vidáme blahoslavenou Pannu uprostřed apoštolů na hoře Olivetské a Ježíš se vznáší k nebesům.

Staré podání vypravuje, že ve večeradle Duch sv. sestoupil nejdříve na Pannu Marii a pak se rozlil na učedníky.

Po svátcích svatodušních slaví církev svátek nejsv. Svátosti — Boží tělo. Pozdravuje ve svaté hostii „pravé tělo, narozené z Panny Marie“.

Dne 15. srpna nešporní antifony praví: „Dnes Panna Maria vystoupila na nebesa; radujte se, neboť kraluje s Kristem na věky.“ — „Panna Maria byla vzata do nebeského příbytku, kde Král králů sedí na hvězdném trůně.“

Pořadu svátků Kristových odpovídá pořad svátků mariánských. Svátky mariánské napodobují svátky Kristovy; ony jim dávají hodnotu.

Tak o svátcích mariánských patří chvály církve především Kristu: „Oslavujme nanebevzetí blaho-

slavené Panny a klanějme se Kristu, jejímu Synu,“ (15. srpna), „andělé se radují z vítězství Mariina a chválí Syna Božího.“

Maria je opravdu nejkrásnějším dokladem vítězství Ježíšova nad d'áblem. Jestliže se Ježíš vtělil a umřel na kříži, učinil to především proto, aby uchoval svou Matku od hříchu a zahrnul svými milostmi. Její mateřství Boží vyžadovalo, aby byla uchována od dědičného hříchu (modlitba 8. prosince), aby byla vždy Pannou — *virgo prius ac posterius*, praví liturgie — aby byla chotí, pannou a bez hříchu i lehkého. Slušelo se také, aby tělo Matky Boží nepoznalo porušení. A všech těchto výsad dobývá Ježíš Marii. Proto zpívati chvalozpěvy Matce znamená oslavovati jejího Syna, jenž jí je udělil. A naopak nic není slavnějšího pro Marii nad pocty, vzdávané jejímu Synu.

Církev je si toho vědoma. Proto nemá, čím by větší čest vzdala svaté Panně, nad mši svatou, v níž podáváme Nejvyššímu drahocennou krev Ježíše Krista, děkující Bohu za to, co učinil Marii, a potvrzující, že se jí všeho dostalo od něho. Svátí rádi vkládali do rukou Mariiných všechnu slávu Boží a všechny milosti (pro lidi), jež obsahuje svatá oběť, a tak obveselovali její mateřské srdce, jež vždy touží oslavovati svého Syna a činiti lidem dobře.

*

Maria, Matka Kristova, je také Matkou jeho mystického těla. Dala přirozený život svému Synu, dává nadpřirozený život nevěstě svého Syna, věřícím, kteří spojení s Ježíšem se stávají s Ním dětmi této svaté Matky.

Byvši příbrána k vykupitelskému dílu Kristovu, nabyla jisté pravomoci rozdávat milosti, získané vykoupením, na němž též měla podíl, a chceme-li získati tyto milosti, dlužno, abychom spojili zásluhy Mariiny s nekonečnými zásluhami Kristovými a skutečnou přímluvu všemocné Panny s modlitbou Spasitelovou.

Toto Mariino prostřednictví je potvrzováno na všech stránkách liturgických knih a stalo se na popud kardinála Merciera předmětem mše a hodinek ke cti „Panny Marie, zprostředkovatelky všech milostí“. Tato důležitá úloha, jakou hraje Matka Boží v rozdělení milostí, zasloužených Ježíšem Kristem, vysvětluje velevýznačné postavení, jaké úcta mariánská zaujímá v církvi.

Ve mši svaté na př. čteme jméno Maria až dváctkrát; jméno to se vzývá na počátku každé církevní hodinky; hodinky se končí antifonou k její počtě. Každé liturgické období má votivní mši o přesvaté Panně. V litaních se vzývá první po nejvyšší Trojici, a to třikrát. Hymny a modlitby, jež se zpívají o jejích svátcích, dávají jí překrásné názvy a vyslovují neomezenou důvěru v její přímluvu.

A kolik to svátků k její počtě! —

Nepotvrzuje celá tato liturgie slov Lva XIII.: „Každá milost, udílená tomuto věku, ubírá se od Boha ke Kristu, od Krista k Panně Marii a od Panny Marie k nám“, a slov Pia X.: „Kristus je pramen, ona jest potrubím, krkem, který spojuje tělo s hlavou“? Jak sladko je pomýšlení, že Maria je takovýmto způsobem Matkou tohoto nezměrného těla, jež oživuje Duch svatý, neboť její péčí a skrze ni se rozlévají všechny milosti do našich duší.

Liturgie tedy, používajíc Mariina prostřednictví, je nám opět pro naše duše první a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha.

XIII

• ÚCTA ANDĚLŮ

Andělé měli důležitou úlohu v radostných, bolestných i slavných tajemstvích Spasitelových; svatí zase spolupůsobili na zemi svými ctnostmi a utrpeními při vykupitelském díle Syna Božího. Je tedy spravedливо, aby jedni i druzí zasahovali do přidělování zásluh Ježíše Krista. Andělé a svatí spojení s Kristem a jeho Matkou — kolik to prostředků, jejichž přímluva, třebaže v různých stupních, je pravdivelně nutna k oslavě Boží a k našemu posvěcení.

Proniluvíme nejdříve o andělech, neboť jejich jméno se uvádí vždy hned po jméně Panny Marie. V konfiteoru na př. se praví: „Vyznávám se Bohu všemohoucímu, bl. Marii vždy Panně, *svatému Michaeli archandělu*, *svatému Janu Křtiteli* . . .“ Svatý Michael tu zastupuje všechny kúry andělské jako jejich hlava. V litaních ke všem svatým vzýváme po Panně Marii *svatého Michaela*, *Gabriela*, *Rafaela* a všechny svaté anděly a archanděly.

*

Na svátek *svatého Michaela* a na svátek andělů strážných Bůh se nazývá „Králem archandělů, králem andělů“.

V hymnu k chválám na sv. Michaela se nazývá Kristus „slávou svatých andělů“. Sv. Pavel praví: „V Kristu bylo stvořeno všecko na nebi i na zemi, viditelné i neviditelné; buďže jsou to *trůnové neb panstva neb knížectva neb mocnosti*, všecko jest stvořeno skrze něho a pro něho. On jest hlavou těla církve, neboť se zalíbilo Bohu, aby skrze něj smířil všecko s sebou a uvedl v pokoj skrze krev kříže jeho, i co jest na zemi i co jest v nebi.“¹ „Týž Kris-

tuš, jenž pozvedl člověka," píše sv. Bernard, „zachytil (před pádem) anděla. Pozvedaje onoho, zachoval tohoto; oba v různé míře se účastní ve vykoupení.“² „Ó požehnaný kříži, na němž zvítězil Král andělů!“

V nebesích se druží kůry andělské ke sborům svatých a oslavují Beránka: „Hleděl jsem na to, až byly postaveny trůny,“ vypravuje Daniel své vidění, „a stařec velikého věku se posadil... Trůn jeho byly plameny ohně... Tisíce tisíců sloužily jemu a deset tisíckrát sto tisíců stálo před ním... A aj, s oblaky nebeskými přicházel jako syn člověkův, přišel až k starci velikého věku. I dali jemu moc a čest a vládu.“³ Isaiáš měl podobné vidění: „Viděl jsem Pána,“ praví, „jak sedí na trůnu vysoko vy-
zdvíženém, cípy jeho roucha naplňovaly chrám. Serafové se vznášeli nad ním... a volal jeden ke druhému: Svatý, svatý, svatý jest Hospodin, Bůh zástupů.“⁴

Sv. Jan ve Zjevení praví: „I slyšel jsem hlas mnoha andělů kolem trůnu a živočichů a starců; počet jejich byl tisíce tisíců a ti volali velikým hlasem: „Hoden jest Beránek, ten, jenž byl zabit, aby dostal moc a bohatství a moudrost i sílu a čest a slávu i chválu.“⁵

Tak jako v nebesích zpívají andělé o závod u nebeského oltáře, tak jsou i na zemi u našich oltářů při svaté oběti. „Kdo z věřících by mohl pochybovat,“ píše sv. Řehoř, „že se v hodinu svaté oběti otvírají nebesa na povel Kristův a sbory andělské se účastní tajemství Kristova?“ „Andělé v obrovském počtu jsou při mši svaté, aby uctili toto sv. tajemství. A význam toho pro nás? Můžeme nesmírně mnoho vlivných přímluv čerpati z takové společnosti. Sbory církve vítězné a sbory církve bojující se spojují s Kristem v této božské činnosti, aby s ním, v něm a skrze něho uchvátily srdce Boha Otce a učinili jeho milosrdenství zcela svým.“ Proto se s námi spojují andělé zvláště při mši svaté, protože nic je nenaplnuje takovou radostí, jako mše svatá na zemi, sloužená k jejich cti.

Vypravuje se, že se sv. Gertruda jednou na svátek sv. Michaela modlila takto: „Pane, ke cti tvého velkého knížete obětují ti tuto přesvatou oběť. Přináším ti ji k chvále vyvolených, k rozmnožení jejich radostí, k slávě a štěstí všech andělů.“ —

Ostatně ve všech svých modlitbách se máme vždy spojovati s anděly, jak praví Písmo svaté a Otcové!

„Já jsem Rafael, jeden ze sedmi duchů, kteří stojíme před Hospodinem,“ prohlásil anděl Tobiášovi. A sv. Jan ve Zjevení vidí „sedm lamp, které hoří před trůnem, to jest sedm duchů Božích“. „Andělé Páně,“ zpívá církev na svátek andělů strážných, „dobrořečte Pánu vždycky. Andělé, Archandělé, Trůnové, Panstva, Mocnosti a Knížata.“

„Sily nebeské, dobrořečte Pánu vždycky.“ „Uvažme,“ praví svatý Benedikt, mluvě o pěni žalmů, „že jsme v přítomnosti Boha a jeho andělů, a hledme, aby byl soulad mezi naším duchem a naším hlasem.“ A sv. Anselm, vykládaje slova žalmu: „Chvalte Pána na harfu desetistrunnou,“ praví: „Devět prvních stran je devět kůrů andělských: to jsou struny jasných a libezných tónů, bez jakékoliv známky smutku. Desátou strunou, bratři, jsme my, děti církve, putující v tomto vyhnanství. A svým andělům musíme vyloudit několik harmonických zvuků. Vždyť jejich zbožnou službou se dostává našim duším bělosti, panické nevinnosti, purpuru lásky a vůně lítosti.“ Hledme zvláště v modlitbě spojovati své klanění s klaněním andělů strážných.

Liturgie tedy sdružuje naši službu se službou andělů v nebi a ukazuje nám, jaký podíl mají v tajemstvích naší spásy, a zve nás, abychom je slavili ve spojení s nimi.

Na vánoce církve zpívá: „Množství nebeského vojska se připojuje k andělu, chválicímu Boha a řkoucímu: „Sláva na výsostech Bohu.“ — „Dnes se narodil Kristus, dnes na zemi pěji andělé, jásají archandělé, dnes zpívají spravedliví: Sláva na výsostech Bohu.“

Na velikonoce praví sv. Řehoř ve II. čtení, mluvě

o andělech, kteří se zjeví svatým ženám u hrobu: „Anděl se zjevil oděn bílým rouchem, aby zvěstoval jas našeho svátku. Nazveme jej naším nebo jeho? Řekněme lépe: je náš i jeho. Neboť jestliže zmrtvýchvstání našeho Vykupitele bylo naším štěstím, vrátiv nám nesmrtelnost, je též radostí andělů, protože přivádějíc nás do nebe, doplnilo jejich počet. Proto se zjevil anděl v bílém šatu na svátek náš i svůj, poněvadž zmrtvýchvstáním Páně jsme opět vedeni do nebe a ztracené nebe je vráceno.“

Svátek Nanebevstoupení a celá oktáva je proniknuta vzpomínkami na nebeské duchy. Tu se andělé radují z návratu Syna Božího do nebeského Jerusalema, oslavují jeho triumf, těší se z jeho králování. „Poněvadž bílý šat přísluší povýšení,“ praví sv. Řehoř ve středověké homilii této oktávy, „zjeví se andělé ve chvíli nanebevstoupení bílé oděni, protože v tomto tajemství se Ježíš ukázal jako Boho-člověk slavně povýšen.“

Na svátek Nanebevzetí Panny Marie zpívá církev, že Maria byla vyvýšena nad duchy nebeské, kteří ji pozdravují jako svou Královnu. „Maria byla vzata do nebe; andělé se radují, oslavujíce ji a dobrořečíc Pánu,“ praví antifona.

Jak překrásně mluví o službě andělů modlitby za umírající! „Odejdi, křesťanská duše, s tohoto světa ve jménu... andělů a archandělů...“ „Nechť jsou jí otevřena nebesa, nechť se s ní radují andělé... Kéž ji přijme svatý Michael, archanděl Boží... ať mu vyjdou vstříc svatí andělé Boží a uvedou ho do nebeského města Jerusalema.“

Jako lidé, tak i andělé jsou údy mystického těla Kristova. I oni vzdávají pocty božské Velebnosti prostřednictvím Ježíše, své hlavy, ve spojení s celou církví bojující. „Skrze něhož velebnost tvou chválí Andělé, koří se Panstva, chvějí se mocností, nebesa a nebeské síly i svatí Serafové společným plesáním oslavují.“ (Preface.)

„Když ses modlil v slzách,“ pravil Rafael Tobiašovi, „obětoval jsem tvé slzy Hospodinu.“⁷ Sv. Benedikt zdůrazňuje v Řeholi, že každého okamžiku ve dne i v noci jsou každodenně naše skutky oznamovány Pánu anděly, kteří jsou nám přiřčeni.

V konfiteoru se utíkají kněz a věřící k přimluvě svatého Michaela — *ideo precor beatum Michaellem Archangelum*.

Při obětování kněz okuřuje oltář a prosí: „Na přimluvu svatého Michaela Archanděla, stojícího po pravici oltáře zápalného, a všech svých vyvolených necht' Hospodin ráčí zápal tento požehnati a za vůni libeznou přijmouti.“ Je to nářezka na vidění sv. Jana: „A jiný anděl přišel a postavil se k oltáři s kadidelnicí ze zlata; a bylo mu dáno mnoho vonných věcí, aby je dal k modlitbám všech věřících na zlatý oltář, který jest před trůnem Božím. I vystoupil dým vonných věcí k modlitbám věřících z andělovy ruky před Boha.“⁸

Andělé obětují naše modlitby Bohu a činí to podle rozkazů a prostřednictvím Michaela, vůdce nebeského vojska. „Přeslavný kníže, Archanděle, Michaeli,“ praví liturgie 29. září, rozpomeň se na nás zde i na všech místech, pros vždy za nás Syna Božího.“

Když kněz proměnil svaté způsoby, uklání se hluboce a modlí se: „Pokorně tě žádáme všemohoucí Bože, rozkaž, aby toto bylo rukama tvého svatého anděla přeneseno na tvůj vznešený oltář, před obličej tvé božské velebnosti, abychom . . . byli naplněni všelikým požehnáním nebeským a všelikou milostí.“

Svatý Hilár vysvětluje slova Kristova: „Andělé jejich vidí stále tvář mého Otce,“ píše: „Že andělé přednášejí naše prosby, to je naprosto jistá pravda. Andělé tedy přinášejí každého dne Bohu modlitby duší vykoupených Kristem. Proto je nebezpečno pohrdati tím člověkem, jehož touhy a prosby jsou přednášeny věčnému a neviditelnému Bohu ochotným sborem andělským.“ (Čtení IX., 2. října.)

Pro jejich vyšší přirozenost a účastenství v tajemstvích naší spásy Bůh také rád jejich prostřednictvím nám přisvojuje zásluhy Ježíše Krista. „Vystupují na nebe, aby přinášeli Bohu naše prosby, sestupují, aby nám přinášeli dary Boží“, praví Origenes.

Andělé se účastnili činně díla našeho vykoupení. Sv. Rafael se zjevil ve Starém zákoně, svatý Michael v Novém. Zlý anděl pokoušel Evu v pozemském ráji a způsobil, že padla a s ní i Adam. Archanděl Gabriel přichází prosit *novou Evu* o souhlas ke vtělení *nového Adama*, jenž nás měl z pádu našeho pozvednout. Andělé se klanějí Ježíškovi, když přišel na svět. Dábel pokoušel Krista na poušti a dobří andělé mu přicházejí sloužit. Jeden z andělů Hospodinových přichází těšit Vykupitele v zahradě Getsemanské. A my víme, kolik andělů bylo spojeno s tajemstvími radostnými. Nic divného, že jsou prostředníky mezi Bohem a člověkem, že rozdávají milosti, jež pramení z těchto tajemství. Toto prostřednictví andělů je dokonale naznačováno v liturgii.

Při *Asperges me* prosí kněz Boha v oraci: „Bože, rač seslati s nebe svého svatého anděla, jenž by střehl, opatroval, chránil, navštěvoval a bránil všechny, kteří přebývají v tomto příbytku.“

Při *Munda cor meum* (před evangeliem) kněz prosí: „Očist' mé srdce a mé rty, všemohoucí Bože, jenž jsi rty proroka Isaiáše očistil žhavým uhlem.“ Prorok byl očistěn andělem: „I řekl jsem: Běda mně,“ praví, „vždyť jsem člověk rtů poskvrněných... I přiletěl ke mně jeden ze serafů, mající v ruce ohnivý kamének, který kleštěmi byl vzal s oltáře, dotekl se mých úst a řekl: Ejhle, dotklo se toto rtů tvých, odňata jest nepravost tvá a tvůj hřích jest očistěn.“⁹

Po tiché mši svaté kněz se ještě obrací ke knížeti andělů v modlitbě, kterou se modlí na stupních oltáře: „Svatý Michaeli, archanděle, opatruj nás v boji... uvrz satana a jiné duchy zlé, kteří ke zkáze duší ve světě obcházejí, božskou mocí do propasti pekelné.“

Liturgie je provanuta věrou, že prostřednictvím andělů Bůh přichází až k nám a my že jdeme až k němu. Jsou našimi prostředníky, našimi přímlyci. Není to ostatně potvrzení učení nejstarších Otců, že církevní hierarchii odpovídá hierarchie andělská a že, jako my používáme prostřednictví papežova, biskupů, kněží, že právě tak musíme používat prostřednictví sv. Michaela, vůdce nebeského vojska, anděla, ochránce diecése, a anděla, ochránce každého?

Proto církev neustále vzývá ve svém kultu anděly jako prostředníky a jejich prostřednictvím podává za nás Bohu pocty, jež jsou mu příjemnější, a rovněž skrze ně nám zajišťuje potřebné milosti. Nová pohnutka, proč je liturgie prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha.

ÚCTA SVATÝCH

Po andělich uctívá církev svaté. Doba po Duchu svatém je jim zvlášť vyhrazena, poněvadž tehdy slavíme dílo posvěcení, jež jest dílem Ducha svatého. V tomto období, jež zabírá polovinu roku, nalézáme přirozeně největší počet svátků svatých.

U hlavních světců církev zachovává pořad, udaný v litaniích ke všem svatým. Po svatých andělich jdou za sebou: sv. Jan Křtitel, sv. Josef, patriarchové a proroci, svatý Petr a Pavel, sv. Ondřej, sv. Jan, všichni apoštolé a evangelisté. Pak mučedníci, vyznavači, panny a svaté ženy.

Tento pořad závisí na účasti více nebo méně důležité, jakou měli jednotliví svatí v díle vtělení. První místo náleží sv. Janu Křteli, předchůdci Páně. Jako jiní svatí je uctíván v den své smrti, ale pro zvláštní výsadu, jakou má s Pannou Marií a Spasitelem, je i jeho narození předmětem svátku první třídy s vigilií a oktávou. Bylo by si přát, aby jeho úcta zaujala v mysli věřících zase ono čestné místo, jaké tam měla dříve, jak dosud připomínají mnohé lidové zvyky, jako svatojanské ohně.

Po něm přichází sv. Josef 19. března. Doba postní nedovoluje, aby byl slaven s oktávou. Sv. Josef je panický snoubenec Mariin a pro toto skutečné manželství, jež mu dává právo nad požehnaným Plodem jeho panenské snoubenky, je otcem Ježíškovým. Je také patronem celé církve. Zvláštní preface k jeho cti dává vyniknout všem těmto titulům.

Pak jsou to apoštolé, neboť žili v důvěrném poměru s Kristem a byli vyvoleni kázati evangelium v celém světě. Dříve byly jejich svátky zasvěceny. Vyjma dva mají všechny vigilie, což naznačuje, ja-

kou váhu na ně církev klade, a s jakou úctou je máme slaviti. Světme je přítomností na mši svaté a svatým přijímáním a nenechávejme jich nepovšimnutých, jak se často děje.

29. června památka umučení svatého Petra, hlavy církve, a sv. Pavla, učitele národů, se počítá mezi největší svátky. Svátek je dosud zasvěcený. Je připravován vigilií a doprovázen oktávou. — Tohoto dne bychom se měli zvláště modliti za papeže, nástupce svatého Petra. Tito dva apoštolé mají ještě pět svátků během roku.

Svátky patronů národních, diecézních, farních zaujímají v církvi velmi čestné místo a jsou velmi slaveny, neboť jejich prací byly ony kraje pokřesťaněny. Tito svatí jsou našimi Oci ve víře a pokračují neustále ve výšinách nebeských v ochraně krajů, v nichž žili, v nichž jsou ctěni a v nichž se uchovávají jejich ostatky.

Svátek *posvěcení chrámu* je rovněž nesmírně důležitý. V celé církvi se světí svátek posvěcení basiliky Božského Spasitele v Římě (9. listopadu) a proměnění Páně (6. srpna). Tento chrám byl prvním střediskem katolické bohopocty po prohlášení náboženské svobody Konstantinem.

Mimo to se slaví ještě posvěcení basiliky svatého Petra a Pavla (18. listopadu), vystavěné na místě mučednictví těchto dvou apoštolů, a basiliky Panny Marie Větší (5. srpna), která je největší basilikou, zasvěcenou ve Věčném Městě svaté Panně. Tam se uchovává část jesliček Ježíškových a proto též zastupuje v Římě Betlem. Basilika, zvaná basilikou svatého kříže v Jerusalemě, představuje Kalvarii, poněvadž se v ní chová prst, přinesená s Golgoty, a ostatky svatého kříže. Církev si váží ostatků svatého kříže, jak to dokazuje jejich uctívání ve svátek Nalezení sv. kříže (3. května) a Povýšení svatého kříže (14. září) a klanění svatému kříži na Velký pátek. Tento velkopáteční obřad má svůj původ v úctě ostatků. Liturgie oslavuje svaté dřevo, na němž umřel Spasitel; vyvyšuje tento strom, štípený

v ráji církve, jehož požehnaný plod vrací život těm, jimž strom, štípený v pozemském ráji, dal smrt.

Po apoštoli první jako svatí byli uctíváni mučedníci. První křesťané stavěli chrámy na místech jejich mučednické smrti nebo na jejich hrobech. V katakombách se sloužila mše svatá nad jejich smrtelnými pozůstatky; odtud je zvyk dávatí ostatky mučedníků do oltářních kamenů. Mučedníci jsou rovněž sdružení s Mučedníkem kalvarským, za něhož vylili svou krev na svědectví své víry v Něho.

Mezi největší mučedníky náleží svatá Neviňátka (28. prosince), která přijala v útlém dětství křest krve a vyznala Krista *non loquendo sed moriendo*, nikoliv slovy, nýbrž smrtí, svatý Štěpán Prvomučedník, jehož svátek se slaví hned po vánocích, svatý Vavřinec, (10. srpna) jáhen.

Pak jdou pořadem svatí biskupové, vyznavači, panny, svaté ženy a vdovy, jimž stavíme v čelo předně svatého Joachima a svatou Annu, rodiče Panny Marie, protože byli úzce spojeni s božským plánem.

Církev přiznává některým svatým vyznavačům titul *Učitel*. I jsou čtyři velcí Učitelé církve východní, čtyři církve západní a dvacet jiných.

Všechny svátky svatých, vztahující se na různé doby, obsahují zhruba celé dějiny církve. Je velmi užitečno čísti jejich život v den svátku jejich. Církev to činí v lekcích breviáře.

Svatých bylo nejdříve málo v křesťanském kalendáři, ale přibývalo jich stále, protože každé století zrodilo nové. „Hodinky ke cti svatých se tak zmnohonásobily,“ pozoruje sv. Otec Pius X., „že zatačily téměř úplně liturgii nedělní a feriální“. To by mohlo býti nebezpečno, kdyby duše, zaujata svátky těch, kteří jsou jen druhotnými nástroji v díle našeho vykoupení, ztratila v rámci velkých tajemství našeho náboženství s očí toho, jenž je hlavním původcem vykoupení. Proto, chtěje vše obnovit v Kristu, svatý Otec vrátil cyklu kristologickému veškeru jeho vznešenost, která mu náleží. Svátky svatých.

vedeny do svých spravedlivých mezí, nechávají opět vidět všechny hlavní rysy části zvané *Proprium de tempore*, liturgii jednotlivých církevních období.

Prvním zákonem svátků svatých je tedy, aby zmizely téměř před nedělemi a velkými svátky, jež nám během roku připomínají celý život a skutky Ježíše Krista. Evangelia také prokazují zvláštní čest osobám svatých, sdružených okolo Spasitele, a ty mají také v církevním kultu místo, které jim náleží. Bylo by žádoucí, aby tento pořad byl zachováván. I to je výhodou liturgie, že dává příležitost vzdávati světcům povinné pocty vzhledem k jejich příslušné hodnotě.

Dlužno poznamenati, že, vyjma několika málo výjimek, ani při hodinkách ani při mši svaté se církev neobrací přímo k nim, nýbrž k Bohu, v němž uznává původce veškeré svatosti. Tak invitorium v jitřní hodině je obyčejně vyjádřeno slovy: „Pojďte, klanějme se Králi apoštolů... mučedníků, panen atd. Kolekty se nikdy neobracejí k svatým; dovolávají se pouze jejich přimluv, když připomněly divy, které milost Boží vykonala v nich působením Božím. Na př. 25. ledna na svátek obrácení sv. Pavla: „Bože, jenž jsi kázáním blahoslaveného Pavla apoštola celý svět poučil...“ 5. února na sv. Agatu: „Bože, jenž jsi mezi ostatními zázraky své moci i křehkému pohlaví udělil vítězství mučednictví...“

Protože úcta svatých spočívá hlavně v tom, že v nich oslavujeme dílo samého Boha, proto mše svatá, nejvyšší pocta klanění Bohu, je také nejvyšší poctou, jakou lze vzdáti svatým. Sloužití mši svatou ke cti svatých znamená skutečně podati Bohu krev Ježíše Krista, abychom se mu klaněli a mu děkovali za nekonečná dobrodiní, udělená světcům. A svatí, toužíce po tom, aby mohli oslavovati Nejvyššího za to vše, co pro ně učinil, jsou nám zvlášť vděční za to, že to činíme na jejich úmysl. To zvyšuje jejich štěstí.

Pohlížíme-li na novozákonní oběť v tom smyslu, že má moc smírnou a vyprošovací, pak podávati ji

Bohu na svátky svatých znamená podávati mu zároveň se zásluhami a modlitbami Kristovými minulé zásluhy svatých a nynější jejich přimluvu.

Zvláště v památný den jejich odchodu do nebe, to jest o jejich svátku, jsou svatí velmi mocní u Boha. Proto modlitby jejich mše sv. mluví vždy buď o jejich zásluhách neb o jejich přimluvě. Postkomunio na svátek sv. Josefa na př. prosí Boha, abychom pro zásluhy a na přimluvu svatého Josefa byli účastni věčné slávy.

Tajemství obcování svatých umožňuje náš styk, naše úzké spojení s dušemi svatých, třebaže jejich sídlo je v nebesích. Vždyť i oni jsou údy mystického těla Kristova jako my a jimi božský život naší hlavy přichází až k nám. Jsou našimi zastánci u Boha, hájí neustále naši záležitost, spojující se za tím účelem s Ježíšem Kristem. Proto vzpomínka na ně je vždy v myslí církve spojena se vzpomínkou na oběť kalvarskou. Jejich ostatky jsou na oltáři a v mešním kánonu uctíváme památku všech svatých (Communicantes). „Všeobecná oběť, podávaná Bohu Veleknězem, jenž se za nás obětoval při umučení, je celá vykoupená obec, to jest shromáždění a společnost svatých,“ praví svatý Augustin. Toto spojení oběti Ježíšovy s obětí svatých nám zajišťuje mnoho milostí.

*

Úcta svatých, tak jak nám ji podává liturgie, spočívá posléze v následování jejich ctností. „Dej nám, prosíme, abychom byli vzděláni příklady těch, z jejichž zásluh se radujeme,“ modlí se kněz na svatého Filipa a Jakuba (1. května).

Kdo by dovedl vysloviti mravní dosah, hodnotu všech úkonů velkomyslnosti a ctnosti svatých, jež církev každého dne vzpomíná! Má-li duše neustále před očima jejich tak příkladný život, prchá snáze před zlem a vyhledává s větším žarem pravého dobra.

V Athénách postavili občané na náměstí sochy hrdin, a když se ubírali mimo ně a viděli jejich

vojenské držení těla, neuvědomělým pudem vedeni, vzpřimovali se.

Tak působí na křesťany úcta svatých. Pohlížejíce na křesťanské hrdiny, vzpřimují se a postupují velkodušněji na cestě svatosti. — A to je opět důvod, proč liturgie je našim duším prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha.

LITURGICKÉ ROZJÍMÁNÍ

Liturgie není pouze pobožnost slovy a pohyby. „Myšlí, že budou vyslyšeni, budou-li mnoho mluvit,“ pravil Kristus o farizeích, kteří spoléhali jen na vnější obřadnost. A mnoho věřících myslí, že učinili všechno, když odříkali liturgické texty a bezvadně zazpívali chorál. „Je třeba se klaněti v duchu a v pravdě — *in spiritu et veritate oportet adorare*“ — klade jim na srdce Kristus.

Oběť mše svaté, která je středem úřední bohoslužby církve, je *obřad vnější*, který neprospívá, jak jsme viděli, leč těm, kteří se obětují nejen citově, nýbrž také skutkem s božskou obětí.

Svátosti jsou *viditelná znamení*, a třebaže působí samy sebou, tož přece posvěcují ty, kdož je přijímají jen v té míře, jak jsou vnitřně připraveni.

Církevní modlitby jsou *ústní modlitba*, a chceme-li býti vyslyšeni, musíme se je modlit v duchu modlitby. „Vězme,“ praví sv. Benedikt v Řeholi, „že nebudem vyslyšeni pro množství slov, nýbrž pro čisté srdce a zkroušené slzy.“ A když mluví o způsobu, jak se modlití církevní hodinky, dí: „Když pějeme žalmy, necht' je náš duch proniknut myšlenkami, jež vyjadřují slova“; to znamená, že naše ústní modlitba musí být také rozjímavou.

„Nestačilo by hleděti si jen důstojného a svědomitého odříkávání slov církevních hodinek,“ píše Dom. Delatte. „Je třeba, aby náš rozum si byl vědom, ke komu se obracejí slova a melodie; je třeba, aby měl pozor na myšlenku žalmistovu a církve sv. Je třeba, aby se rozehrálo naše srdce, zatím co hlas zaznívá. A aby byla harmonie úplná, náš život sám musí býti v souladu s naší myšlenkou, láskou, hla-

sem. Pak, ale jen pak, dosáhne liturgie svého dvojího cíle: vzdávati čest Bohu a nás posvěcovati.“¹

Vedle tohoto bludu, který se domnívá, že liturgická bohopocta církve svaté spočívá v jakémsi bezduchem ritualismu, je ještě jiný, neméně žalostný, který myslí, že, když jsme se věnovali modlitbě oficielní, že si můžeme odpustit modlitbu soukromou.

Ale nepraví-li sám Spasitel: „Když se modlíš, vejdi do svého pokojíka, zavři dveře a modli se k Otci svému ve skrytě. A Otec tvůj, jenž vidí ve skrytě, odplatí tobě.“² A nevolá k nám celá tradice hlasem církevních Otců, že v každém okamžiku je nezbytná modlitba, protože je třeba, abychom Bohu vždy vyznávali svou lásku? Ve světě vědeckém se nám ukládá uvažování; neustále je třeba se vraceti k předmětu, abychom jej pronikli co nehlouběji a pevně si jej vtiskli v paměť. A ve světě nadpřirozeném — máme-li poznat Boha a samy sebe, máme-li hledat dobro a prchat před zlem, musíme často na to myslet a neustále o tom rozjímati za dne. Tehdy, a to jen tehdy, uvědomíme si více velikost Boží a svou nicotu pod obožujícím světlem, v této rozmluvě srdce k srdci, jak se nazývá modlitba, a pak i pochopíme také své závazky, jakož i výhody, jež z nich plynou. Jestliže tyto výhody budeme zneuznávat, jestliže jimi pohrdáme a jestliže na tyto povinnosti budeme zapomínati, šlapeme po nich. *Ignoti nulla cupido.*

Liturgická modlitba je ve své podstatě modlitba kolektivní a sociální, a ač jest sebekrásnější a světější, nemůže přece nikdy zcela nahraditi osobní potřeby duší, přitahovaných Bohem. Ti, kteří buď cítí potřebu učiniti pevná rozhodnutí ohledně pravd víry nebo jsou nutkáni oddati se modlitbě v tichu, aby mohli lkáti nad svými hříchy, děkovati, milovati, pokořovati se, ti si musí vedle povinnosti oficielní bohoslužby vyhraditi čas k modlitbě soukromé a k rozjímaní. Třebaže jsou tak krásné texty liturgických modliteb a žalmů, přece si uchová rozjímaní a vnitřní modlitba podstatné místo

v každém normálním duchovním životě.

Rozjímání je pro všechny křesťany, a není třeba se ho bát, jak se stává mnohým osobám, protože je prostě spojení úvahy a modlitby. „Čtete po každé kousek,“ praví Fénelon, „čtete pomalu a bez chvatu, čtete s láskou.“ Při této četbě prosím nejdříve Boha o osvětlení; rozum je proniknut pravdou a předkládá ji vůli jako dobro. Vůle, která miluje jen v té míře, jak poznává, objímá zase božskou lásku, a povzbuzena vnitřní modlitbou, činí praktická rozhodnutí. U začátečníků hraje větší roli rozum než vůle, a to je rozjímání v pravém slova smyslu. U pokročilejších naopak převládá práce srdce nad prací rozumovou, a to je vlastní vnitřní modlitba. V obou případech předchází úvaha, za ní jde láska neboli nábožnost; ona je prostředkem, tato cílem. Proto oba způsoby jsou učiteli duchovního života označovány všeobecně jako rozjímavá modlitba, protože jak rozjímání, tak vnitřní modlitba jsou nerozlučné a prakticky se vždycky vzájemně pronikají až do určité míry. „Když čtete, mluví k vám Bůh,“ praví sv. Augustin, „a když se modlíte, mluvíte vy k Bohu“. Rozum poslouchá a srdce odpovídá, protože poznání je tu zcela proniknuto láskou.

Vedle oficiálních vztahů, jež stanoví liturgický kult vůči Bohu, jsou ještě jiné, které mají známku soukromého. Je to soukromé slyšení, kde poddaní jednají důvěrněji se svým mocnářem; je to lidová návštěva, jež se může dít všude a při níž možno všem mluvit. Je to rodinný krb, kde otec něžně přijímá důvěru svých dětí. Tento způsob neoficiální modlitby, zůstává pod jistým vedením duchovního vůdce, zpovědníka, nebo schválené knihy, nechává nicméně duším hodně svobody v jejich osobních vztazích k Bohu.

Modlitba liturgická nebo veřejná je podstatně sociální a nutně se projevuje na venek, protože při ní se k Bohu obrací církev jako taková, to jest jako viditelná společnost. A tato modlitba je velká, protože je pravým hlasem nevěsty.

Modlitba neliturgická neboli soukromá je někdy vnější, jako modlitba růžence, modlitby různých bratrstev atd., nebo prostě vnitřní, jako rozjímání a vnitřní modlitba. Možno ji konati v kostele nebo doma. A tato modlitba, konaná údy mystického těla Kristova pod puzením Ducha svatého, má na prvním místě dokonaleji uskutečňovati příkaz Mistrův: „Je třeba se vždy modliti a nikdy neustávati.“³

Všimněme si vztahů mezi těmito dvěma způsoby modlitby.

1. Co znamená liturgická modlitba pro modlitbu soukromou.

Postaviti zed' mezi tyto dva způsoby modlitby, oddělití je, nemělo by prázdného významu. Zbytečně také pátráme, jak by si mohly vzájemně vaditi. Šťasten, kdo je dovede obejmout stejnou láskou.

Liturgická modlitba, praví Dom Grea, je „nejvznešenější pocta, jež může býti vzdána Bohu na zemi od člověka. Vše, co ji zmenšuje, je na škodu obecnou a její potlačení je poslední trest, jímž Bůh hrozí městům: „Učiním, že umlkne v městech judských hlas ženicha a hlas nevěsty“ (Jer. VII. 34), „slavná rozmluva Ježíše Krista a církve.“⁴

Liturgická modlitba, řízena a pořádána posvátnou hierarchií, dohlíží s prospěchem na soukromou modlitbu a zamezuje možné přeludy osobních nápadů. Dává soukromé zbožnosti obrovský rozmach, protože úřední bohopocta církve je v plné síle svého etymologického smyslu modlitbou křesťanskou, to jest modlitbou celého shromáždění pod vedením údu katolické hierarchie. „Stává-li se naše vnitřní modlitba vnější, uvádí nás pod církevní dohled a do styku s celým shromážděním věřících,“ praví Lambert Beauduin.⁵

Liturgická modlitba přichází také na pomoc duši tím, že jí napovídá slova, nejzpůsobilejší vyjádřiti city k Bohu. Stěží bychom našli v lidské řeči slova, která by dovedla přesněji vyjádřiti pravdy,

o nichž rozjímáme, než to dovedou slova liturgické modlitby, nabízející se zároveň a se stejnou ochotou duši, která začíná teprv žvatlati, jako vyspělým výlevům lásky její, když ho našla. Jak šťastna je ve své nemohoucnosti chváliti Boha, jehož jí vnitřní modlitba ukázala v takové velikosti, jestliže může v jistých okamžicích opakovati slova žalmů, modliteb a svatých čtení, neboť ví, že je to hlas nevěsty, vedené Duchem svatým a vždy vyslychané Bohem.

Nevinná a zbožná duše tu nalézá vedle nebeských rozkoší také hutnou stravu a ustavičné obnovování své horlivosti. Víme, že soukromá modlitba se může napájeti u pramene soukromého, ale rovněž je pravda, že hlavní a nejbohatší pramen rozjímání jsou vždy církevní hodinky a mše svatá. Jak by mohla duše, jsouc připravena a poučena Duchem sv., neumět lépe než kdokoliv jiný obcovati s Bohem v úzkém přátelství, když se vrátí do své samoty a sbírá jako včelka med z tolika květů? Není-li nejvyšší kontemplace prostým výkvětem nauky, již námi nabízí modlitba církve? —

Liturgická modlitba, utvrzující v oživujícím a úzkém styku s kněžstvím Ježíše Krista, má blahodárný vliv na onu vnitřní činnost duše, která obstarává v tichu vnitřní modlitby nejužší spojení s Bohem. A skutečně tak jako hmotná potrava se přetvořuje v krev, obíhá všemi údy a přináší jim nový život, tak i duchovní potrava, čerpaná z bohoslužebných textů, prochází všemi schopnostmi rozumu, vůle, paměti a obrazotvornosti a přináší jim občerstvení a oživení.

Tajemství církevního společenství není jistě cizí modlitbě zbožných bratřev a modlitbě samotářských křesťanů. Církev je celá v každé své části a všechny je oživuje svým životem, ale jsou jí podřazeny v tomto životě a nemají milosti leč v tomto podřadení.

Zkrátka, soukromá pobožnost nalézá v liturgii vedle význačného účelu také slova, jimiž se může nejdokonaleji vyjádřiti, a pramen, z něhož může

hojně pit. V tomto smyslu možno říci, že rozjímání dostává od liturgie svou poslední dokonalost.

2. Co znamená soukromá modlitba pro modlitbu liturgickou.

Liturgie zase je jen tehdy dokonalá, rozjímáme-li při ní. Soukromá modlitba je nezbytná pro přípravu duše na oficiální chválu Boží. Uschopňuje nás vykonati ji hodně a těžiti z ní během dne všeliké plody svatosti, jež obsahuje.

Veřejná bohoocta církve je úřední školou svatosti. V této škole, jako ve všech ostatních, musejí žáci vykonati nejdříve práci přípravnou. Pak musejí být usilovně a trvale pozorní k výkladům učitelovým, a konečně, když je vyučování skončeno, je třeba jistého zopakování, promyšlení, přehledu.

a) *Soukromá modlitba přípravná.* Veškerý užitek, jež možno získati z modlitby církevních hodinek, závisí na předběžné přípravě podle slov Žalmu: „Přípravu mého srdce slyšelo tvé ucho.“ Žádná modlitba, kterou nepředchází rozjímání, nebude dokonalá, jak praví Hugo od sv. Viktora v pojednání *O modlitbě*. Celý její výsledek závisí na přípravě. Jen po náležitě přípravě, když nadejde hodina modlitby, duše může jako dobře zladěný nástroj pěti slávu Otci, Synu a Duchu svatému.

Rovněž je nutná předběžná četba o duchu různých liturgických dob a četba proměnlivých částí mše svaté. Misálu a breviáře nepochopíme dokonale bez jisté znalosti Písma sv., církevních dějin a životů svatých. Texty liturgické třeba studovat a rozjímat, aby přinesly žádoucí užitek.

Z nedostatku výchovy v těchto věcech většina věřících našich dnů je neschopna okoušet krásy liturgie, protože jim chybí čistá láska k Písmu svatému. První křesťané byli daleko lépe připraveni na sledování církevních hodinek. Ani mezi lidem nebylo řídkým zjevem, že znali téměř z paměti čtyři evangelia a hlavní stati z epištol.

Často se stává, že epištoly nelze dobře pochopiti bez souvislosti. Neváhejte zvláště v neděli si přečísti celou kapitolu, z níž jest vyňata. Naleznete tam duchovní poklady, jež bohatě odmění vaši námahu.

Věřící znali dříve také žalmy, které jim byly na kázáních vykládány, a o nichž rozjímali při mši svaté. Introit, graduale, offertorium, communio, jejichžto text se pozvolna rozvíjí pod nádhernou melodií, vnukají myšlenky a city, k nimž se musí duše vracet ve volné chvíli. Ale toto rozjímání bude míti dokonalý užitek jen tehdy, když si prostudujem především smysl těchto žalmů. Jestliže jsme si přečetli v nějakém životě Ježíše Krista mešní evangelium, abychom lépe chápali v jakých okolnostech bylo proneseno, bude jeho čtení zároveň s knězem při mši svaté daleko lépe mluvit k srdci.⁶

Rozjímání a soukromé čtení výkladu textů liturgických, zvláště mše svaté, musí tedy připravit duši na veřejnou modlitbu.

b) Soukromá modlitba při liturgické modlitbě. Mnozí si snadno myslí, že modlitba ústní je liturgie a modliti se vnitřně znamená rozjímání. „Otevřete breviář anebo misál,“ praví ironicky D. Festugière, „začněte pohybovati rty a prohrabávati se v listech; třebaže ovládáte rubriky jako desátník své předpisy, budete praktikem, jenž vykonává modlitbu rituální.“⁷

Ovšem církevní modlitba má takovou cenu sama sebou, že, i když se ji modlí osoby, které neumějí latinsky, přece ji vyslýchá Bůh; jen když duše, která ji koná, je proniknuta duchem modlitby. Vždyť kdyby se v tomto okamžiku nespojila vnitřní modlitba s modlitbou ústní, nebyla by ústní modlitba než řadou slov, jež by mohl odříkávati také papoušek nebo fonograf. Proto rozumové nebo citové rozjímání, jež se pravidelně chápe jako modlitba odlišná od liturgie, protože je vnitřní, nikterak jí neodporuje, nýbrž naopak je od ní neoddělitelná a jest její podstatnou částí.

Rozum a vůle musí tedy pracovati během mše

svaté a zabývati se liturgickými texty, jako se zabývají tématem rozjímání, které konáme soukromě. Celá tradice je zajedno v této věci. Učí nás, že dříve se po každém žalmu na okamžik zastavili, aby o něm rozjímali. Toto mlčení bylo nahrazováno antifonou a *Sláva Otci*. Modlitby na konci hodinek byly rovněž uzavěrem meditace, která je předcházela.⁸

„Nezpívejte při mši, nýbrž zpívejte mši svatou,“ řekl Pius X., když se ho ptali, co by se mohlo zpívat při svaté oběti. Rádi bychom odpověděli podobně tomu, kdo by se nás ptal, možno-li rozjímání při mši sv.: *Nerozjímejte při mši svaté, nýbrž rozjímejte o mši svaté.*

Mše svatá je skutečně souhrnem myšlenek, chval a modliteb, připravených takovým způsobem, že duše, činíc je svými, používá všech schopností jako při rozjímavé modlitbě. Když je církev, vedena Duchem svatým, skládala, užila v jistém způsobu týchž zákonů, které nacházíme v metodách rozjímáních u benediktinského opata Cisnerose, u sv. Ignáce, u sv. Petra Alkantarského, u sv. Františka Saleského, u ctihodného Ludvíka Granadského a jiných.

Je třeba, praví tyto metody, připravit si večer látku na rozjímání. Viděli jsme, jak mše sv. rovněž vyžaduje přípravy, a jak církev si přeje, abychom ji vykonali den napřed, neboť proto začíná svátek prvními nešporami.

Než přistoupíme k rozjímavé modlitbě, musíme očistiti svou duši. A mše sv. se začíná všeobecnou zpovědí, již o velké mši v neděli předchází kropení svěcenou vodou, a prosbou k Bohu o prominutí, rozhřešení a odpuštění hříchů.

Pak musíme trvati v přítomnosti Boží a míti na zřeteli jen slávu Boží. Nečiníme-li tak již, když vstupujeme do chrámu, když klekáme na kolena před svatostánkem a když ve spojení s knězem prohlašujeme u stupňů oltáře, že se utíkáme k Bohu, jenž obveseluje naši mladost a že vstupujeme do velesvatyně, přistupující k oltáři? Čím více pokračuje veledílo mše sv., tím více uchvacuje kněze i vě-

řící myšlenka na přítomnost Boží. A úmysl oslavovati Boha se vyslovuje ve *Sláva na výsostech*, jak už byl také vyjádřen v modlitbě *Aperi*, kterou se počínají církevní hodinky.

Pak přistoupíme k první přípravě, jejímž účelem je upoutati těkavou obrazotvornost. Poněvadž má člověk tělo, musí obstrahovat své ideje od smyslové činnosti a nalézati nějakou pobídku pro vůli proti vjemům, přicházejícím z vnějška. Je to totéž, co nazýváme *compositio loci* — umístění. Než kde nalezneme dokonalejší prostředí, v němž bychom naslouchali naučným slovům rozjímavé modlitby než tam, kde se slouží mše svatá? Chrám se svou výzdobou, malovanými okny, svou architekturou, varhanami a zpěvem s barvami a bohatstvím bohoslužebných rouch, zvonky, jejichž hlas zaznívá do dálky, když se kněz a služebníci ubírají k posvátným obřadům, a konečně s oním symbolismem, s nímž se všude setkáváme, ve slovech, v pohybech, ba i používáme-li nejobyčejnějších věcí, jako vody, soli, ohně, světla, kadidla, svíček, popela — to vše se zmocňuje člověka, pohrouženého v liturgické ovzduší a upoutává jeho pět smyslů, vniká do duše a pozvedá ji až k Bohu.

K tomu všemu přistupuje ona zvláštní činnost, která vychází z toho, že všichni jsou sjednoceni s knězem, mají touž modlitbu na ústech, tentýž zpěv.

Přichází druhá příprava, při níž prosí duše Boha, aby požehnal jejímu rozjímání, které chce konati, a aby jí udělil zvláštní milosti, které chce získati z tohoto cvičení. Kolekta nebo první modlitba, již se dříve začínala svatá oběť, obsahuje právě tuto prosbu, v níž vůbec církev sama stanoví den ze dne, o které milosti se máme ucházeti a které odpovídají tajemství nebo svátku světce, který se právě slaví.

Po těchto přípravách, praví metody, začíná vlastní rozjímání, kde rozum uvažuje o látce, kterou mu paměť připomíná, nebo se sytí svatými myšlenkami, které mu podává kniha.

Po kolektě nabízí misál — tato vzácná schránka,

do níž uzavřela církev své nejkrásnější skvosty — zvláště v epištole a evangeliu to, co nazývá svatý Pavel „bohatstvím slova a poznání, jímž jsme byli naplněni v Ježíši Kristu“.⁸ A nesmíme také zapomenouti, co prohlásil nedávno kterýsi anglikánský pastor, že v katolické liturgii, hlavně v misálu a breviáři, nabývá Písmo sv. plnosti svého světla a životodárné výmluvnosti. Liturgie je skutečně syntetickým a lyrickým vyjádřením dvou nejnadpřirozenějších útvarů: Písma sv. a církve.

Mše katechumenů obsahuje podivuhodný výtah Starého i Nového zákona a celé tradice. Popisuje nám v pořadu svátků celý život Ježíše Krista a jeho svatých a podává všechny pravdy, jež musíme věřit. V introitech, gradualích, offertoriích nalézáme chvály vyňaté ze žaltáře, této knihy dokonale krásné, která podle slov Pia X. obsahuje „úžasnou moc upoutati duše k lásce ke všem ctnostem“. V sekvencích jsou nejkrásnější kousky křesťanské poesie. Kredo konečně shrnuje všechny pravdy katolické víry.

Jaké to úžasné mistrovské dílo! Jako nádherná mosaika, jejíž všechny části se harmonicky k sobě pojí, aby více vynikla slova evangelia, jež jsou jejím srdcem. Sám Mistr k nám tu mluví a jeho apoštolé nebo proroci jsou ozvěnou jeho slova, zatím co církev uspořádává všechny tyto texty, vkládá je do rámce svých zpěvů, obřadů a obklopuje je barvou svých rouch, která odpovídají různým liturgickým dobám.

V době vánoční, jak jsme viděli, mluví misál o Spasiteli v jesličkách nebo o tajemstvích jeho dětství. Kněz je proto oblečen bíle a chorální melodie vyjadřují samou radost. V půst mešní kniha popisuje výhradně apoštolský život Kristův a jeho umučení. Fialová roucha a smutné zpěvy zdůrazňují zvláště myšlenku o pokání, která proniká ze všech liturgických modliteb. V době velikonoční mluví o Kristovu vítězství, o Nanebevstoupení Páně oslavuje dokonání jeho triumfu v nebi, v době svato-

dušní mluví o přisvojování plodů tohoto vítězství našim duším, o nichž se postupně rozjímalo v misálu, oficiální rozjímavé knize církevní.

Misál nám také popisuje všechna tajemství života Matky Boží, jejíž panenská čistota se vždy vyjadřuje bílým rouchem.

Pak o svátcích apoštolů a mučedníků mešní kniha se nám snaží ukázat jejich utrpení a spojití vzpomínku na jejich mučednictví se vzpomínkou na Golgotu, která se mysticky obnovuje na oltáři. A mimo to zde i červená roucha připomínají výmluvně krev, kterou prolili stateční bojovníci pro jméno Kristovo.

Každého dne nám církev popisuje život některého svátce texty Písma svatého. Jaké síly přesvědčivosti dosáhne evangelium, když je osvětleno těmito velkými dušemi, které je uvedly v život! Na svátek sv. Řehoře Divotvůrce na příklad evangelium nám připomíná slova Kristova: „V pravdě pravím vám: Řekne-li někdo této hoře: zvedni se a vrhni se do moře, nepochybuje-li ve svém srdci, nýbrž věří, že se stane, co řekl, uvidí, že se to stane.“ A sv. Řehoř rozkázal hoře, aby se usunula a dala ke stavbě kostela potřebné místo, a jeho rozkaz se splnil. Na svatého Jana Damaského mluví evangelium o člověku s uschlou rukou, již Spasitel uzdravil v synagoze. Když sv. Jan byl kalifem odsouzen ke ztrátě pravé ruky, Bůh mu ji zázračně vrátil, a tento církevní učitel slíbil, že napříště nebude nic jiného dělati než jen psáti zpěvy ke cti Mariině.

Takto se nám předkládají každé ráno všechny naše povinnosti k Bohu, k bližnímu a k nám samým způsobem zároveň teoretickým i praktickým.

Kolik je i zbožných osob, které neznají všechny tyto poklady, ukryté v této knize, tak malé a zároveň tak velké! Neznají podivuhodné myšlenky, která řídila její složení, a ani netuší, jaká obrovská harmonie vládne nejen mezi všemi mšemi svatými celého roku, nýbrž i mezi různými částmi každodenní mše. Mezi epistolou a evangeliem a často i mezi

introitem, orací, offertoriem a komunio je vztah, který mezi ně církev úmyslně vložila. Proto množství textů naprosto neškodí rozjímání, nýbrž je podporuje, protože každodenní liturgie se dá uvést na několik vůdčích myšlenek, jež se v různých podobách stále opakují a jež my jsme nenápadně vedeni a nuceni stále prohlubovati.

Introit, offertorium, komunio byly dříve prováděny zpěvem celého žalmu a ukazovaly, v jakém smyslu mu třeba rozumět podle svátku, který se slavil. Pokračování introitu je často v graduale, které zase pravidelně je vysvětlením epištoly a evangelia, které spojuje jak svým obsahem, tak i touto okolností, že je mezi nimi. Na př. 25. ledna, na svátek Obrácení sv. Pavla, mluví epištola o tomto zázraku podle Skutků apoštolských, graduale mluví o této milosti, která učinila z apoštola učitele národů a která nezůstala neplodnou v jeho duši. A svatý Pavel je také, jak ujišťuje následující Aleluja, hoděn slávy, protože si zasloužil dvanáctého trůnu. A Kristus v evangeliu prohlašuje: Blahoslavení jsou apoštolé, kteří ho následovali; neboť budou zasedati na dvanácti trůnech a souditi dvanáct kmenů izraelských. Podobných příkladů bychom mohli uvést spoustu.

Orace, která je často klíčem celé liturgie toho onoho dne, je rovněž v souvztažnosti myšlenkové s učením epištoly a evangelia, neboť ona aplikuje věc na naši duši. Sv. Pavel se obrátil a proto se modlíme: Učiň, Pane, abychom ho následovali. — Jiný příklad: Na sv. Rajmunda z Pennafortu (23. ledna) praví kolekta, že tento světec psal o svátosti pokání a přeplul zázračně úžinu mořskou, a vkládá nám do úst prosbu, abychom konali hodné plody pokání a připruli do přístavu spásy.

Musíme proto pronikatí každého dne všechny části mše, aby se nám část částí vysvětlila. To je ona práce rozumu, která předchází a připravuje činnost vůle. To je cíl každého rozjímání; musí se ukončiti city a rozhodnutími, která nám pomohou skuteč-

niti, na čem jsme se ustanovili, snášeti námahy, zkoušky a oběti. „V modlitbě,“ praví Bourdaloue, „musí duch pracovat jen srdcem.“ Avšak liturgie i zde vede výtečně naše duše, neboť čtení se vždy zakončují chválou Boží nebo modlitbou.

Je třeba, praví metody, aby všechny úvahy přecházely v modlitbu, díkůčinění, obětování, spojení s Bohem a prosbu. Neuskutečňuje mše svatá tento program ideálním způsobem? Duše se očišťuje a osvěcuje při mši katechumenů, při mši věřících se obětuje při offertoriu, děkuje při prefaci, obětuje se s Ježíšem při proměňování a úzce se s Ním spojuje při sv. přijímání. A církev ukončuje tento velký úkon oficiálním díkůčiněním, které začíná při postkommunio.

Pořad mši v roce, jež podává misál, znamená jistou řadu duchovních cvičení podle plánu, který přihlíží ke všem potřebám lidské duše. A jestliže se věrně držíme této dobře seřazené řady svátků s jejich vigiliemi a oktávami, bude se duše během roku postupně nořiti do konání toho, co nazývají duchovní spisovatelé cestou očištnou (advent, půst), cestou osvětňnou a cestou jednotící (vánoce, velikonoce).

Každá mše svatá je sama o sobě úplným rozjímáním, v němž si církev, aniž to výslovně udává, vede způsobem, jakým se spravuje činnost rozumová a volní; takže postupuje, jak se postupuje při činnosti rozumové a volní. Vnitřně se přizpůsobuje posvátnému textu podle řádu, stanoveného misálem anebo breviářem, tak aby všechny schopnosti rozumové i smyslové byly uvedeny v činnost a vykonaly v pravý čas, co každé náleží.

Misál je tedy nejstarší knihou rozjímavou, knihou nejúplnější a nejdokonalejší. Než nauka a metoda nestačí, abychom byli proniknuti božskou pravdou, je třeba milosti. Avšak liturgie svou přirozeností posvěcuje, protože koná úkon bohopocty církví jako takovou. Pravda se stává klaněním a modlitbou, je všecka obtěžkána milostmi.

c) *Modlitba soukromá.* — Mše svatá je skončena, ale v rozjímání dlužno pokračovati po celý den. Není třeba, aby mezi modlitbou církve a naší soukromou stála jakási přepážka. Rituelní bohoslužba neznamená pouze přímou službu Boží, nýbrž všímá si také našeho nadpřirozeného užitku. Rozjímání mše svaté musí nám tedy též býti během čtyřia-dvaceti hodin plodným pramenem božské síly, která by nás podpírala v našich zkuškách, jež takto souvisí s obětí oltáře a Kalvarie. Celý život Kristův a svatých se stává každého roku v týchž dobách vzorem, zvoucím k napodobení; a styk s těmito dušemi po deset, třicet, šedesát let našeho života nás stále více posvěcuje.

Jsou duše, které žijí po celý den z kolekt a ostatních modliteb církevních, které zpívaly neb slyšely ráno. Jak prostá a plodná metoda! Tyto duše přejdou takřka přirozeně z liturgie pozemské v liturgii nebeskou. Vždyť bohopocta církve je schopna vésti duše až k nejvyšším stupňům mystickým, až k modlitbě sjednocení, která nastává, když vyprchaly z duše způsoby nižší činnosti ctnosti nábožnosti. Vždyť sama nevěsta vede tyto vyvolené duše k jejich Snoubenci!

Sv. Benedikt prohlašuje ve 52. hlavě své Řehole: „Když jsou hodinky skončeny a chce se některý bratr ještě modliti soukromě, ať to učiní prostě, ne hlučnými slovy, nýbrž slzeje a z celého srdce.“

Použijme těchto textů i u duší, které Bůh nevolá k těmto vrcholům křesťanské svatosti, neboť duchovní život můžete na všech stupních čerpati z pramenů církve. Kdo by chtěl popřít, že je nanejvýš záhodno, aby dítky církve užívaly liturgie ve svých osobních potřebách? Nesmíme nechávat stranou ve svých soukromých rozjímáních této podstatné stravy, kterou nám matka církev připravuje každého dne ve svých *duchovních cvičeních* neboli autentických formulích svého kultu. Jestliže zladíme svůj život modlitby podle života nevěsty Kristovy, stane se naše soukromá modlitba obcováním s Bohem, při

němž je církev sama prostřednicí mezi Ním a námi.

A to je opět jeden důvod, jeden z nejmocnějších, proč je liturgie prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha.

POSVÁTNÁ HUDBA A LATINA

V *Motu proprio* o posvátné hudbě praví Pius X., že liturgie je „prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha“. Musíme tedy nezbytně mluvit o církevním zpěvu, abychom ukázali, jak přispívá v bohoslužbě k větší oslavě Boží a jak získává duši nesmírné milosti.

Pius X. píše: „Mezi starostmi pastýřského úřadu netoliko na tomto nejvyšším stolci, na nějž jsme byli nevyzpytatelným řízením Prozřetelnosti, třebaš nehodni, dosazeni, nýbrž v každém jednotlivém církevním obvodu nepochybně místo zaujímá péče o uchování a povznesení cti domu Božího, kde se slaví velebná tajemství náboženská a kde se lid křesťanský schází, aby přijímal milosti svátostné, byl přítomen svaté oběti oltární, klaněl se převelebné Svátosti Těla Páně a pojil se k společné modlitbě církve při veřejných slavnostních úkonech liturgických. Již se tedy nesmí vyskytnouti v kostele nic, co by rušilo nebo i jen zmenšovalo zbožnost a nábožnost věřících, nic, co by dávalo vážný podnět k nevoli nebo pohoršení, a zejména nic, co by přímo uráželo krásu a svatost posvátných výkonů a bylo tudíž nedůstojno domu modlitby a velebnosti Boží.“¹

Kristus Pán započal svůj veřejný život vyhnáním prodavačů z chrámu, a Pius X., šířán jako božský Spasitel horlivostí pro dům Boží, zahájil svůj velekněžský úřad vyháněním z našich chrámů nehodných zpěváků. „Považujeme za naši první povinnost bez dalších odkladů pozdvihnouti ihned hlasu a zamítnouti, odsouditi a zavrhnouti vše, co se při úkonech bohoslužebných a obřadech církevních odchyluje od pravé cesty.“

„A jelikož našim nejživějším přáním jest, aby pravý duch křesťanský znovu rozkvetl do všech směrů a aby se udržoval ve všech věřících, je třeba starati se přede vším jiným o svatost a důstojnost chrámu, kde se věřící právě za tím účelem shromažďují, aby ssáli ducha toho z prvotního a nevyvažitelného zdroje, jímž jest činné účastenství ve svatosvatých tajemstvích a ve veřejné slavnostní modlitbě církve.“

„Marně bychom čekali, že sestoupí na nás hojně požehnání nebeské, jestliže naše úcta k Nejvyššímu, místo aby k němu vystupovala jako líbezná vůně, vkládá zatím do ruky Páně důtky, jimiž kdysi Božský Vykupitel vyhnal z chrámu nehodné znesvěcovatele.“²

A svatý Otec poznamenává, že „jedním z nejobecnějších, nejnesnadněji vykořenitelných nešvarů, jehož často jest litovati i tam, kde všecko ostatní zasluhuje pochvaly pro krásu a bohatost chrámu, pro skvělost a přísný pořádek obřadů, pro četné duchovenstvo, pro vážnost a zbožnost kněží sloužících, je nešvar ve zpěvu a posvátné hudbě. A vskutku, ať se tak děje povahou tohoto umění, jež samo sebou jest vlnivé a měnivé, ať postupným střídáním vkusu a návyku po staletí, ať zhoubným vlivem umění světského a divadelního na umění posvátné, ať libivosti, již hudba přímo působí a již nelze vždy snadno udržeti ve správných mezích, ať posléze mnoha předsudky, jež v této věci vznikají u lidí povrchních a jichž se potom houževnatě drží i osoby vážné a zbožné, hudba a zpěv jsou neustále pokoušeny odchylovati se od správné cesty, stanovené účelem, za kterým se umění připouští k bohoslužbě, který je velmi jasně naznačen v kánonech církevních.“³

A v Instrukcích o posvátné hudbě, jež doprovázejí *Motu proprio*, čteme: „Dlužno tudíž, aby posvátná hudba měla do sebe v nejlepším stupni vlastnosti, jež jsou vlastnostmi liturgie, a to především *svatost* a *vznešenost forem*, odkud sama sebou vyplývá další její povaha, to jest *všeobecnost*.“

„Budiž *svatá*, tedy prosta všelike světskosti, netoliko sama o sobě, nýbrž i ve způsobu, jakým ji podávají účinkující. Budiž *pravým uměním*, neboť jinak nemožno, aby na posluchače tak působila, jak si církev žádá, přibírajíc umění zvukové do své liturgie. Ale budiž zároveň *všeobecná*..., aby u žádného věřícího, ať si je z jakého je národa, nezůstala nepříjemného dojmu.“ (Zásada 2.)

„S těmi vlastnostmi se setkáváme v nejvyšším stupni v chorálu gregoriánském, jenž jest proto vlastním zpěvem církve římské, jediným zpěvem, jež zdédila po praotcích, jehož žárlivě střežla po dlouhá staletí ve svých knihách liturgických, jež jako svůj přímo předkládá věřícím, jež v některých částech své liturgie výhradně předpisuje a jež nejnovější badání tak šťastně obnovilo v bývalé jeho ryzosti a čistotě.

Z těchto důvodů byl zpěv gregoriánský vždycky považován za nejvyšší vzor posvátné hudby a možno, přesně vzato, stanoviti všim právem tento generální zákon: *hudební skladba chrámová je tím posvátnější a liturgičtější, čím více se blíží svým chodem, invencí a vkusem melodii gregoriánské, a tím méně hodna jest chrámu, čím více se patrně odchýlila od nejvyššího vzoru.*

Starobylý zpěv gregoriánský, tradicí dochovaný, dlužno tedy hojně zaváděti znovu v úkony bohoslužebné, a bud'tež si všichni toho pevně vědomi, že žádný úkon církevní nepozbude své slavnostnosti, i když nebude doprovázen jinou hudbou než jen touto.

Obzvláště budiž bedlivě zaváděn zpěv gregoriánský mezi lid, aby věřící zase byli činněji účastni církevních obřadů, jakož bývalo za starodávna.“ (Zásada 3.)

„Vlastnosti řečené má do sebe taktéž v nejlepším stupni klasická polyfonie, zvláště polyfonie školy římské, jež ve století 16. dosáhla vrcholu své dokonalosti dílem Petra Aloise Palestriny a i nadále plodila skladby výtečné hodnoty liturgické i hudební.

Klasická polyfonie se velmi blíží nejvyššímu vzoru veškeré posvátné hudby, zpěvu gregoriánskému, a z toho důvodu zasloužila, aby byla spolu se zpěvem gregoriánským napolovici přibírána k nejslavnějším výkonům církve, jako jsou výkony Kapely papežské.“ (Zásada 4.)

„Církev vždy uznávala pokrok v umění a přála mu, připouštějíc k bohoslužbě vše, co dobrého a krásného genius staletími uměl vynalézt, dbajíc ovšem vždy zákonů liturgických. Proto i hudba moderní jest připouštěna do kostela, skýtá-li i ona děl takové hodnoty, opravdovosti a vážnosti, že nikterak nejsou nedůstojna úkonů liturgických.“ (5.)

Rámec *Motu proprio* je široký: každá hudba, která je zároveň svatá a krásná a všeobecná, je v kostele dovolena.

Tyto vlastnosti jsou, praví abbé Delporte, „v nejvyšším stupni ve zpěvu gregoriánském, hudbě *přikázané*; ve *vynikajícím* stupni v hudbě palestrinské, hudbě *doporučené*; ve stupni *dostačujícím* v jistých skladbách moderních, hudbě *schválené*.“

Vždy a nadvše je sborový zpěv církevní čili chorál, jenž je vrcholem a korunou hudebního umění židovského, řeckého a římského. Celá hudební tradice synagogy a církve je v něm. Oficiální knihy gregoriánského zpěvu nám uchovávají melodie tonality obdobné s těmi melodiemi, jež zpíval Kristus a apoštolé a jichž užívaly první věky křesťanské.

Proto mohl právně říci Benedikt XIV.: „Zpěvem církve je chorál.“ Nazývá se zpěvem gregoriánským, řehořským, protože sv. Řehoř Veliký, první papež benediktin, měl čest sebrati a vydati tyto nábožné melodie, s nimiž pak zůstalo navždy spojeno jeho jméno. V rukopisném antifonáři, uchovávaném v knihovně svatohavelské, je zobrazen tento papež, jak diktuje neумы svému tajemníku, a jak holubice, symbol Ducha svatého, jej vede při práci.

Z Říma se gregoriánský antifonář poznenáhlu rozšířil do celého světa. Bylo to právě pění gregoriánských písní, jímž okouznil sv. Augustin se svými 49

mnichy obyvatele Britanie, sotvaže přistál na březích. Sv. Bonifác je zvelebil ve svých klášterích v Hesensku a Durinsku. Gregoriánský zpěv nesmírně přispěl k zjemnění drsných mravů germánských národů a pomalu připravoval půdu k jejich pokřtění. Naši otcové, tak hluboce křesťanství, dávali vynět různým tajemstvím svého náboženství jen těmito melodiemi libeznými a plnými vůně svatých vznětů.

„Člověk,“ píše kanovník Moissenet, „žízni po poesii: ale mohou-li jí všichni okoušeti, nemůže ji většina vytvořiti a proto jde k tomu, kdo ji nabízí již stvořenou. Církev nabízí obrovskou poesii liturgie. Proto střediska klášterní, slavné bohoslužby pontifikální, měly v získávání národů víře podíl, jenž není menší než kázání, a církev, majíc se vyslovit, přikládala vždy největší důležitost tomu, aby byl živěn ve středu křesťanských společností tento prvek, tak schopný uchovati víru, kterou byl schopen získati.“⁴

Vždyť víme, a Pius X. to připomíná ve svém *Motu proprio*, že zpěv je nutným doplňkem bohopoety, že je opravdovým úkonem liturgickým, takže bez něho liturgie není úplná, nýbrž je jakoby zmrzačena. Beze zpěvu jí chybí prvek, jenž, třebaže není podstatný, přece není již vedlejším, neboť jeho vlastnosti přispívají k tomu, aby se modlitba církve rozvinula v celé své hodnotě. „Posvátná hudba,“ praví Pius X., „přispívá k zvýšení krásy a skvělosti obřadů církevních.“ „Hudba je částí liturgie, je její pokornou služkou.“ Ve službách liturgie je mocným prostředkem apoštolátu a musí podle úmyslu sv. Otce přispívati k obrodu pravého křesťanského ducha ve společnosti. „Posvátná hudba, jakožto nutný doplněk slavnostní liturgie, má s ní společný hlavní cíl, slávu Boží a posvěcení a vzdělání věřících.“ (Zásada 1.) Vysvětleme tento dvojí cíl.

1. Posvátná hudba slouží k větší oslavě Boha.

Velké myšlenky lze vyjádřit plně jen zpěvem. Kdo miluje více, než dovede říci, ten zpívá. *Cantare amantis est*, praví sv. Augustin. Hudba budí a vyjadřuje pocity nejlepší, nejživější a nejhlubší. Cit patriotický, jenž představuje žhavou lásku, kterou chováme ke krajům, kde jsme se narodili a vyrostli, potřeboval vždy u všech národů k svému vyjádření národní hymny. V tomto zpěvu se chvěje celá duše láskou k vlasti.

Křesťan, dítko nebeského království, má rovněž svou vlasteneckou hymnu, všeobecný zpěv, který jeho předkové ve víře zpívali dříve v katedrálách, a jenž je na zemi ozvěnou zpěvu v nebeské vlasti. Tímto zpěvem je liturgický zpěv, jehož formule tvoří vnější pouto jednoty mezi všemi věřícími celého světa. Jednotnost v hlase plodí jednotnost v srdcích. A když ve všech chrámech celého světa se rozléhají tytéž melodie, stoupá tento nesmírný souzvuk až k Nejvyššímu a vzdává mu svrchovanou slávu. To člověk, bytost zároveň tělesná, duševní a společenská, se modlí, to veškeré množství v témže nadpřirozeném enthusiasmu zpívá jediným hlasem — hlasem církve — Bohu třikrát svatému. A poněvadž podle průpovědi, kdo zpívá, modlí se dvojnásobně — *bis orat, qui cantat* — má tato modlitba svrchovanou účinnost u Všemohoucího.

Jak ostatně lépe oslavovati nesmírnou velikost Boží a velikost křesťanských dogmat než zpěvem? Zpěv je jaksi nehmotný; je to dech, hlas duše, naplněné Duchem svatým. „Naplnujte se Duchem svatým, mluvíce k sobě vespolek v žalmech a chvalozpěvech a v písních duchovních,“ píše apoštol Efeským.⁶ Proto též veškerá tradice nám ukazuje, že po všechny časy pěla církev žalmy, hymny a chvalozpěvy, jejichž jména nám dostatečně ukazují jejich určení. Když v ritu římského náboženství měl Velekněz vysloviti zázvětnou modlitbu, označoval se tento úkon výrazem *praefari carmen*. Není

nemožno, že slovo preface pochází odtud. Zpěv preface při mši svaté pokračoval bez přerušení po celý kánon mešní, takže konsekrační slova byla zpívána v celé církvi.

Kolekta je rozdělena podle vždy týchž pravidel, v krátké a souměrné formule, aby se mohla zpívat. Litanie ke všem svatým bývaly vždy zpívány. Zpěv je tedy přirozený a normální způsob veřejné modlitby. A tichá mše svatá, mše nezpívaná, je obřad zkrácený, jako by tomu bylo u požehnání s nejsvětější Svátostí, kdyby byl zpěv nahrazen pouhou modlitbou litaní a *Tantum ergo*.

Zpěv je nejúplnějším, nejvznešenějším, nejslavnějším projevem úcty k Bohu. Všechny ostatní projevy jsou neúplny; jen chvalozpěvem dává člověk Bohu vše, co má, vše, čím je povinen. A ukončeme s Dom Guérangerem: „Jak je smutná tato němota křesťanských rtů, o nichž se zdá, jako by již nepotřebovaly zpěvu, aby vydechovaly svou modlitbu a daly jí její vyšší formu.“

2. Posvátná hudba zajišťuje věřícím větší svatost.

Posvátná hudba, praví Pius X., „má základním úkolem přidávati vhodnou melodií liturgický text, jenž se uvádí na mysl věřícím. Jejím vlastním účelem jest dodávati textu větší účinnosti, aby věřící takto snáze byli rozníceni k nábožnosti a byli způsobilejší sbírat plody milosti ze svatosvatých tajemství.“ (Zásada I.)

Posvátná hudba působí mocným dojmem v křesťanský lid a připravuje ho k chvále Boží nebo k prosbě o odpuštění. Pozvedá člověka, vzněcujíc vznešeným způsobem jeho smysly a jeho obraznost a dává pronikati do jeho srdce citům radosti nebo žalu, jež vyjadřuje. Gregoriánský zpěv nemá nic společného se sněním a tékavou rozcitlivělostí; nezastavuje se u smyslů, prochází jimi, aby zasáhl duši a ji okouznil radostmi nadpřirozenými. V množství moderních skladeb poskytují leckterá slova

umělci příležitost, aby rozvinul svůj talent; nic takového však není v chorálu, jehož jediným posláním je dokonaleji předváděti myšlenky a slova, jež duše chce vyjádřiti. Tím, že její tóny jsou tak bohaté a pestré, rytmus tak prostý a tak velebný a neumy tak rozličné a mnohé, podává úřední zpěv církve křesťanské dogma se všemi jeho odstíny a katolickou zbožnost s celou její šíří a všemi jejími jemnostmi. Je to opravdu hlas modlitby a tato modlitba je modlitbou nevěsty, která se svým Ženichem a pod vlivem Ducha svatého vyslovuje pravoplatně veškeru svou lásku Otci.

„Ó Pane,“ volá sv. Augustin, „jak jsem plakal při zpěvu tvých hymnů a tvých chvalozpěvů! Kolikrát vzrušily sladké hlasy tvé církve mou duši, hluboce pohnutou! Vnikaly do mého sluchu, zatím co tvá pravda se vlévala do mého srdce; žhavé vzněty lásky mě uchvátily a slzy mé stékaly, plné rozkoše pro mne.“⁶

„Sebetvrdší srdce světáků,“ praví sv. Bernard, „cítí alespoň nějaký začátek lásky k věcem Božím, slyší-li krásné pění žalmů. Podobně se děje tomu, komu zpěv žalmů zcela přirozeně vyloudil slzy lítosti a obrácení.“

Slyší-li tyto staleté texty, bohatě vyzdobené starým zlatem a jemnými záhyby starých a posvátných melodií, křesťanský lid pocítuje, jak jím probíhá to chvění, které hýbalo dříve v našich románských a gotických chrámech duši našich předků. A v tomto posvátném cvičení, kde každý těží ze žáru všech ostatních, pravda se stává jasnou a srdce se zapaluje. Tot' rozjímání, konané společně, kde se duše díky dlouhým neumám živí slovy Božími, zasvěcují jasem vždy novým a vzpružují neustále svou vůli.

„Neznám dila,“ praví Gounod, „jež vyšlo z hlavy velkého mistra, které by se mohlo postavit vedle úžasné vznešenosti nádherných zpěvů, které slycháme v našich chrámech při obřadech za zemřelé: *Dies irae* a *De profundis*. Nic nedosahuje této výše ani této mohutnosti výrazu a dojmu.“

Posvátná hudba, která podporuje tak svatá duševní rozpoložení a která poskytuje duši možnost vyjádřit se, je podivuhodným nástrojem posvěcení.

Proto nařizuje Pius X. v *Motu proprio*: „Aby přesně bylo vykonáno vše, co zde stanoveno, zřídtež biskupové, jestliže již tak neučinili, ve svých diecésích zvláštní komisi z osob ve věci posvátné hudby vpravdě kompetentních, kteréž způsobem, jež uznají nejvhodnějším, budiž svěřen úkol bdíti nad hudbou v jejich chrámech.“ (Zás. 24.) A dále praví svatý Otec: „V seminářích kleriků a ústavách církevních podle předpisů tridentských nechť pěstují všichni bedlivě a s láskou zpěv gregoriánský, jak jej tradice dochovala, a představení nešetřte v této věci povzbuzováním i pochvalou svých podřízených jiných. Taktéž budiž, kde možno, pečováno o zřízení zpěvácké školy mezi kleriky, jež by prováděla posvátnou polyfonii a dobrou hudbu liturgickou.“⁷

„Na konec nabádáme ředitele kůrů, zpěváky, osoby duchovní, představené seminářů, ústavů církevních a řeholních řádů, faráře a správce chrámů, kanovníky kolegiátní a sídelní a především biskupy, aby podporovali se vši horlivostí tyto moudré opravy, po nichž dlouhý čas se toužilo a všichni jednomyslně se jich dovolávali, aby nepadlo tak opovržení na samu autoritu církevní, jež mnohokrát je předložila a nyní znovu je nařizuje.“ (Zásada 29. — závěr.)

3. *Latina.*

„Vlastním jazykem církve římské jest latina. Je tudíž zapovězeno při slavných obřadech liturgických zpívatí cokoliv řečí lidovou; tím více tedy zpívatí řečí lidovou střídavé nebo společné části mše nebo officia.“ (Zás. 7.)

„Po čem nanejvýš toužíme,“ píše Benedikt XV., „je to, aby se křesťanský lid účastnil s pozorností stále větší a plodnější nejsvětější oběti, v níž nejmilější Vykupitel lidského pokolení neustále nám tajemným způsobem rozdává svou krev. Neboť čím

hlubší bude účast věřících ve vznešené oběti, tím více dober se jim dostane, která se odnášejí k věčné spásce. Jsou však hlavně dva důvody, proč lidová zbožnost nepokračuje, jak by mohla, vzhledem k návštěvě mše svaté, totiž neznalost latiny a neznalost liturgie. Vy jste touto knihou přinesl lék od jednoho i druhého zla . . . Takže kdo umí čísti, použije-li této knihy před oltářem, kde se koná svatá oběť, může snadno sledovat kněze při každém úkonu a pozornou úvahou o tak velkých věcech bude podivuhodně odměněn duchovní útěchou a Boží milostí.⁴⁸

„Trojí genius,“ praví Ozanam, „má podíl na starověku: genius orientu, čili kontemplace, symbolismu; genius řecký, jenž byl především geniem spekulace, filosofie; konečně genius latinský neboli genius činu, práva. Poněvadž stará civilisace všecka přešla v dědictví moderního lidstva, poněvadž nic se neztratilo z intelektuálního pokroku lidského pokolení, bylo třeba, aby tento trojí genius byl zachován, bylo třeba, aby tento trojí duch, duch Východu, Řecka a Říma, nějak pomáhal utvářeti duši rodících se národů.“⁴⁹

Je to právě jazyk latinský, v němž se pojí a splývá tento trojí genius starověku. „Latina je pouto mezi minulostí a přítomností, je známka bratrství, které vítězí nad všemi vzdálenostmi a sjednocuje kmeny nejrozličnější,“ praví Dom. Guéranger.¹⁰

Latina je tedy mocným poutem, které pojí všechny křesťany, když se modlí a zpívají za vedení svých kněží. Sv. František Saleský doporučoval modliti se k Bohu v tomto jazyku: „Modlete se latinsky své modlitby: *Pater, Ave, Credo*; je to prostředek býti úzce spojenu s církví římskou, jež se modlí tímto jazykem.“ Když měl Bossuet slavnostní řeč o princezně palatinské, pravil, že „ji naučili jazyku latinskému, poněvadž to byl jazyk církve.“ — — —

Jaké to obrovské divadlo, když všichni věřící v úzkém spojení se svými kněžími, biskupy a papežem vysílají k Bohu v liturgii touž prosbu, zpívanou

v témže jazyku! Pak opravdu je tato modlitba v plném smyslu toho slova jedna, svatá, katolická, apoštolská a římská, a dokonale se uskutečňuje přání Kristovo: „*Sint unum*, aby byli jedno, Otče, jako ty a já jsme jedno.“¹¹

XVII

MISÁL

„Misál, mešní kniha,“ praví Dom Guéranger, „je liturgickou knihou po výtce,“ proto ji také křesťan musí klásti na prvé místo mezi náboženskými knihami.

Misál je předně knihou eucharistickou, poněvadž je to kniha, bez níž kněz neslouží mše sv., bez níž se jí věřící nemůže plně účastniti. Jen on a Eucharistie se těší z výsady, že jsou kladeny na oltář.

V *sakramentáři* byly dříve a po dlouhé časy obsaženy všechny texty, formulky, obřady, seskupené okolo oběti mše svaté, jichž se užívalo v církvi Boží. Zpěvy graduálu, offertoria a komunio byly v *antifonáři*, epištoly a čtení v *lekcionáři* a evangelia v *evangeliáři*.

Tyto knihy byly spojeny v jednu a ta nazvána úplným misálem. Ale jelikož čtení a zpěvy nebyly tytéž v každé krajině, a jelikož každý chrám přidával něco osobního k obřadům, bylo brzy velmi mnoho a od sebe odlišných misálů.

Časem však stále více a více převládal ritus římský, což trvalo až do století XVI., kdy zavedena jednotu v misálech. Tehdy sněm tridentský ustanovil komisi pro reformu misálu, který byl pak r. 1570 vydán sv. Piem V. a jeho užívání přikázáno všem chrámům. Jisté změny a zlepšení nastaly ještě za Klementa VIII. (1604), Urbana VIII. (1634) a konečně za Pia X. a jeho nástupce Benedikta XV. Kromě několika výjimek,¹ církevně uznaných, užívá veškero křesťanství téhož misálu.

Nynější misál se dělí ve tři velké části: *Proprium*

de tempore, Proprium de Sanctis a Ordinarium missae.

Mluvili jsme na jiném místě o dvou částech; dlužno tedy, abychom připojili několik slov o části mše svaté, jež se nemění.

V prvních dobách křesťanských nebylo předepsaných modliteb liturgických, nýbrž byly improvisovány podle neměnícího se tématu, zvaného kánon, neboli regule konsekrací. „Ten, jenž měl bohoslužbu, konal, jak mohl dlouho, díkyčinění,“² praví sv. Justin v 11. století. Text kánonu, jaký máme dnes, zdá se býti z doby sv. Lva v V. století, neboť čtení v breviáři se zmiňuje o čtyřech slovech, která dodal k dřívější formuli: „*Sanctum sacrificium immaculatam hostiam.*“

Okolo roku 600 připojil sv. Řehoř Veliký rovněž slova „*Diesque nostros in tua pace disponas*“ ke čtvrté modlitbě kánonu, což způsobilo v církvi tak velký úžas, že pověst o tom nebyla setřena ani v následujícím století. Modlitba kánonu, nejposvátnější ze všech, nedošla tedy od konce VI. století žádné změny. Představuje přesně starou modlitbu, jak se konala v prvních dobách církve, modlitbu podstatně touž, skládající se, jak praví sněm tridentský, ze slov Ježíše Krista, tradice apoštolské a ustanovení svatých velekněží, vedených Duchem svatým. Šťasten, kdo se modlí tuto kanonickou modlitbu zároveň s knězem! Vchází v úzké spojení s křesťanskými pokoleními dávnověkými.

Zdá se, že je to právě misál, o němž můžeme říci: „Od mnoha věků se tak modlili. Tolik vzrušení, tolik slz doprovázelo tyto knihy, tyto obřady, tyto formule!“³

Vážme si proto misálu! V částech zvaných introit, graduale, offertorium, komunio obsahuje verše ze 128 žalmů, které se dříve zpívaly celé. Nalezáme tam výňatky z pěti knih Mojžišových, sedmi knih historických, sedmi knih básnických a naučných, jedenácti knih prorockých a více než 450 výňatků ze čtyř evangelií a části téměř ze všech listů svatých apoštolů.

Můžeme tedy říci o misálu, co řekl msgr. Gay o evangeliu: „Je to prozřetelnostní podoba, v níž se Slovo Boží chtělo státi přístupným všem duším.“ Proto nešetřili dříve ničím, aby byl misál bohatý vnitř i vně, a chovali jej s největší uctivostí ve vzácných schránkách. A když jej nesli, tož jako posvátné nádoby ve vzácných látkách. Vždyť obsahuje slovo Boží; nemůžem proto míti k němu dosti úcty.

Mějme tedy svůj misál! Necht' je pěkný, úplný a dobře vázaný. Není třeba se báti vydání; je to věc pro celý život.

„Žádný duchovní správce,“ píše abbé Chipier, „nemá duši všeobecnou, nýbrž jistým způsobem zvláštní, vlastní. Třebaže studoval celé náboženství, jsou tu přece věci, které ho více poutají. Je tedy jaksi specialisován a nakloněn k tomu, aby specialisoval duše podle svého způsobu. Kéž by pohnul osoby, svěřené jeho péči, aby jej sledovaly při mši svaté z misálku! Nalezly by zde myšlení a cítění církve sv. a proto i pokrm, jehož třeba jejich duchovní povaze.“⁴

Kéž by tato zlatá kniha, s jistého hlediska nejkrásnější, jaká existuje, byla naším přítelem, kéž by byla první naší knihou, k níž bychom se utíkali se svatou nedočkavostí po všechny dny svého vyhnání a v níž církev s veškerou neomylností, kterou má ve věcech víry a mravů, nám ukazuje cestu k nebi!

V ní nalezneme ducha důsledného pokroku v duchovním životě, naučíme se ctíti stále víc a více svou dobrou matku, která nám ji dává a k nám v ní promlouvá, budeme v ní čerpat křesťanského ducha v jeho prvním a nezbytném prameni, budeme milovati svatou Eucharistii a zladíme v soulad stále hlubší svou zbožnost podle zbožnosti kněží. — —

A tím se spojíme dokonale se vším mystickým tělem Kristovým v nekonečné bohopoctě, kterou Ježíš, jeho hlava, vzdává svému Otci, a již po zasvěcení v tomto životě budeme účastni po celou věčnost.

XVIII

ZÁVĚR

Viděli jsme, kterak vzdáváme liturgii oficiálně povinnou bohopoctu klanění nejsvětější Trojici prostřednictvím Ježíše Krista a posvátné hierarchie čili kněží, spojených se svými biskupy a s papežem ve všech farnostech celého vesmíru, které jsou připoutány ke katedrálám a k sv. Petru v Římě.

Oběť mše svaté, svaté svátosti a Písmo svaté jsou poklady, Ježíšem Kristem církvi svěřené, a ta jich používá v liturgii k slávě nejsvětější Trojice a k užítku svých dětí. Sama k nim připojuje k většímu lesku a dokonalejšímu pochopení svátostiny čili modlitby a obřady, jež přizpůsobuje během roku liturgickým obdobím, která právě slaví.

Církev se obrací k Bohu, *jedinému Otci*, od něhož pochází veškeré otcovství, prostřednictvím *jediného Velekněze*, za vedení *jediného Ducha*, v jednotě *jednoho mystického těla*, jež plodí jeden křest a živí týž *eucharistický chléb*. A mocí kněžství Ježíše Krista, jehož je účastna, katolická a apoštolská hierarchie obětuje nejsvětější Trojici na témže oltáři — na oltáři eucharistickém — jediný obětní dar při jediné oběti mše svaté, která je obnovováním jediné oběti kalvarské.

A tato liturgie je stejná po všechny věky, protože je předobrazena ve Starém zákoně, začata Ježíšem Kristem při poslední večeři a na kříži, dále konána na zemi církví a jednou dokonána v nebi Kristem, naším ustavičným přímělvcem, s nímž se spojují andělé a všichni svatí.

Nezbývá tedy nyní než uskutečniti tento ideál. Proto dáváme nakonec podstatné zásady, které mohou býti programem liturgického apoštolátu.

Liturgický apoštolát

A. Účel: Obnoviti v Kristu křesťanskou společnost: 1. *oslavou* Boha, vzdáváním mu hodné, vědomé povinné úřední pocty,

2. *posvěcováním sebe* aktivní účastí v liturgii, která je podle slov Pia X. „prvním a nezbytným pramenem pravého křesťanského ducha“.

B. Prostředky: Pracovníci v liturgickém apoštolátě se vynasnaží:

1. Míti za první a neustálý předmět své úcty tři božské Osoby nejsvětější Trojice, před nimiž všichni svatí, andělé, jejich královna Maria, ano i samo člověčenství Ježíše Krista je pohrouženo v klanění.

2. Klaněti se Bohu Otci jako původu nejsvětější Trojice prostřednictvím Ježíše Krista nejvyššího Velekněze (přítomného v Eucharistii), pod vlivem milosti Ducha svatého.

3. Užívatí ve svých modlitbách kněžského prostřednictví katolické hierarchie, jejímiž údy jsou služebníci oficiální bohopocty. Budou se rádi modlit ve spojení s papežem, svým biskupem a zvláště se svým duchovním *pastýřem*. Kněžím vzdávati budou vždy veřejně povinnou úctu.

4. Navštěvovati, pokud to možno, svůj chrám katedrální nebo farní, aby tam přijímali chléb nauky a chléb eucharistický z ruky svého faráře anebo jeho zástupců. Budou uctivě pozdravovati chrám, v němž Ježíš přebývá v nejsvětější Svátosti, a budou pracovati o výzdobě svého kostela, který je zplodil božskému životu. V neděli se pravidelně účastní velké mše svaté.

5. Učiní oběť mše svaté středem svého duchovní-

ho života a budou jí přítomni pokud možno každodenně a spojí svá denní utrpení s utrpeními Ježíše Krista na Kalvarii a podají je ve spojení s Ježíšem při mši sv. věčnému Otci.

6. *Přijímati často a zvláště v neděli a ve svátky.* Připraví se pokud možno jako kněz, aby obětovali předně Bohu krev Kristovu, která nás s ním usmírjuje, pak aby se jim dostalo polibku míru a milosti ve sv. přijímání.

7. Vážiti si stále více sv. *svátostí*, kterými církev přisluhuje všem svým dítkám po dobu jejich života, a připravovati se na ně stále hodněji a pečlivěji.

8. Užívatí často *svátostí*, jichž církev užívá při bohoslužbě: vody, svíček, popela, žalmů, Otčenáše, konfiteoru atd. Budou hledět vždy více proniknouti smysl obřadů, vztahujících se ke mši svaté a sv. svátostem.

9. Pokud je to možno, účastniti se některé části církevních hodinek, zvláště nešpor a kompletáře.

10. Uspořádati své pobožnosti i soukromé, jako na př. každodenní rozjímání, podle výročí památek života Kristova, které slaví právě církev, aby se naplnili během roku duchem každého liturgického období. Spojí svůj život s životem církve, budou se modlit s církví v duchu jednotlivých dob.

11. Zachovávatí v účtě svatých hierarchii stanovenou Piem X., jak ukázáno v kapitole o účtě svatých.

12. Míti, pokud možno, při mši svaté činnou účast ve veřejných modlitbách modlitbou liturgických textů. Proto dají přednost breviáři a misálku, jenž bude jejich hlavní knihou modlitební (duchovní).

*

Tak půjdou skrze Ježíše, s Ježíšem a v Ježíši a jeho církvi, v Duchu svatém k Otci, jemuž čest a chvála na věky.

*

C. Rozhodnutí: Jsou nám označena, možno říci, v povzbuzujících slovech, jež jeho svatost Bene-

dikt XV. poslal organisátorům liturgického sjezdu opatství montseratského ve Španělsku v červenci 1915: „Rozšiřujte mezi věřícími důkladnou znalost liturgie! Vlévejte do jejich srdcí posvátnou zálibu ve slovech, obřadech, zpěvech, jimiž ve spojení se svou společnou matkou se povznese jejich bohoslužba k Bohu. Ved'te je k činné účasti ve svatých tajemstvích a v církevních svátcích. To vše jistě podivuhodně pomůže sbližovati lid s knězem, přiváděti jej k církvi, živiti zbožnost, upevňovati víru a zdokonalovati život.“

POZNÁMKY

I

1 Fénelon: List III. O náboženství. — 2 Isajáš VI. 3, Apok. IV. 8. — 3 Hymnus z Chval na svátek Posvěcení chrámu. — 4 Žid. V. 5—6. — 5 Ž. 109. — 6 Character sacramentalis specialiter est character Christi, cujus sacerdotio configurantur fideles secundum sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quam quaedam participationes sacerdotii Christi ab ipso Christo derivatae. S. Thomas Aq. III. q. 63. a. 3. — 7 Petr. II. 9. — 8 De off. Eccl. c. 25. — 9 Autorité des livres de Moïse, P. 3. ch. 2. — 10 Introd. philosoph. à l'hist. de la relig. I. 3. ch. 3. — 11 Kánon mše sv. — 12 III. q. 62. a. 5. — 13 Totus autem ritus christianae religionis derivatur a sacerdotio Christi. S. Thomas, III. q. 63. a. 3. — 14 Žid. VII. 24. — 15 Etats d'oraison. — 16 Jan, IV. 23. — 17 Bulla *Immensa* (1583). — 18 Luk. 18. 1. — 19 Bulla: *Divino afflatu* (1903). — 20 La liturgie et la vie chrétienne, p. 324. — 21 „Jestliže kult je vzdáván ve jménu církve osobou zákonně k tomu určenou a projevován úkony církví ustanovenými, jejichž předmětem může být jen Bůh, svatí a blahoslavení, nazývá se veřejný; jinak je soukromý.“ (Can. 1256.) — 22 Promluva u příležitosti kněžského jubilea. — 23 Mat. VI. 5—6. — 24 Mat. XV. 8. — 25 Mat. V. 22. — 26 Hom. II. de Prophet. obscurit. — 27 Bulla: *Divinam psalmodiam*.

II

1 Encyklika: *Divinum illud munus*, 9. V. 1897. — 2 Vyznání sv. Atanáše. — 3 tamtéž. — 4 Anafora znamená celou část mše sv. jako oběti, neboli vlastní mši sv.; odpovídá kánonu naší mše sv. Jsou různé typy anafor řeckých a ori-

entálních, jako jsou různé kánony latinské (Gelasiův, ambrosianský, mozarabský atd.). Náš kánon je římský. — 5 Po prefaci říká kněz slova Kristova při poslední večeři, pak vzpomíná jeho blahého utrpení, zmrtvýchvstání a slavného nanebevstoupení“ a obětuje v tomto duchu proměněný chléb a víno: *Offerimus... Panem sanctum et calicem salutis perpetuae*. Pak přichází modlitba *Supplices*: „rozkaž, aby toto bylo rukama svatého anděla tvého přineseno na vznešený oltář tvůj, před obličej tvé velebnosti. A konečně *Per ipsum... Prostřednictvím Ježíše, s Ježíšem a v Ježíši náleží ti, Bože, všemohoucí Otče, v jednotě Ducha sv. všechna sláva*. — 6 *Les origines de la messe* (Revue pratique d'apologétique, 1920. p. 673.) — 7 „Nejsvětější Trojici a každé ze tří Osob, i Kristu Pánu pod způsoby svátostnými jsme povinni bohopoctou klanění.“ (Canon 1255.)

III

1 Je to pouhé přivlastnění, neboť díla ve tvorstvu konaná jsou tří Osob. — 2 Duch sv. vychází také ze Syna, ale to proto, že Otec, plodě Slovo, dává Slovu moc, aby i z něho vycházel Duch sv. — 3 Efes. II. 18. — 4 Řím. VIII. 15.

IV

1 Mat. XVIII. 18. — 2 Jan XX. 22. — 3 *Sapientiae Christianae*. — 4 Luk. XXII. 19 — 5 Skut. ap. XX. 28. — 6 Po evangeliu slavné papežské mše sv. prohlásil Pius IX. 1854 dogma o neposkvřněném Početí, pak pokračoval ve mši sv. — 7 I. Apol. c. 67. — 8 *Etats d'oraison*, c. VI. — 9 D. Beau-
duin: *La piété de l'Eglise*, p. 24.

VI

1 Hodinky na Boží tělo, čtení V. — 2 *Etude sur la signification des choses liturgiques*, p. 50. — 3 Sess. XXII. c. 1. et 2. — 4 Ofertorium Velkého pátku ukazuje, že obřad velikonočního beránka byl ustanoven Mojžišem, aby připomínal každého roku vysvobození Izraelovo. Budoucně obětování Beránka Božího bude připomínati vysvobození křes-

řanského lidu. — 5 Explic. de la doct. cath. Vivès XII. p. 87. — 6 Sermon sur l'Ascension. — 7 „Pozvedati obětní dar a podávati jej Bohu je obřad obětní“, prohlašuje Bossuet. V témže duchu pozvedáme tělo a krev Páně, jež jsou našim pravým obětním darem.“ — 8 Sess. XXII. c. 1—2. — 9 Zid. IX. 28. — 10 Sess. XXII. c. 2. — 11 tamtéž. — 12 Motu proprio 1903.

VII

1 I. Kor. X. 18. — 2 Totiž blízké; vzdálenou přípravou je modlitba církevních hodinek. — 3 II. II. q. 85. — 4 O městě Božím, kn. 22. hl. 10. — 5 tamtéž kn. 10. hl. 6. — 6 tamtéž hl. 20. — 7 Cf. Efes. I. 23. — 8 La prière antique, p. 417. — 9 Jan VI. 51—54. — 10 S. in Cant. 71. n. 5. — 11 I. Kor. X. 15.

VIII

1 Řím. VI. 4. — 2 Cf. III. q. 73. a. 3. ad 3. — 3 Efes. V. 32. — 4 II. II. q. 81. a. 3. ad 2. — 5 III. q. 63. a. 4. ad 3.

IX

1 Velmi mnoho výměrů bylo dáno o svátostinách. Staří, jako Isidor, Alkuin, Raban, Rupert, Hugo od sv. Viktora atd. praví, že všechny obřady a všechny svaté věci, jichž používá církev ve své vnější hohopoctě, vyjma to, co činí podstatu oběti a sv. svátostí, jsou svátostiny. Nazývají je „malými svátostmi“, protože přispívají k spáse tím, že povzbuzují k zbožnosti. Moderní autoři vylučují ze svátostin obřady, jichž se užívá při udělování sv. svátostí, a vyhrazují toto jméno úkonům a věcem, kterých se používá mimo svátosti a které se jim jaksí více podobají. — 2 III. q. 87. a. 3. — 3 Cf. Sv. Tomáš, in 4. dist. 2. q. 1. a. 2. ad 7. — 4 Le Rappel de Charleroi 20. Juin 1920.

X

1 Questions liturgiques n 2. 1913. — 2 Elev. III, 7: Sur les Dimanches.

XI

1 Panég. de s. Paul. -- 2 Tract. in Joan. — 3 Cf. Etherius et Beatus, lib. VII. de Incarnat. — 4 La liturgie catholique, p. 116. — 5 Sv. Lev, 6. čtení v matutinu.

XII

1 Bohověda má troji odborný výraz pro náboženskou úctu: klanění (adoratio, náležející Bohu), nadúcta (hyperdulia, vzdávaná Matce Boží), uctívání (dulia, úcta andělů a svatých). — 2 Année liturgique: Temps Pascal, le 24. mai. — 3. lb. Vig. de l'Asc.

XIII

1 Kol. I. 15—20. — 2 In cantia 22. — 3 Dan. VII. 9—14. — 4 Isa. VI. 1—3. — 5 Zjev. V. 11—12. — 6 Zjev. IV. 5. — 7 Tob. XII. 12. — 8 Zjev. VIII. 3—4. — 9 Isa. VI. 5—7.

XV

1 Com. sur la Reg. de s. Ben. p. 215. — 2 Mat. VI. 6. — 3 Luk. XVII. 1. — 4 Římský misál, Úvod. — 5 La piété de l'Eglise, p. 79. — 6 Zde třeba zvláště doporučiti český misál Schallerův a Hejčlův překlad žalmů a Svatý týden. — 7 La liturgie catholique, p. 73. — 8. Před touto tichou vnitřní modlitbou zpíval kněz: Oremus — modleme se: jáhen: Flectamus genua — klekněme; pak shromáždění na kolennou rozjímalo. Po několika minutách končil podjáhen rozjímání slovem: Levate — vstaňte, a kněz vysokým hlasem říkal modlitbu, která odpovídala duchu svátku a byla předem připravena. Otčenáš, jenž se říká potichu s úklonou nebo na kolennou, připomíná rovněž meditaci, jež se konala dříve v této poloze. — 9 I. Kor. I. 5.

XVI

1 *Motu proprio* o posvátné hudbě, 22. list. 1903. Citováno podle překladu Ant. Striže, vydaného ve Staré Říši 1911. —

2 Tamtéž. — 3 Tamtéž. — 4 L'Enseignement du chant sacré p. 25. — 5 Efes V. 19. — 6 Vyznání IX. VI. — 7 Co se týče zpěvu osob ženských, praví Pius X.: „Z této zásady plyne, že zpěváci mají v církvi pravý úřad liturgický a že tedy osoby ženské jsouce nezpůsobilé k takovému úřadu, nesmějí býti připuštěny, aby účinkovaly v choru nebo sboru hudebním. Chce-li se tudíž užiti hlasů sopránových nebo altových, buďtež k tomu vzati hoši podle prastarého obyčeje církevního.“ (Zásada 13.) Pozn. př. — 8 List M. Mariettimu, vydavateli latinsko-ital. misálku. — 9 La civilis. au V s., t. II. p. 125. — 10 Inst. lit. t. 3. — 11 Jan, 17, 23.

XVII

1 Vlastní odlišný misál mají na příklad dominikáni, karmelitáni a někteří jiní. P. př. — 2 Děkŭčinění neboli Eucharistie (řeckého eucharistia, děkŭčinění) znamená zde nejen jeden ze čtyř účelů mše svaté, nýbrž mši svatou samu. — 3 Mgr. Duchesne, Origines du culte chrétien, Préface. — 4 La vie liturgique p. 87.

OBSAH

Předmluva	5
I. Oficiální bohopocta klanění	9
II. Nejsvětější Trojice	20
III. K Otci prostřednictvím Syna v Duchu svatém	27
1. K Otci	27
2. Prostřednictvím Syna	28
3. V Duchu svatém	30
IV. Prostřednictvím církve k Bohu	32
1. Úřad učitelský	35
2. Úřad kněžský	37
3. Úřad královský	38
V. Duch v diecési a ve farnosti	41
VI. Oběť mše svaté	46
VII. Svaté přijímání	54
VIII. Svátosti	64
IX. Svátostiny	71
X. Církevní hodinky	77
XI. Kristus v liturgii	84
XII. Úcta mariánská	91
XIII. Úcta andělů	97
XIV. Úcta svatých	104
XV. Liturgické rozjímání	110
1. Co znamená liturgická modlitba pro modlitbu soukromou	113
2. Co znamená soukromá modlitba pro modlitbu liturgickou	115
XVI. Posvátná hudba a latina	125
1. Posvátná hudba slouží k větší oslavě Boha	130
2. Posvátná hudba zajišťuje věřícím větší svatost	131
3. Latina	133

XVII. Misál	136
XVIII. Závěr	139
Liturgický apoštolát	140
Poznámky	143

Dom Gaspar Lefebvre O. S. B.

ZÁKLADY LITURGIE

Volně přeložil

Reginald M. Dacík O. P.

Vyšlo

jako 6. svazek Edice Krystal

knihovny revue

Na hlubinu

Vytiskly

Lidové závody tiskařské a nakladatelské,

spol. s r. o. v Olomouci

I. P. 1930